

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

Θέμα διπλωματικής εργασίας:

***Η Ρητορική Συγκρότηση και η Ειδησεογραφική Κατασκευή του Φόβου ως
Στοιχείου της Εικόνας των Κρατών: Μία Συστηματική Ανάλυση
Περιεχομένου στον Αγγλικό Τύπο.***

Όνοματεπώνυμο: Μυρσίνη Δογάνη
Πατρώνυμο: Γεώργιος

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τις συναδέλφους Ελένη Λουκοπούλου και Μελίνα Σταματάκη για την πολύτιμη συμμετοχή τους στο ερευνητικό έργο, όπως και τις συναδέλφους Μαριλένα Δημητρίου και Ζωή Τσιριμάγκου για την βοήθεια τους σε κρίσιμες στιγμές τις παρούσας εργασίας.

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στο σύνολο των μελών του Ομίλου Ρητορικής και Πειθούς του ΚΕΔΕΥ, για την υποστήριξη και τις ουσιαστικές συμβουλές που μου προσέφεραν.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Αθανάσιο Ν. Σαμαρά για την ανεκτίμητη βοήθεια που πρόσφερε καθόλη την διάρκεια της παρούσας έρευνας, διδάσκοντας μου τον τρόπο με τον οποίο η διαδικασία της ερευνητικής καθοδήγησης μετουσιώνεται στην αρετή της ακαδημαϊκής συνοδοιπορίας.

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

Στους δασκάλους μου, ακαδημαϊκούς και μη.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Εικόνες Κρατών, Φόβος, Διεθνείς Σχέσεις, Ήπια Ισχύς, Τύπος, Επικοινωνία

ΣΥΝΟΨΗ

Στην παρούσα μελέτη διερευνάται ο φόβος ως ερμηνευτικό σχήμα και ως επιχείρημα και εξάγονται αποτελέσματα για τις πολλαπλές εκφάνσεις του, όπως αυτός εντοπίζεται ως στοιχείο της εικόνας ενός κράτους.

Η ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι η ποσοτική ανάλυση περιεχομένου. Για τις ανάγκες της έρευνας συγκροτήθηκε ένα πρωτότυπο ερευνητικό εργαλείο (πρωτόκολλο κωδικοποίησης). Το δείγμα που μελετήθηκε προέρχεται από δημοσιεύματα δύο συνολικά αγγλικών εντύπων (*Guardian & The Times*) και αφορά τον μήνα Ιούνιο του 2012. Το ίδιο υλικό είχε αναλυθεί σε προγενέστερη έρευνα ως προς τα συνολικά χαρακτηριστικά της εικόνας των κρατών (Iordanidou & Samaras, 2013). Ένα από αυτά τα χαρακτηριστικά υπήρξε το σχήμα του φόβου. Στην παρούσα έρευνα επεκτείνουμε την ανάλυση παράγοντας νέα εξειδικευμένα εργαλεία για την λεπτομερή ανάλυση των επιμέρους χαρακτηριστικών κι εκφάνσεων του φόβου ενώ παράλληλα εισάγουμε στην ανάλυση την έννοια των φοβικών επιχειρημάτων. Με τον τρόπο αυτό η παρούσα έρευνα δημιουργεί νέα ερευνητικά εργαλεία τα οποία μπορεί να τύχουν ευρύτερης χρήσης από την επιστημονική κοινότητα αποτελώντας αφετηρία για διαπολιτιστικές όσο και διαχρονικές συγκριτικές έρευνες.

Τα ευρήματα και η επεξεργασία τους προσφέρουν στοιχεία για τις πηγές του φόβου στις εικόνες των κρατών, για τα μορφικά του χαρακτηριστικά, για τον τρόπο που δομείται και για την διαλεκτική μεταξύ ισχύος και φόβου. Επίσης, τα ευρήματα της έρευνας τοποθετούν την βάση για πολλά ακόμα ερωτήματα προς διερεύνηση σε σχέση με τον δημοσιογραφικό φόβο και την εικόνα ενός κράτους. Για παράδειγμα, διαπιστώνεται πως τα ηγεμονικά κράτη παρουσιάζονται να παράγουν φόβο ένεκα της ισχύος τους, αλλά η συνολική απεικόνιση του διεθνούς συστήματος κρατών στον Τύπο γίνεται μέσω αφηγημάτων που αφορούν χώρες που βιώνουν φόβο. Δηλαδή, η ισχύς παράγει φόβο όσο αφορά τις αναπαραστάσεις της, αλλά κύριο μορφικό χαρακτηριστικό του διεθνούς συστήματος κρατών στον Τύπο είναι ο βιωμένος φόβος. Η διάκριση μεταξύ κρατών που παράγουν φόβο ένεκα της ισχύος τους και κρατών τα οποία παράγουν φόβο ένεκα των προβλημάτων τους, προσφέρει νέα ευρήματα στην συζήτηση για την απεικόνιση του status quo του διεθνούς συστήματος και των αλληλεξαρτήσεων που παράγονται μέσα σε αυτό.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη του φόβου όπως αυτός εντοπίζεται στις εικόνες των κρατών στον Τύπο. Πρόκειται για μια ανάλυση η οποία κινητοποιεί θεωρίες από διαφορετικά επιστημονικά πεδία: των Διεθνών Σχέσεων, της Διεθνούς Πολιτικής Επικοινωνίας, των Διαπολιτισμικών Σπουδών και της Κοινωνικής Ψυχολογίας.

Το κράτος αποτελεί το κυρίαρχο δρων πολιτικό υποκείμενο στο επιστημονικό πεδίο των Διεθνών Σχέσεων και η διασύνδεση των παραπάνω θεωριών -με τις Διεθνείς Σχέσεις- έχει στόχο να δομήσει μια ολοκληρωμένη και συγκροτημένη διεπιστημονική ανάλυση, η οποία προσδοκά να προσφέρει ενδιαφέροντα ευρήματα εντός του πεδίου των Διεθνών Σχέσεων. Η διεπιστημονική φύση της παρούσας μελέτης απαιτεί την ενδελεχή και λεπτομερή παρουσίαση των σταδίων και της μεθοδολογίας της.

Στο πρώτο μέρος της έρευνας, ο σκοπός είναι η ανάδειξη της διαδικασίας απεικόνισης του κράτους στα ΜΜΕ και η αναλυτική παρουσίαση των παραγόντων που επιδρούν στην δόμηση των κρατικών εικόνων στον Τύπο. Αφού οριστούν οι βασικές έννοιες και καταδειχτεί η σύνθετη φύση της διαδικασίας κατασκευής της εικόνας ενός κράτους στα ΜΜΕ, προσεγγίζονται θεωρητικά οι παράγοντες που επιδρούν στην εικόνα των κρατών και καταδεικνύεται η λειτουργία τους.

Στο δεύτερο μέρος η εστίαση γίνεται στο στοιχείο του φόβου, και διερευνάται:

α) η θεωρητική προσέγγιση του φόβου όπως αναπτύσσεται από τα επιστημονικά πεδία των Διεθνών Σχέσεων, της Κοινωνικής Ψυχολογίας, της Επικοινωνίας και της Στρατηγικής Επικοινωνίας.

β) το κατά πόσον το στοιχείο του φόβου αποτελεί κυρίαρχο χαρακτηριστικό της Εικόνας των κρατών και

γ) πως ο φόβος εντοπίζεται στους παράγοντες που επιδρούν στην διαδικασία κατασκευής της εικόνας των κρατών. Δηλαδή, πως ο φόβος εντοπίζεται στον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων, πως χρησιμοποιείται από την στρατηγική επικοινωνία και πως ενυπάρχει στην εγγενή δυναμική των γεγονότων που γίνονται είδηση. Επίσης, γίνεται μια εις βάθος προσέγγιση του φόβου η οποία αναλύει, διαχωρίζει και ταξινομεί διαφορετικές εκφάνσεις του, όπως τον εκφοβισμό, την απειλή και την διακινδύνευση.

Στο τρίτο μέρος της εργασίας γίνεται ενδελεχής παράθεση της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε. Παρουσιάζονται οι βασικές υποθέσεις εργασίας και τα επιμέρους ερωτήματα της έρευνας. Η ερευνητική μεθοδολογία αξιοποιεί έναν συνδιασμό

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

ποσοτικής και ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου. Χρησιμοποιείται ένα σύστημα εμπειρικά θεμελιωμένων τυπολογιών, η εξαγωγή των οποίων εδράζεται στο υπό μελέτη περιεχόμενο του υλικού των εφημερίδων καθώς και σε ορισμένα θεωρητικά θεμελιωμένα τυπολογικά συστήματα, δηλαδή σε ταξινομήσεις οι οποίες εδράζονται αποκλειστικά στα επιστημονικά θεωρητικά πλαίσια μέσα στο οποία κινούμαστε.

Μέσα από την διαλεκτική της θεωρίας και του υλικού που μελετήθηκε, στοιχειοθετήθηκε ένα πρωτόκολλο ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου, από το οποίο προέκυψαν τα ευρήματα που απαντούσαν στα κεντρικά ερωτήματα της έρευνας. Έμφαση δόθηκε στην ανάδειξη των μορφικών χαρακτηριστικών και των παραγωγικών αιτιών του φόβου κατά την διαδικασία δόμησης της εικόνας των κρατών στον Τύπο. Στο τέταρτο μέρος γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου του υλικού και στο πέμπτο κεφάλαιο διατυπώνονται τα συμπεράσματα και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΟΨΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Βασικά Επιστημονικά Πεδία

I. Βασικές Έννοιες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εικόνες κρατών στα Ειδησεογραφικά Μέσα.

- 1.1. Μηχανισμός Κατασκευής των Ειδήσεων.
- 1.2. Στρατηγική Επικοινωνία.
- 1.3. Η Επίδραση των Γεγονότων στις Εικόνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Συγκρότηση Θεωρητικού Πλαισίου του Φόβου.

Εισαγωγή.

- 2.1. Η έννοια του Φόβου στις Διεθνείς Σχέσεις.
- 2.2. Θεωρίες Επιδράσεων: Η διάσταση του Υποκειμένου.
  - 2.2.1. Φόβος & ανθρώπινη οντολογία.
  - 2.2.2 Φόβος και Κοινωνική Ψυχολογία.
- 2.3. Θεωρίες Περιεχομένου- Μηνυματική Διάσταση.
  - 2.3.1. Η επίδραση του γεγονότος.
  - 2.3.2. Η Επίδραση της Στρατηγικής Επικοινωνίας.
  - 2.3.3. Η Επίδραση του Μηχανισμού Κατασκευής των Ειδήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Μεθοδολογία Έρευνας.

- 3.1. Ερευνητικά Ερωτήματα.
  - 3.3. Στοιχεία Κωδικοποίησης.
  - 3.4. Έλεγχος Αξιοπιστίας
  - 3.5. Περιορισμοί της Έρευνας
  - 3.6. Στοιχειοθέτηση Υποθέσεων Εργασίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ανάλυση Στοιχείων και Πίνακες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συμπεράσματα.

Ι. ΒΑΣΙΚΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΔΙΑ

Σε αυτό το εισαγωγικό μέρος ορίζονται τα επιστημονικά πεδία μέσα στα οποία κινείται η εργασία, και αποσαφηνίζεται η μεταξύ τους διαλεκτική σχέση. Παράλληλα ορίζονται βασικές έννοιες της έρευνας και θα καταδειχτεί πως η παρούσα εργασία στηρίζεται στην διεπιστημονική ανάλυση εννοιών από διαφορετικά επιστημονικά πεδία.

Οι Διεθνείς Σχέσεις, η Στρατηγική Επικοινωνία, η Θεωρίες των ΜΜΕ και η Κοινωνική Ψυχολογία είναι τα βασικά επιστημονικά πεδία της παρούσας έρευνας.

Οι βασικές έννοιες οι οποίες αποσαφηνίζονται στην συνέχεια είναι εκείνες της εικόνας και της εικόνας κράτους.

Διεθνείς σχέσεις

Η επιστήμη των διεθνών σχέσεων αποτελεί το βασικό επιστημονικό πεδίο διερεύνησης της παρούσας έρευνας, διότι η μελέτη της εικόνας των κρατών στον Τύπο αφορά τόσο τις αναπαραστάσεις αυτών των κρατών, όσο και το δομικό σύστημα μέσα στο οποίο αυτές οι εικόνες στοιχειοθετούνται και προβάλλονται.

Το κράτος ως πολιτική οντότητα παραμένει στο κέντρο του ενδιαφέροντος για την ανάλυση των διεθνών σχέσεων. Το κράτος νοείται ως το κυρίαρχο δρων συλλογικό υποκείμενο στις διεθνής σχέσεις.

Από τον Θουκυδίδη μέχρι τους σύγχρονους ρεαλιστές, η ανάλυση εστιάζεται στην κρατο-κεντρική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων (state-centric approach), προσδιορίζοντας το κράτος ως τον κύριο “δρώντα” του διεθνούς συστήματος (Πλατιάς, 2000).

Αυτή η πολιτική οντότητα έχει διάφορα χαρακτηριστικά. Κάποια από αυτά τα χαρακτηριστικά συνοψίζονται στην αναπαράσταση της εικόνας της. Η εικόνα δεν αποτελεί απαραίτητα πιστή αναπαράσταση της πραγματικότητας της χώρας. Μπορεί να περικλείει τα στερεότυπα που σχετίζονται με την χώρα, μεγεθύνοντας ή παραλείποντας στοιχεία της πραγματικότητας. Όταν η αναπαράσταση έχει μεγαλύτερο εύρος κοινού από την πραγματικότητα, η αναπαράσταση εγκαθιδρύεται και παίρνει την θέση της πραγματικότητας (Pratkanis & Aronson, 2001:298). Αυτή η στρέβλωση συναντάται στις διεθνείς εικόνες των κρατών, αφού το διεθνές ακροατήριο διαμορφώνει κρατικές εικόνες κυρίως μέσω των αναπαραστάσεων τους από τα ΜΜΕ και όχι μέσω της άμεσης συνδιαλλαγής με την πραγματικότητα.

Η στοιχειοθέτηση των κρατικών εικόνων είναι μια διαμεσολαβούμενη διαδικασία η οποία περνάει μέσα από τα φίλτρα εκείνων που προβάλλουν κρατικές εικόνες αλλά και εκείνων που τις προσλαμβάνουν και τις αναπαράγουν. Τα φίλτρα αυτά μπορεί να ανήκουν στο κοινό, στα ΜΜΕ, σε ειδικούς αναλυτές ή στον στρατηγικό σχεδιασμό του κράτους. Όλοι οι παραπάνω μπορούν να βρεθούν τόσο στην θέση του προβολέα όσο και στην θέση του προσλαμβάνοντα, επηρεάζοντας με αυτό τον τρόπο την διαδικασία δόμησης των κρατικών εικόνων.

Η εικόνα ενός κράτους δεν διαφεύγει από το πεδίο διερεύνησης των διεθνών σχέσεων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Herz (1981:187):

«Δεν θα θεωρούνταν υπερβολή αν λέγαμε ότι το μισό κομμάτι της πολιτικής ισχύος αποτελείται από την διαδικασία δόμησης της εικόνας».

Ο συνεχώς αυξανόμενος ρόλος της κοινής γνώμης στα ζητήματα των διεθνών σχέσεων, αυξάνει και την σημασία της διαδικασίας δόμησης της εικόνας. Ο Herz (1981:189) συνεχίζει το επιχείρημα επισημαίνοντας πως:

«Ο όρος “ισχύς” αποτελεί, όπως πολλοί άλλοι (ισορροπία, εξισορρόπηση, Ψυχρός Πόλεμος κ.α.) μια μεταφορά. Κάθε ρεαλιστική προσέγγιση για την μελέτη των διεθνών σχέσεων δεν θα μπορούσε να μην περιλαμβάνει και την ανάλυση του ρόλου τέτοιου είδους μεταφορών».

Επίσης, σύμφωνα με τον Hoffmann (1986:182) η ισορροπία ισχύος στο διεθνές σύστημα δεν προκύπτει μόνο από την εξισορρόπηση της οικονομικής και στρατιωτικής ισχύος, αλλά και από την προσπάθεια διαχείρισης των εντυπώσεων. Η θεωρία της ήπιας ισχύος (soft power), όπως την ανέπτυξε ο Nye ενσωματώνει την έννοια της εικόνας ενός κράτους ως παράγοντα ενδεικτικό της ισχύος του (Nye,2005). Ως τέτοιος παράγοντας, η εικόνα και η διαδικασία δόμησης της αποτελεί στοιχείο που δεν διαφεύγει του πεδίου μελέτης των διεθνών σχέσεων¹. Η προέκταση της θεωρίας της ήπιας ισχύος έγινε με την εισαγωγή της έννοιας της έξυπνης ισχύος (smart power) η οποία προσεγγίζοντας περισσότερο τις αρχές της σχολής του Ρεαλισμού ορίζεται ως ο στρατηγικός συνδυασμός της ήπιας και της σκληρής ισχύος ενός κράτους με τρόπους αποτελεσματικούς για την αύξηση της συνολικής ισχύος του κράτους (Nye,2011:210). Η

¹ Η Ήπια ισχύς ως έννοια αντιπροσωπεύει την ανάδειξη και, πιθανόν, την αναπόφευκτη σύγκλιση της επικοινωνιακής λειτουργίας με τις επιταγές της διεθνούς πολιτικής. Δεν είναι καινούργια πρακτική αλλά καινούργιος όρος που αντικατοπτρίζει τον αυξανόμενο ρόλο των μηχανισμών επικοινωνίας στις κρατικές υποθέσεις (Hayden,2012:31).

εικόνα ενός κράτους αποτελεί προσδιοριστικό παράγοντα της ήπιας ισχύος του και ως τέτοιος παράγοντας διερευνάται από το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων (Wasburn, 2002 Hayden, 2012). Στα πλαίσια της παρούσας έρευνας, οι διεθνείς εικόνες των κρατών εντοπίζονται και αναλύονται ως αναπαραστάσεις της ήπιας ισχύος των κρατών.

Πολιτική και Διεθνής Πολιτική Επικοινωνία

Το πεδίο της Πολιτικής Επικοινωνίας εξετάζει την επικοινωνιακή διάσταση της πολιτικής (Maarek& Wolfsfeld, 2003) . Το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων αναγνωρίζει το κράτος ως κυρίαρχο πολιτικό υποκείμενο, και ως τέτοιο αναλύεται από το πεδίο της Διεθνούς Πολιτικής Επικοινωνίας. Οι πολιτικές εικόνες είναι αναπαραστάσεις συλλογικών υποκειμένων .Η κατεξοχήν επικοινωνιακή διάσταση του κράτους είναι η αναπαραστάση της πολιτικής του εικόνας (Kunczik,1997:25 Nossek,2004). Η πολιτική επικοινωνία συνδέεται με τις Διεθνείς Σχέσεις στο επίπεδο της διαχείρισης της εικόνας του κυρίαρχου πολιτικού υποκειμένου, δηλαδή της κρατικής οντότητας. Όταν η πολιτική επικοινωνία λαμβάνει εφαρμογές από κρατικούς δρώντες, μιλάμε για στρατηγική επικοινωνία, και στην περίπτωση μας μιλάμε για στρατηγική διαχείριση της προβαλλόμενης εικόνας του κράτους, από το ίδιο το κράτος. Δηλαδή, οι αναπαραστάσεις των κρατών στα ΜΜΕ δέχονται επιδράσεις και από τη στρατηγική επικοινωνία, ως έκφραση του ευρύτερου στρατηγικού σχεδιασμού των κρατικών δρώντων. Μέσω αυτής της επίδρασης γίνεται και η σύνδεση της πολιτικής επικοινωνίας με τις στρατηγικές σπουδές (Copeland,2003:158, Boulding,1956).

ΜΜΕ & Θεωρία Μαζικής Επικοινωνίας

Τα ΜΜΕ είναι ένα βασικό πεδίο εφαρμογής της στρατηγικής επικοινωνίας. Η στρατηγική επικοινωνία χρησιμοποιεί τα ΜΜΕ ως μέσο για την μαζική διάχυση των εφαρμογών της, καθιστώντας τα συχνά ως προέκταση του κρατικού/ στρατηγικού λόγου (Entman,2003:420).

Όμως, τα ΜΜΕ ,εκτός από πεδίο εφαρμογής της στρατηγικής επικοινωνίας, αποτελούν παράλληλα τόσο έναν αυτόνομο επιστημονικό κλάδο που χρήζει ανάλυσης, όσο και έναν αυτόνομο μηχανισμό που λειτουργεί ως μη κρατικός δρώντας, με δικούς του κανόνες (Galtung& Ruge,1965, Park, 1967, ΜακΚουέιλ, 2003, Nossek 2004). Οι αναπαραστάσεις των κρατών στα ΜΜΕ ,και στην περίπτωση μας στον Τύπο, μπορεί να έχουν μορφοποιηθεί είτε: α) από τον στρατηγικό σχεδιασμό του κράτους ή άλλων

πολιτικών υποκειμένων είτε β) από τον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων (Hall, 1973:179, Tuchman, 1978:11).

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν πως ο επιστημονικός κλάδος της μαζικής επικοινωνίας είναι ο δεύτερος πυλώνας της παρούσας μελέτης, μιας και οι εικόνες που θα μελετήσουμε είναι αναπαραστάσεις κρατών στα ΜΜΕ και συγκεκριμένα στον Αγγλικό Τύπο.

Η σύνδεση των δύο παραπάνω, (των ΜΜΕ και της στρατηγικής επικοινωνίας) συνοψίζεται με τον όρο της «διαμεσολάβησης» (mediation), δηλαδή της επικοινωνιακής διαδικασίας που προσπαθούν να αποκτήσουν τα πολιτικά δρώντα υποκείμενα με την κοινωνική πραγματικότητα. Η θεωρία της διαμεσολάβησης αναλύει τον τρόπο που τα δρώντα πολιτικά υποκείμενα έρχονται σε επαφή με το κοινό, διαμέσου των ΜΜΕ. Η θεωρία υποστηρίζει πως τα δρώντα πολιτικά υποκείμενα, στην προσπάθειά τους να έρθουν σε επαφή με το κοινό, επενδύουν τόσο πολύ χρόνο και ενέργεια στην σχέση τους με τα ΜΜΕ, με αποτέλεσμα την αναγωγή των ίδιων των ΜΜΕ σε αυτόνομο πολιτικό υποκείμενο. Αυτή η αναγωγή μπορεί να φτάσει σε τέτοιο βαθμό ώστε τα ΜΜΕ να ισχυροποιούνται τόσο πολύ σε σχέση με τα πολιτικά υποκείμενα, ώστε οι επιταγές των ΜΜΕ να καθοδηγούν τις πολιτικές δράσεις των υποκειμένων. (Elmelund-Praestek, Hormann, Nørgaard 2011:2).

Η «διαμεσολάβηση» είναι κομβικός όρος τόσο στο πεδίο της μαζικής επικοινωνίας όσο και της στρατηγικής επικοινωνίας. Πρώτον, η διαμεσολάβηση αναφέρεται στις προσπάθειες φορέων και θεσμών της κοινωνίας να έρθουν σε επαφή με το κοινό για τους δικούς τους λόγους μέσα από τα ΜΜΕ (στρατηγική επικοινωνία). Δεύτερον, αναφέρεται στην μετάδοση απόψεων για γεγονότα και καταστάσεις που εμείς δεν μπορούμε να παρατηρήσουμε άμεσα. Σε αυτή την περίπτωση, διαμεσολαβούν τα ΜΜΕ μεταξύ του κοινού και του γεγονότος. Η διαμεσολάβηση δηλαδή, αναφέρεται και στον έμμεσο τρόπο κατά τον οποίο διαμορφώνουμε τις αντιλήψεις μας για ομάδες και πολιτισμούς στους οποίους δεν ανήκουμε (ΜακΚουέιλ 2003:89). Κατ' επέκταση, η διαμεσολάβηση αναφέρεται τόσο στον τρόπο που προβάλλονται οι εικόνες των κρατών όσο και στον τρόπο που εκείνες προσλαμβάνονται από το κοινό. Η παρούσα μελέτη αφορά στην πρώτη έκφανση της διαμεσολάβησης, και συγκεκριμένα στις επιδράσεις που δέχονται οι αναπαραστάσεις των κρατών στον Τύπο από την σχέση αλληλεξάρτησης των ΜΜΕ με τους στρατηγικούς δρώντες. Η διερεύνηση αυτής της σχέσης αποτελεί μέρος της επιστημονικής συζήτησης σχετικά με τον βαθμό ανεξαρτησίας των ΜΜΕ από τους στρατηγικούς δρώντες, προσφέροντας ευρήματα για το πώς αυτή η αλληλεξαρτώμενη σχέση αποτελεί ανεξάρτητη μεταβλητή της διαδικασίας διαμόρφωσης των κρατικών εικόνων.

Κοινωνική Ψυχολογία

Η ανάλυση και η εμπειριστατωμένη προσέγγιση τόσο των θεωριών της μαζικής επικοινωνίας και της πολιτικής επικοινωνίας, όσο και της διάστασης του φόβου ως στοιχείο δόμησης της εικόνας των κρατών γίνεται με την χρήση αναλυτικών εργαλείων από την επιστήμη της Κοινωνικής Ψυχολογίας². Η Κοινωνική Ψυχολογία προσφέρει εργαλεία ανάλυσης των επιδράσεων που έχει κάποιο μήνυμα. Στην παρούσα μελέτη, η ανάλυση αφορά στην διαδικασία κατασκευής του μηνύματος και όχι στις επιδράσεις που έχει το μήνυμα στο κοινό.

Όμως, οι θεωρίες επιδράσεων είναι χρήσιμες κατά την μελέτη κατασκευής του μηνύματος, διότι γνωρίζοντας τις πιθανές επιδράσεις που μπορεί να έχει ένα μήνυμα αντιλαμβανόμαστε την στρατηγική στοχοθεσία που ακολούθησε η κατασκευή του (Andersen & Guerrero, 1998). Η παρούσα έρευνα μελετά το περιεχόμενο των μηνυμάτων των ΜΜΕ, και μαζί με την θεωρία της μαζικής επικοινωνίας θα χρησιμοποιηθούν και βασικά εργαλεία του πεδίου της Κοινωνικής Ψυχολογίας. Τα εργαλεία της Κοινωνικής Ψυχολογίας προσφέρουν στην λεπτομερή ανάλυση των δομών και των στρατηγικών που εμπεριέχονται στον επικοινωνιακό λόγο και έχουν συμβάλει στην γνώση μας για την γενική δομή της συγκρότησης του λόγου, για τις λεπτομέρειες των εννοιολογικών διαφοροποιήσεων, για την συντακτική οργάνωση των φράσεων, για τις παραλλαγές του υφολογικού πλαισίου ή του ρητορικού εντυπωσιασμού και τις στρατηγικές που αποβλέπουν στην αύξηση της δύναμης του λόγου και της ικανότητας πειθούς (Marchand & Burguet & Ginet & Girard & Van Dijk, 2009:15-16).

Ανωτέρω ορίστηκαν τα βασικά επιστημονικά πεδία μέσα στα οποία κινείται η παρούσα έρευνα. Στην συνέχεια θα οριοθετηθούν οι βασικές έννοιες της μελέτης: η εικόνα καθώς και τα επιμέρους είδη της εικόνας των πολιτικών υποκειμένων με έμφαση στην εικόνα του κράτους.

---

² Από την στιγμή που ο Tarde ανακάλυψε, στα τέλη του 19ου αιώνα, την έννοια του «κοινού», και επιχείρησε πρώτος να αναλύσει την πραγματικότητα του, από την στιγμή που επινόησε την έννοια της «κοινής γνώμης» και πρότεινε το πρώτο μοντέλο θεωρητικοποίησης της λειτουργίας της, βάζοντας έτσι μαζί με το Gustave Le Bon τα θεμέλια της επιστημονικής εκείνης θεωρίας που αργότερα εξελίχθηκε σε αυτό που σήμερα ονομάζουμε «κοινωνική ψυχολογία», άρχισαν να εμφανίζονται –με αυξανόμενη ένταση– στο κοινωνιογνωστικό πεδίο του κοινωνικού υποκειμένου αλλά και των αναλυτών του πολιτικού και κοινωνικού γίνεσθαι η σπουδαιότητα και σημαντικότητα των ΜΜΕ (Marchand et al, 2009:3).

II. Βασικές Έννοιες

Εικόνα

Όταν αναφερόμαστε στην εικόνα -ενός ανθρώπου, ενός πράγματος, μιας ομάδας- αναφερόμαστε σε εκείνη την (γνωσιακή) δομή την οποία ανακαλούμε κάθε φορά που γίνεται λόγος για την συγκεκριμένη οντότητα (Boulding,1956:8, Σαμαράς, 2009(b):459). Ορίζουμε δηλαδή την εικόνα ως την αντίληψη που έχουμε γι' αυτή οντότητα. Η αντίληψη αυτή σχηματίζεται από ήδη υπάρχουσα γνώση γύρω από το αντικείμενο αλλά και από νέα ερεθίσματα που λαμβάνουμε με την μορφή μηνυμάτων. Με άλλα λόγια, η εικόνα ενός αντικειμένου είναι οι πληροφορίες που έχουμε για το αντικείμενο (Johnson& Wilson, 1993:4). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Boulding (1959:120) εικόνα είναι εκείνο που πιστεύουμε για την πραγματικότητα, όχι η ίδια η πραγματικότητα. Η εικόνα μπορεί να οριστεί ως το νοητικό σχήμα που έχουμε στο μυαλό μας για ένα άτομο, για ένα πράγμα ή για μια χώρα. Το σχήμα αυτό μπορεί να είναι προϊόν ενός συγκεκριμένου κοινωνικού, πολιτικού ή θρησκευτικού υπόβαθρου και περιστάσεων (Noshina, 2007:135, Seamon & Sowers, 2008, Van Ham, 2005).

Αναλύοντας περαιτέρω τον παραπάνω ορισμό της εικόνας, και εστιάζοντας στα νέα ερεθίσματα που συνεχώς μας τροφοδοτούν με νέες πληροφορίες, συμπεραίνουμε πως τα προβαλλόμενα μηνύματα, περιέχουν εν δυνάμει αυτόνομες εικόνες. Δηλαδή, ως εικόνα μπορούν να νοηθούν και τα προβαλλόμενα μηνύματα που προορίζονται να πάρουν την θέση εκείνης της γνωσιακής δομής την οποία ανακαλούμε κάθε φορά που αναφερόμαστε στην συγκεκριμένη οντότητα. Η προβολή αυτή λειτουργεί μέσω της διαχείρισης ήδη υπάρχουσας γνώσης γύρω από το αντικείμενο αλλά κυρίως μέσω της εκπομπής μηνυμάτων που περιέχουν νέα ερεθίσματα. Με άλλα λόγια, η εικόνα ενός αντικειμένου είναι και οι πληροφορίες που προβάλλονται για αυτό το αντικείμενο (Boulding,1956:92).

Δηλαδή, η έννοια της εικόνας ορίζεται με δυο τρόπους: Είτε ως ιδιότητα του μηνύματος, δηλαδή ως προβαλλόμενη από το πολιτικό υποκείμενο εικόνα (*image projected*), είτε ως λειτουργία του δέκτη, δηλαδή τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες που αποδίδει ο δέκτης στο πολιτικό υποκείμενο (*image perceived*) (Boulding,1956:43, Hacker 1995: XIII, Σαμαράς 2008:141, 2009:456).

Η παρούσα εργασία ασχολείται πρωτίστως με την πρώτη διάσταση της εικόνας, δηλαδή την προβαλλόμενη εικόνα και εστιάζεται στις κρατικές εικόνες που προβάλλονται από

τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Δηλαδή, αποτελεί μια ανάλυση του τρόπου που κατασκευάζονται οι κρατικές εικόνες στα ΜΜΕ προσφέροντας ευρήματα τόσο για τις ίδιες τις αναπαραστάσεις των κρατών όσο και για τους παράγοντες που επιδρούν και συμβάλουν σε αυτήν την διαδικασία κατασκευής.

Εικόνες Κρατών

Το κράτος αποτελεί το κυρίαρχο συλλογικό υποκείμενο προς ανάλυση για την επιστήμη των διεθνών σχέσεων (Wight,2005:129-130). Ορίζεται ως πολιτικό υποκείμενο και ως τέτοιο είναι φορέας μιας πολιτικής εικόνας, η οποία συγκροτείται από τις πληροφορίες, γνώσεις, συναισθήματα και αξιολογήσεις που έχουμε γι'αυτό, όσο και από τις πληροφορίες, γνώσεις, συναισθήματα και αξιολογήσεις που προβάλλονται σχετικά με αυτό. Ο τύπος πολιτικής εικόνας στον οποίο εστιάζεται η παρούσα ανάλυση είναι αυτή η εικόνα που συγκροτείται από τις πληροφορίες που προβάλλονται σχετικά με το πολιτικό υποκείμενο στα μέσα ενημέρωσης, δηλαδή οι αναπαραστάσεις των κρατών στην ειδησεογραφία.

Ο Kunczick (1997:44-46) αναφέρει πως:

«η εικόνα ενός κράτους αποτελείται από το σύνολο των χαρακτηριστικών που κάποιος αναγνωρίζει (ή φαντάζεται) όταν αναλογίζεται αυτό το κράτος...η εικόνα ενός κράτους μπορεί να οριστεί ως η γνωσιακή αναπαράσταση που κατέχει ένα κράτος στο μυαλό μας. Με άλλα λόγια, η εικόνα είναι ότι πιστεύει ο καθένας πως είναι αλήθεια για μια χώρα». Η εικόνα ενός κράτους ορίζεται ως το σύνολο των συναισθηματικών και αισθητικών χαρακτηριστικών (αναμνήσεις, εντυπώσεις), αλλά και των γνωσιακών χαρακτηριστικών (πεποιθήσεις ,πιστεύω, αντιλήψεις) που έχει κάποιος για το κράτος αυτό (Iversen & Stensaker ,2001:62).

Η σύσταση μιας κοινής εικόνας για μια χώρα είναι δυνατή, γιατί οι προσωπικές εικόνες του καθενός συνεχώς κοινοποιούνται μέσω της προσωπικής επικοινωνίας (Kanena 2011). Η διακίνηση όμως αυτών των εικόνων γίνεται και από την μαζική επικοινωνία. Ο συνδυασμός αυτών των δύο στοιχειοθετεί την δημόσια εικόνα ενός τόπου, η οποία αποτελείται από τις κοινές εικόνες πολλών ατόμων γύρω από έναν τόπο (Seamon & Sowers, 2008:47).

Το τμήμα της εικόνας ενός κράτους που σχηματίζεται από την αναπαραγωγή της προσωπικής εμπειρία είναι περιορισμένης έκτασης, μιας και η δυνατότητα συλλογής προσωπικής εμπειρίας για κάθε μια χώρα ξεχωριστά είναι μικρή. Αλλά ακόμα και αν η

συλλογή προσωπικών εμπειριών γίνεται όλο και πιο εύκολη σήμερα λόγω της ευκολότερης μετακίνησης των ανθρώπων, η κοινοποίηση και η διακίνηση αυτών των εμπειριών δεν μπορεί παρά να περιορίζεται στον ευρύτερο κοινωνικό κύκλο του καθενός (Yan,2004).

Η μαζική επικοινωνία αλλάζει τους όρους της γεωγραφικής αντίληψης, προσφέροντας πληροφορίες για μακρινές και άγνωστες, πριν την αναφορά τους στα ΜΜΕ, χώρες. Στην σημερινή εποχή, τα διεθνή ΜΜΕ κατέχουν έναν συνεχώς αυξανόμενο ρόλο στην διαδικασία καλλιέργειας και διαχείρισης της εικόνας των κρατών (Okigbo,1995:108). Η διεθνής ειδησεογραφία είναι παρούσα σε όλα τα μεγάλα μέσα ενημέρωσης και συχνά αποτελεί αυτόνομο ειδησεογραφικό τμήμα. Ο τρόπος που βλέπουμε τις ξένες χώρες φιλτράρεται μέσα από τον τρόπο παρουσίασης τους στην διεθνή ειδησεογραφία (Wasburn, 2002:130).

Οι έρευνες για την εικόνα των κρατών ξεκίνησαν στις ΗΠΑ στις αρχές του 1950. Το ψυχροπολεμικό κλίμα συνέβαλε στην ανάδειξη της συμβολικής διάστασης της διεθνούς πολιτικής, ενώ ο Πόλεμος του Βιετνάμ ανάγκασε τους ερευνητές να εισάγουν και τον ρόλο της μαζικής επικοινωνίας στον προβληματισμό τους γύρω από τα ζητήματα της εικόνας των κρατών (Rusi,1988:30).

Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα εικόνας προς ανάλυση ,διεθνολογικού ενδιαφέροντος, αποτελεί εκείνο της εικόνας του κράτους «εχθρού». Οι θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων έχουν ασχοληθεί ιδιαίτερα με την ανεύρεση των χαρακτηριστικών της εικόνας του εχθρού, του άλλου, του κακού και με τις επιπτώσεις που έχει αυτή η εικόνα στην διαδικασία λήψης στρατηγικών και πολιτικών αποφάσεων (Alexander, Levin & Henry, 2005:29). Αυτές οι εικόνες οργανώνονται με συστηματικό τρόπο, μέσω γνωσιακών διαδικασιών αντίληψης και περιέχουν πεποιθήσεις για το ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά του εκάστοτε κράτους.

Η κατανόηση αυτών των εικόνων απαιτεί πρωτίστως την κατανόηση της δομής της εσω-ομάδας (in-group), μέσα από την οποία σχηματοποιούνται και πηγάζουν αυτές οι εικόνες. Σύμφωνα με τον Boulding (1959:120-121) :

“σε ένα διεθνές σύστημα σημαντικές είναι οι εικόνες που έχει ένα έθνος για τον εαυτό του, καθώς και για τα άλλα στοιχεία του συστήματος που αποτελούν το διεθνές περιβάλλον του”.

Σύμφωνα με την θεωρία της εικόνας (image theory), τα δομικά χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος παίζουν σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό της εικόνας που έχει το ένα κράτος για το άλλο (Wasburn, 2002:156-162). Οι εικόνες και τα στερεότυπα που αναπαράγονται για τα κράτη, πηγάζουν από την γνώση που έχουμε για τις μεταξύ τους σχέσεις ενώ παράλληλα λειτουργούν και ως εργαλεία για την ερμηνεία των κινήσεων και των επιλογών τους.

Η θεωρία της εικόνας είναι μια θεωρία λήψης αποφάσεων, που εντοπίζει τα βασικά χαρακτηριστικά των διεθνών εικόνων, των στερεοτύπων που αντιστοιχούν στα κράτη. Οι θεωρητικοί της εικόνας υποστηρίζουν πως οι ιδέες και οι εντυπώσεις που έχουμε για τους δρώντες του διεθνούς συστήματος, οργανώνονται εντός ενός γνωσιακού σχήματος που αντιστοιχεί στην εικόνα του κάθε κράτους (Herz,1981, Anholt,2004, Noshina,2007). Για να αντιληφθούμε πλήρως αυτές τις εικόνες και για να εντοπίσουμε τον τρόπο με τον οποίο μορφοποιούνται, απαιτείται η πλήρης κατανόηση του πολιτισμικού πλαισίου μέσα στο οποίο αυτές γεννήθηκαν.

Δεδομένου ότι οι εικόνες των κρατών που αναπαράγονται στον Τύπο πηγάζουν από την στρατηγική επικοινωνία, από την δημοσιογραφική λειτουργία αλλά και από την εγγενή δυναμική του αναπάντεχου γεγονότος, στην παρούσα έρευνα θα εξετάσουμε πως αυτοί οι τρεις παράγοντες επηρεάζουν την σύσταση της προβαλλόμενης εικόνας των κρατών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΡΑΤΩΝ ΣΤΑ ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΕΣΑ

1.1. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Σε αυτή την ενότητα εξετάζεται η επίδραση που έχει ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων στην δόμηση της εικόνας των κρατών.

Η επιλογή των γεγονότων τα οποία θα γίνουν ειδήσεις καθώς και ο τρόπος αναπαράστασης τους αποτελεί μια διαδικασία που επιδρά στις εικόνες των κρατών που αποτυπώνονται σε αυτές τις ειδήσεις. Σε αυτό κεφάλαιο θα αναλυθούν τα βασικά χαρακτηριστικά των ειδήσεων και θα διερευνηθεί η σχέση που έχουν αυτά τα χαρακτηριστικά με την λογική του μέσου (media logic), τον εθνοκεντρισμό των ΜΜΕ και την δόμηση της εικόνας των κρατών.

Οι ειδήσεις

Ο Lippmann (1922) στην προσπάθειά του να ορίσει τις ειδήσεις, επικεντρώθηκε στην διαδικασία συλλογής τους, ορίζοντας τες ως:

«την αναζήτηση ενός αντικειμενικού και εμφανούς σημείου που σηματοδοτεί ένα γεγονός..... οι ειδήσεις δεν είναι ο καθρέφτης των κοινωνικών συνθηκών, αλλά αναφορά μιας πλευράς τους, που έχει προβληθεί από μόνη της»
(Lippmann, 1922:300-302).

Μια άλλη προσέγγιση, εκείνη του Robert Park (1940), προσεγγίζει την φύση των ειδήσεων εστιάζοντας στα συστατικά στοιχεία του ρεπορτάζ. Το ενδιαφέρον στην προσέγγιση του Park είναι πως ο εντοπισμός των συστατικών στοιχείων του ρεπορτάζ γίνεται σε αντιπαράθεση με μια άλλη «μορφή γνώσης» την Ιστορία³, η οποία αποτελεί μια άλλη μορφή αφήγησης των παρελθόντων γεγονότων.

³ Η σύγκριση αυτή γεννάει ερωτήματα διεθνολογικού ενδιαφέροντος, στο επίπεδο που θα μπορούσαμε να αναρωτηθούμε π.χ. ποια θα ήταν η βαρύτητα του έργου του Θουκυδίδη για τις Διεθνείς Σχέσεις αν ο Πελοποννησιακός πόλεμος είχε καλυφθεί από, ή και από, τον Τύπο;

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

Ο Park ορίζει την ειδησεογραφία κατ' αντιδιαστολή με την Ιστορία. Μέσα από αυτή την διαδικασία σύγκρισης οι ειδήσεις ορίζονται ως: επίκαιρες, απροσδόκητες, εφήμερες, πλησιάζουν τα ενδιαφέροντα του κοινού, είναι αναμενόμενες. Ο παραπάνω ορισμός περιέχει φαινομενικά μια αντίφαση. Η απροσδόκητη φύση από την μια και η προσέλευση του ενδιαφέροντος του κοινού όσο και η αναμενόμενη φύση από την άλλη, δημιουργούν αυτή την αίσθηση. Ο Park εξηγεί αυτή την αντίφαση με τα εξής λόγια:

«Παρότι το απροσδόκητο ενδιαφέρει, ωστόσο δεν είναι όλη η διάσταση του απροσδόκητου που προβάλλεται στις ειδήσεις. Τα γεγονότα που γίνονται ειδήσεις, τόσο στο παρελθόν, όσο και στο παρόν, είναι στην ουσία αναμενόμενες καταστάσεις ...είναι το σύνολο των ατυχημάτων και των συμβάντων που το κοινό είναι προετοιμασμένο να μάθει γι'αυτά ...αυτές είναι οι καταστάσεις που κάποιος φοβάται και ελπίζει ότι θα γίνουν ειδήσεις.» (Park,1940:45).

Σύμφωνα με τον Lippmann(1922) ένα δημοσίευμα που μας πληροφορεί πως «τίποτα δεν έχει συμβεί» δεν έχει καμία αξία αν κανείς δεν περίμενε να συμβεί κάτι.

Η αναμενόμενη αυτή φύση των ειδήσεων εντοπίζεται και από τον Hall (1973) ο οποίος επισημαίνει πως:

«Οι ιδεολογικές έννοιες που ενσωματώνονται στις φωτογραφίες και στα κείμενα μιας εφημερίδας δεν παράγουν νέα γνώση για τον κόσμο. Αυτό που παράγουν είναι μια αναγνώριση του κόσμου όπως έχουμε μάθει να τον κρίνουμε» (Hall,1973:86).

Ο Hall (1973), συμπληρώνει ότι οι ειδήσεις είναι υπεύθυνες για την διαμόρφωση στην διάρκεια του χρόνου μιας «ομόφωνης γνώσης». Η παραπάνω τοποθέτηση για «ομόφωνη γνώση», μας επαναφέρει στον ορισμό της εικόνας των κρατών:

«Η εικόνα ενός κράτους αποτελείται από το σύνολο των πληροφοριών των περιγραφών και των πεποιθήσεων που έχει κάποιος για μια χώρα» (Iversen & Stensaker :2001).

Οι θεωρίες που διερευνούν την σχέση MME- κράτους (media-state relation) έχουν αμφισβητήσει την δυνατότητα αυτονομίας που κατέχει ο μηχανισμός των ειδήσεων να παράγει ομόφωνη γνώση. Η θεωρία της διασύνδεσης ασκεί κριτική ξανά σε αυτή την δυναμική των MME να παράξουν ομόφωνη γνώση, προτείνοντας ένα σχήμα σύμφωνα με το οποίο η αναπαράσταση ενός ζητήματος στα MME εξαρτάται από τον βαθμό

συναίνεσης που υπάρχει ανάμεσα στις ισχυρές πολιτικές ελίτ (Elmelund-Praestek , Hormann, Nørgaard ,2011:19). Σύμφωνα με την θεωρία της διασύνδεσης, οι πληροφορίες (γνώση) που παρουσιάζουν τα ΜΜΕ τείνει να είναι ομόφωνη όταν οι ελίτ συμφωνούν και δεν αναπαράγουν την διαφωνία τους στα ΜΜΕ. Δηλαδή, όταν η προβαλλόμενη συναίνεση είναι υψηλή, αυτό συμβαίνει γιατί τα ΜΜΕ ευθυγραμμίζονται με τις θέσεις των πολιτικών ελίτ (Strömbäck & Dimitrova,2011:37). Αντίθετα, όταν αυτές διαφωνούν, οι πληροφορίες που διαχέονται στα ΜΜΕ γύρω από το ζήτημα τείνουν να αντικατοπτρίζουν αυτή την πόλωση και δεν οδηγούν στην παραγωγή ομόφωνης γνώσης. Δηλαδή, όταν η συναίνεση είναι χαμηλή τα ΜΜΕ διεκδικούν τον έλεγχο των αναπαραστάσεων.

Σύμφωνα με το μοντέλο του καταρράκτη (cascade model), τα ισχυρά πολιτικά δρώντα υποκείμενα είναι εκείνα που έχουν την δυνατότητα να παράξουν αυτή την ομόφωνη γνώση και στην συνέχεια την διαχέουν στην ευρύτερη πολιτική ελίτ και κατ' επέκταση στα ΜΜΕ και στην κοινή γνώμη. (Entman:2003).

Ομόφωνη γνώση, ενδιαφέρον του κοινού, προβλεψιμότητα

Μέχρι στιγμής έχουμε εστιάσει την προσοχή μας σε τρία χαρακτηριστικά στοιχεία των ειδήσεων, τα οποία θεωρούμε ότι επιδρούν στην κατασκευή της εικόνας των κρατών στον Τύπο. Στην ομόφωνη γνώση, στην αναμενόμενη φύση και στην προσέλκυση του ενδιαφέροντος του κοινού. Παρακάτω θα γίνει η σύνδεση αυτών των χαρακτηριστικών με την κατασκευή της εικόνας κράτους στον Τύπο.

Η ομόφωνη γνώση / Εικόνα κράτους

Η ομόφωνη γνώση σχηματίζεται από το σύνολο των κοινών πληροφοριών, περιγραφών και πεποιθήσεων που έχει ένα ευρύ σύνολο ανθρώπων για ένα πολιτικό υποκείμενο. Τον σχηματισμό της εικόνας του πολιτικού υποκειμένου επηρεάζουν τα ΜΜΕ δημιουργώντας μια ομόφωνη γνώση για αυτό.

Οι δύο θεωρίες που αναλύθηκαν παραπάνω (του καταρράκτη και της διασύνδεσης), αμφισβητούν την ικανότητα του μηχανισμού κατασκευής των ειδήσεων να λειτουργήσει ως αυτόνομος παράγοντας επιρροής της αναπαράστασης των γεγονότων. Η ομόφωνη γνώση δεν μπορεί να είναι απόλυτη και μονολιθική, όπως και δεν μπορεί να πηγάζει αποκλειστικά από τον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων. Το γεγονός όμως πως η τελική διάθεση αυτών των πληροφοριών (γνώση) γίνεται μέσω των ΜΜΕ,

καθιστούν αυτές τις πληροφορίες στοιχείο που εντοπίζεται στην διαδικασία κατασκευής των ειδήσεων και ως τέτοιο θα αντιμετωπιστεί στην παρούσα εργασία⁴.

Η έννοια της ομόφωνης γνώσης δεν θα πρέπει να συνδέεται με εκείνη της ομόφωνης γνώμης. Η γνώμη είναι μια ποιότητα που δεν μπορούμε να μετρήσουμε σε αυτή την εργασία. Η γνώση όμως γύρω από ένα κράτος, όσο αυτή ταυτίζεται με το σύνολο των πληροφοριών που αναπαράγονται από τον Τύπο γύρω από αυτό το κράτος, μπορεί να μετρηθεί ποσοτικά και να δώσει συμπεράσματα για τους παράγοντες που επηρεάζουν τον σχηματισμό αυτής της ομόφωνης γνώσης, δηλαδή της εικόνας του κράτους. Συχνά η γνώση οργανώνεται γύρω από στερεότυπα. Σύμφωνα με τον Lippmann (1922:94) :

«τα στερεότυπα είναι μια τακτοποιημένη και συνεκτική εικόνα του κόσμου, στην οποία έχουν προσαρμοστεί οι συνήθειες, τα γούστα, οι δυνατότητες και οι ελπίδες μας. Μπορεί να μην αποτελούν μια πλήρη εικόνα του κόσμου, αλλά συνιστούν την εικόνα ενός δυνατού κόσμου, στον οποίο είμαστε προσαρμοσμένοι».

Τα στερεότυπα είναι σχήματα τα οποία χρησιμοποιούνται τόσο για λόγους οικονομίας της σκέψης όσο και για λόγους ταξινόμησης του κόσμου που μας περιβάλλει. Το στερεότυπο είναι ένα σχήμα που κατηγοριοποιεί την γνώση, απλουστεύοντας την και ταξινομώντας την.

Ο Kunczick, (1997) κάνει μια ενδιαφέρουσα διάκριση μεταξύ στερεοτύπου και εικόνας λέγοντας πως:

«Εικόνα είναι μια ποιότητα που δημιουργείται και καλλιεργείται από τον ιδιοκτήτη της,... ενώ το στερεότυπο είναι κάτι που πηγάζει από το ευρύτερο περιβάλλον και δεν καλλιεργείται αλλά αποδίδεται ή προσάπτεται». (Kunczick,1997:39).

Οι ταξινομικές αυτές κατηγορίες γνώσεων και πληροφοριών, τα στερεότυπα, συμβάλουν στην δόμηση της εικόνας των κρατών, στον βαθμό που τα στερεότυπα γίνονται πηγή πληροφόρησης και συμβάλλουν στον σχηματισμός μιας ομόφωνης γνώσης γύρω από αυτή την χώρα.

---

⁴ Στο κεφάλαιο 1.3 θα γίνει σαφέστερη η σχέση Κράτους-MME.

Η προσέλευση του ενδιαφέροντος του κοινού / Λογική του Μέσου

Το δεύτερο στοιχείο που επισημάναμε είναι εκείνο της προσέλευσης του ενδιαφέροντος του κοινού. Αυτό το χαρακτηριστικό των ειδήσεων συνδέεται με έναν ακόμα παράγοντα που επηρεάζει την εικόνα των κρατών στα ΜΜΕ. Αυτός ο παράγοντας είναι η λογική του μέσου (media logic). Η έννοια αυτή αναπτύχθηκε από τους Altheide και Snow (1979) για να αναφερθεί στην επιρροή των ΜΜΕ στα τεκταινόμενα του «αληθινού κόσμου», καθώς και στην περιγραφή και τη σύνθεση τους από τα ΜΜΕ (ΜακΚουέιλ,2003:137). Η έννοια αυτή αναφέρεται στον τρόπο που γίνεται η επιλογή, η επεξεργασία και η παρουσίαση των γεγονότων ώστε αυτά να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένης και της αντίληψης που έχουν τα ΜΜΕ για τις ανάγκες του κοινού (ΜακΚουέιλ,2003:388).

Μια από τις βασικές ανάγκες των ΜΜΕ ,την οποία προσπαθεί να καλύψει η επιλογή, η επεξεργασία και η παρουσίαση των γεγονότων είναι, μεταξύ άλλων, η προσέλευση του ενδιαφέροντος του κοινού.

Τα κράτη παρουσιάζονται στον Τύπο αναφορικά με κάποιο γεγονός με το οποίο σχετίζονται. Άρα, ο τρόπος που γίνεται η επιλογή και η παρουσίαση των γεγονότων αντικατοπτρίζεται στην προβαλλόμενη εικόνα του κράτους. Στην συνέχεια θα επικεντρωθούμε στο πως η διαδικασία επιλογής των γεγονότων που παρουσιάζονται στον Τύπο επηρεάζει την εικόνα των κρατών.

Λογική του Μέσου / Επιλογή γεγονότων που θα γίνουν ειδήσεις.

Οι παράγοντες που ασκούν επιρροή κατά την επιλογή των ειδήσεων μπορεί να είναι είτε «οργανωτικοί» είτε «ιδεολογικοί/ πολιτιστικοί» (ΜακΚουέιλ 2003:324, Watson,1998).

Οργανωτικοί

Οι οργανωτικοί παράγοντες αναφέρονται στο πως τα τεχνολογικά μέσα που διαθέτει ο δημοσιογράφος επιδρούν στην επιλογή της είδησης (Shoemaker, 1991). Οι τεχνολογικές αυτές διευκολύνσεις παίζουν σημαντικό ρόλο κατά την επιλογή των ειδήσεων. Και αυτές όμως, υπόκεινται στην πίεση της διαδικασίας προσέλευσης ενδιαφέροντος του κοινού, μιας και η λογική του μέσου υπαγορεύει ότι η *τεχνολογική λογική* ακολουθεί την *εμπορική και βιομηχανική λογική* , οι οποίες για να εκπληρώσουν τον βασικό τους στόχο (προσέλευση κοινού), εξοπλίζουν τους δημοσιογράφους και τους δημοσιογραφικούς οργανισμούς με τον κατάλληλο τεχνικό εξοπλισμό.

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη

(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)

Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

Η προσέλκυση του κοινού δηλαδή, είναι εκείνη που κινητοποιεί τα ΜΜΕ να παρουσιάσουν ένα γεγονός του οποίου η κάλυψη μπορεί να απαιτεί ακόμα και π.χ. ανανέωση του τεχνικού εξοπλισμού ή ανταποκριτές σε εμπόλεμες ζώνες. Ένα τέτοιο γεγονός μπορεί να είναι μια πολεμική σύρραξη σε μια δυσπρόσιτη περιοχή ή σε κάποια απομακρυσμένη χώρα. Ακόμα και σε αυτή την περίπτωση, η λογική του μέσου υπαγορεύει πως αν το γεγονός μπορεί να μετουσιωθεί σε μια είδηση που θα προσελκύσει το ενδιαφέρον του κοινού, τότε το γεγονός θα καλυφθεί ακόμα και αν απαιτείται ανανέωση του τεχνικού εξοπλισμού.

«Αν είχαν την οικονομική δυνατότητα, όλες οι εφημερίδες θα διασκόρπιζαν σε κάθε γωνιά του κόσμου δικούς τους ρεπόρτερ... και θα τους έστελναν ακόμα και στο πεδίο μιας πολεμικής σύρραξης» (Tuchman,1978:19).

Άρα, οι οργανωτικοί παράγοντες επιλογής των γεγονότων που θα γίνουν είδηση υπακούν στην λογική του μέσου, η οποία υπαγορεύει ότι η επιλογή αυτή βασίζεται στην προσέλκυση ενδιαφέροντος του κοινού.

Η επιλογή αυτή επηρεάζει την εικόνα των κρατών, στον βαθμό που η είδηση περιέχει πληροφορίες για κάποιο κράτος, και συνεισφέρει στην «ομόφωνη γνώση» γύρω από αυτό.

Ιδεολογικοί / Πολιτιστικοί

Εκτός από τους οργανωτικούς παράγοντες, υπάρχουν και οι ιδεολογικοί/πολιτιστικοί παράγοντες που επιδρούν στην διαδικασία επιλογής των γεγονότων που θα γίνουν είδηση. Η λογική του μέσου υπαγορεύει διάφορους παράγοντες που συμβάλουν στην επιλογή και την παρουσίαση συγκεκριμένων γεγονότων έναντι άλλων. Σύμφωνα με τον ΜακΚουέλ (2003) υπάρχουν τρεις πολιτιστικοί παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή των ειδήσεων. Ο άνθρωπος, ο χρόνος και ο τόπος. Και οι τρεις αντίστοιχα επηρεάζουν την εικόνα των κρατών στον βαθμό που η επιλογή των γεγονότων επηρεάζει αυτή την εικόνα. Ακολουθώντας την ταξινόμηση του ΜακΚουέλ, θα εστιάσουμε στον τρίτο παράγοντα. Τον παράγοντα της τοπικότητας, δηλαδή τον παράγοντα εγγύτητας και γειτνίασης.

Γειτνίαση και Ειδησεογραφική εγγύτητα

Ένας παράγοντας που επιδρά στην επιλογή των γεγονότων που θα γίνουν ειδήσεις είναι η εγγύτητα. Η εγγύτητα αυτή υπολογίζεται με δύο τρόπους. Πρώτον, με το πόσο κοντά βρίσκεται ο τόπος που συντελείται το γεγονός στο στοχευόμενο κοινό

(ΜακΚουέιλ,2003:326) και δεύτερον, με το πόσο κοντά βρίσκεται αυτός ο τόπος σε αξιοπρόσεκτες περιοχές.

Το «πόσο κοντά», έχει τόσο γεωγραφική όσο και συμβολική έννοια. Για παράδειγμα, η Κύπρος μπορεί να μην βρίσκεται κοντά στην Κίνα σε γεωγραφικό επίπεδο, αλλά η πιθανότητα να δεχθεί η Κύπρος οικονομική βοήθεια από την Κίνα και όχι από τον Μηχανισμό Οικονομικής Στήριξης, τοποθέτησε την Κίνα σε υψηλά επίπεδα εμφάνισης στον Κυπριακό Τύπο την περίοδο του Ιουνίου του 2012 (Samaras, Iordanidou, Dogani:2013). Η εγγύτητα σε αυτή την περίπτωση αντικατοπτρίστηκε στην πιθανή συμμαχία μεταξύ των δύο χωρών, επιδρώντας άμεσα στην εικόνα της Κίνας στον Κυπριακό Τύπο. Ο Τύπος λοιπόν στην προσπάθεια του να προσελκύσει το κοινό, αναφέρεται σε εκείνα τα κράτη που κατέχουν σημαντικό ρόλο για το εγχώριο κοινό⁵.

Η άλλη όψη της εγγύτητας σχετίζεται με την λειτουργία των αξιοπρόσεκτων περιοχών. Οι αξιοπρόσεκτες περιοχές περιλαμβάνουν τόσο το στοιχείο της επικαιρότητας όσο και το στοιχείο της ισχύος (Agnew, 1994:57). Για παράδειγμα, μετά τις ταραχές που ξεκίνησαν στον αραβικό κόσμο τον Δεκέμβριο του 2010 (γνωστές και ως Αραβική Άνοιξη), οι χώρες αυτές έχουν εδραιωθεί ως σημεία πολιτικού ενδιαφέροντος και η εισροή ειδήσεων από αυτές τις χώρες αυξήθηκε αισθητά. Το στοιχείο της ισχύος, το οποίο μπορεί να καταστήσει μια περιοχή ως αξιοσημείωτη έχει άμεση σχέση με την ισχύ του κράτους. Τόσο οι Μεγάλες Δυνάμεις, όσο και οι περιφερειακοί ηγεμόνες αξιώνουν περίοπτη θέση στον Τύπο των εκάστοτε περιοχών (Samaras,Iordanidou, Dogani, 2013).Η λογική του μέσου και σε αυτή την περίπτωση, υπαγορεύει πως η προσέλκυση ενδιαφέροντος του κοινού επιτυγχάνεται ευκολότερα όταν το κράτος είναι αναγνωρίσιμο και νοείται ως σημαντική δύναμη. Για παράδειγμα, οι αναφορές στις ΗΠΑ καταλαμβάνουν περίοπτη θέση στον Τύπο κρατών, με το οποία μπορεί να μην έχουν ούτε γεωγραφική γειννίαση ούτε αντίστοιχες πολιτικές ή οικονομικές διμερείς σχέσεις (Boorstin,1961:203). Όμως, το γεγονός ότι οι ΗΠΑ νοούνται ως Μεγάλη Δύναμη, τους δίνει αυξανόμενη θέση στις αναφορές στον Τύπο αφού αυτή η ισχύς τους καθιστά τα γεγονότα γύρω από τις ΗΠΑ πόλο έλξης του ενδιαφέροντος του κοινού (Tuchman: 1978, Wasburn: 2002, Σαμαράς:2009).

---

⁵ Περαιτέρω ανάλυση στο αμέσως επόμενο κομμάτι για την προβλεψιμότητα και τον Εθνοκεντρισμό.

Αναμενόμενη φύση / Εθνοκεντρισμός.

Ο τελευταίος παράγοντας της λογικής των ΜΜΕ που επηρεάζει την επιλογή των γεγονότων τα οποία θα γίνουν ειδήσεις ώστε να προσελκύσουν το ενδιαφέρον του κοινού είναι ο εθνοκεντρισμός των ΜΜΕ. Ως εθνοκεντρισμός ορίζεται:

*«η οπτική η οποία θέτει την ομάδα στην οποία ανήκει κάποιος στο κέντρο των πάντων και την αξιολόγηση όλων των άλλων με βάση αυτή την ομάδα»
(Sumner,1940: 13).*

Ο εθνοκεντρισμός στηρίζεται στην έννοια της έσω-ομάδας (in group) η οποία αποτελείται από άτομα αλληλέγγυα μεταξύ τους και ορίζεται σε αντιδιαστολή με τους «ξένους», τους «άλλους», τα μέλη δηλαδή της έξω-ομάδας (out group) (Gans,1979:73). Ο Sumner (1940), ορίζει τον εθνοκεντρισμό ως την τάση να τοποθετούμε την εθνική μας ομάδα στο κέντρο των πάντων και οι κρίσεις και οι αξιολογήσεις μας για τις υπόλοιπες ομάδες να στηρίζονται σε αυτή την τοποθέτηση.

Ο Triandis (1990:149) υποστηρίζει πως όλοι οι άνθρωποι ορμώμενοι από κάποιες εθνοκεντρικές τάσεις 1) ορίζουν το «σωστό» και το φυσικό στην δική τους κουλτούρα για να εντοπίσουν το λάθος και το αφύσικό σε άλλες κουλτούρες ,2) καταχωρούν τις αξίες της ενδο-ομάδας τους (εθνικής ομάδας στην δική μας περίπτωση) ως πανανθρώπινες αξίες (ότι είναι καλό για εμάς είναι καλό για όλους) και 3) τοποθετούνται σε μια σχετική απόσταση από τα μέλη της εξω- ομάδας, ιδιαίτερα όταν το στοιχείο συνοχής της ταυτότητας της εσω-ομάδας απειλείται ή δέχεται επίθεση.

Ο εθνοκεντρισμός των ΜΜΕ συμπορεύεται με το στοιχείο της αναμενόμενης φύσης των ειδήσεων, στον βαθμό όπου αναδεικνύει εκείνα τα γεγονότα τα οποία λόγω εθνικών αναφορών και συσχετίσεων γίνονται ευκολότερο κατανοητά και τελικά ενδιαφέροντα για το εγχώριο κοινό. Σύμφωνα με τους Galtung& Ruge (1965) το στοιχείο του αναμενόμενου έχει δύο εκφάνσεις τις οποίες πρέπει να λαμβάνουμε εξίσου υπόψιν. Την γνωσιακή ,που μεταφράζεται ως «πρόβλεψη», και την εμπειρική που μεταφράζεται ως «ζήτηση».

«Οι άνθρωποι “προβλέπουν” πως κάτι θα συμβεί και δημιουργούν μια νοητική μήτρα που είναι έτοιμη να αντιληφθεί και να καταγράψει το προβλεπόμενο γεγονός, αν αυτό τελικά συμβεί. Αντίστοιχα, οι άνθρωποι “θέλουν” να συμβεί κάτι τόσο έντονα, που αυτή η αντιληπτική μήτρα προσαρμόζεται στο να μεταφράσει τα

γεγονότα με τον τρόπο που θα ικανοποιήσουν αυτή της την ανάγκη» (Galtung& Ruge,1965:64).

Ο εθνοκεντρισμός των ΜΜΕ -και η πολιτιστική εγγύτητα που αναλύθηκε παραπάνω- λειτουργούν ως “σαρωτής-γεγονότων” που εστιάζει στα γεγονότα με κοινές πολιτιστικές και εθνικές αναφορές, για να ικανοποιήσει την λογική του μέσου, η οποία υπαγορεύει πως η επιλογή των ειδήσεων πρέπει να ικανοποιεί τις ανάγκες του κοινού.

Το εθνικό πλαίσιο αναφοράς και η επιλογή των ειδήσεων μέσα από το δικό του φάσμα, στηρίζεται στην ιστορική και πολιτισμική ισχύ του έθνους κράτους, δηλαδή σε μια δομή τόσο ισχυρά παγιωμένη οπου η χρήση της ως βάση αναφοράς για την επιλογή των ειδήσεων να νοείται τόσο ως αυτονόητη αλλά όσο και ως αναμενόμενη και προβλέψιμη. (Boulding:1956) Μιλάμε δηλαδή για μια τάση παρούσα στην περίπλοκη διαδικασία της διαπολιτισμικής επικοινωνίας.

Τα ΜΜΕ λειτουργούν ως μέσο διαπολιτισμικής επικοινωνίας κάθε φορά που παρουσιάζουν γεγονότα που συμβαίνουν σε μια ξένη χώρα. Οι εξωτερικές ειδήσεις αποτελούν βασικό πεδίο διαμόρφωσης της εικόνας των κρατών και ο εθνοκεντρισμός επιδρά στην διαδικασία επιλογής των ειδήσεων, καθιστώντας την πολιτιστική και πολιτική εγγύτητα ως σημαντικό κριτήριο για την ανάδειξη ενός γεγονότος (Kunczik,1997:23-25).

Συνήθως, δεν αναφερόμαστε σε διεθνή γεγονότα αν αυτή η αναφορά δεν περιέχει κάποια συσχέτιση με εμάς. Αυτή η τάση εξηγεί αυτό που υποστήριξαν πολύ αναλυτές των ΜΜΕ, για τον «ιμπεριαλισμό των ΜΜΕ». Ο Wasburn (2002) σε μελέτη του για τα αμερικανικά ΜΜΕ, υποστήριξε πως , παρόλο που τα ΜΜΕ ασπάζονται το δόγμα της αμεροληψίας, της ακρίβειας και της αντικειμενικότητας, η καθημερινή τους παραγωγή αποδεικνύει πως αναπαριστούν την κοινωνική πραγματικότητα με τρόπους που υποστηρίζουν την αμερικάνικη κυριαρχία των ΗΠΑ στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Σύμφωνα με αυτή την οπτική, ο εθνοκεντρισμός στα πλαίσια της επιλογής των ειδήσεων λειτουργεί ως μια μορφή στρέβλωσης της ειδησεογραφίας, μιας και η κατασκευή των ειδήσεων προσπαθεί να ικανοποιήσει την εγγενή τάση του κοινού για ειδήσεις που να ανταποκρίνονται στην εθνοκεντρική του οπτική. Στα πλαίσια του εθνοκεντρισμού των ΜΜΕ, ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η παρουσίαση των ξένων χωρών, διαποτίζεται από το υπάρχον πολιτικό και πολιτισμικό σύστημα, εξυπηρετώντας τις λειτουργίες και τις ανάγκες της χώρας στην οποία απευθύνονται οι ειδήσεις. Στο

επιστημονικό πεδίο της ανάλυσης των ειδήσεων το φαινόμενο αυτό αποδίδεται με τον όρο “domestication”/ εσωτερίκευση⁶. Ο όρος αναφέρεται:

«πρώτον στην ένταξη μακρινών γεγονότων σε πλαίσια που να τα καθιστούν κατανοητά και ενδιαφέροντα στα εγχώρια ακροατήρια και δεύτερον στην κατασκευή του νοήματος αυτών των γεγονότων με τρόπους που να είναι συμβατοί με την κουλτούρα και την κυρίαρχη ιδεολογία των κοινωνιών στις οποίες λειτουργούν» (Gurevitch, Levy& Roeh 1991:206).

Η εκδήλωση του εθνοκεντρισμού στην επιλογή των ειδήσεων έχει σημαντικές επιδράσεις στην διεθνή και διαπολιτισμική επικοινωνία και στην δόμηση της εικόνας των κρατών όπως αυτή παρουσιάζεται στον Τύπο (Σαμαράς,2009:3-4). Η παράλειψη γεγονότων ή οπτικών για τα τεκταινόμενα σε κάποιο κράτος που δεν βρίσκεται στο φάσμα του εθνοκεντρικού ενδιαφέροντος του κοινού αποτελεί από μόνη της έναν παράγοντα επίδρασης στην εικόνα αυτού του κράτους. Η υπερ-ανάλυση ή η υπερβολική έκθεση γεγονότων που προέρχονται από μια χώρα που μας ενδιαφέρει επιδρούν στην εικόνα αυτής της χώρας, προσδίδοντας της μια συμβολική υπόσταση που πιθανόν να μην αντιστοιχεί στην πραγματική της εικόνα.

Ο εθνοκεντρισμός των ΜΜΕ οδηγείται από την εγγενή τάση του ανθρώπου να αναζητά πληροφόρηση για την ομάδα αναφοράς του, η οποία συγκροτεί προέκταση του εγώ του. Η οντολογικά αυτονόητη αυτή τάση αντικατοπτρίζεται στην λογική των ΜΜΕ, και οδηγεί τα ΜΜΕ να επιλέγουν τις ειδήσεις που θα προβάλουν μέσα από ένα αναμενόμενο εύρος γεγονότων, καθιστώντας τελικά τις ειδήσεις ως σε ένα βαθμό προβλέψιμες. Ο τρόπος με τον οποίο ο εθνοκεντρισμός επιδρά στην διαδικασία της διαπολιτισμικής επικοινωνίας που συντελείται μέσα από την παρουσίαση των κρατών στα ΜΜΕ, σχετίζεται και με τον τρόπο που η έννοια του φόβου πλαισιώνει την εικόνα αυτών των κρατών. Η εικόνα ενός κράτους που φοβίζει, ενός κράτους που βιώνει φόβο και η θεματολογία μέσα από την οποία στοιχειοθετούνται αυτές οι φοβικές εικόνες περνούν μέσα από τα φίλτρα του εθνοκεντρισμού, καθιστώντας τον εθνοκεντρισμό μέρος της διαδικασίας στρέβλωσης των αναπαραστάσεων των γεγονότων. Η στρέβλωση αυτή οφείλεται τόσο στον εθνοκεντρισμό των ΜΜΕ όσο και στον εθνοκεντρισμό των γνωσιακών δομών μέσα από τις οποίες το κοινό προσλαμβάνει τα γεγονότα.

---

⁶ Βλ. Σαμαράς 2007, 2009 για εμπειρική εφαρμογή αυτού του φάσματος εννοιών στην ανάλυση της εικόνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ σε σχέση με τα ελληνικά ΜΜΕ.

Συμπεράσματα.

Η παραπάνω ανάλυση κατέδειξε μέσω ποιών μηχανισμών τα ΜΜΕ επηρεάζουν την προβαλλόμενη εικόνα των κρατών στον Τύπο. Η εστίαση έγινε στο πως τα συστατικά στοιχεία της είδησης επηρεάζουν την διαδικασία επιλογής των γεγονότων που σχετίζονται με την αναπαράσταση των κρατών στον Τύπο. Αυτή η ανάλυση κρίθηκε σκόπιμη για δύο λόγους. Πρώτον, για να καταδειχθεί πως ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων επιδρά ως αυτόνομος παράγοντας στις απεικονήσεις των κρατών και δεύτερον, γιατί έννοιες όπως εκείνες της προβλεψιμότητας, του εθνοκεντρισμού, της λογικής του μεσου και της προσέλευσης ενδιαφέροντος του κοινού είναι χρηστικές και στην ανάλυση του φόβου και της αποδόμησης του φοβικού επιχειρήματος. Στην συνέχεια του κεφαλαίου θα αναλυθεί η στρατηγική επικοινωνία ως ακόμα ένας παράγοντας που επιδρά στην δόμηση της εικόνας ενός κράτους στον Τύπο.

1.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ο όρος επικοινωνία έχει οριστεί με διάφορους τρόπους. Οι ορισμοί της επικοινωνίας μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο προσεγγίσεις. Η πρώτη σχετίζεται με την διαβιαστική πλευρά της πληροφορίας και καταλήγει σε ένα γραμμικό μοντέλο «πομπός-μήνυμα-κανάλι-δέκτης», και ορίζει την επικοινωνία ως:

«τη διαβίβαση πληροφοριών, ιδεών στάσεων και συναισθημάτων από ένα πρόσωπο ή ομάδα σε άλλο κυρίως μέσω συμβόλων» (Theodorson & Theodorson, 1969:211).

Η δεύτερη προσέγγιση δίνει έμφαση στα στοιχεία της αμοιβαιότητας και στις κοινές αντιλήψεις και ορίζει την επικοινωνία ως:

«την διαδικασία στην οποία οι συμμετέχοντες συμμετέχουν και δημιουργούν και μοιράζονται πληροφορίες μεταξύ τους για να κατακτήσουν την αμοιβαία κατανόηση» (Rogers & Kincaid, 1981:56).

Η ύπαρξη αυτών των δύο προσεγγίσεων αντανακλά την ιστορική εξέλιξη του πεδίου της επικοινωνιακής θεωρίας. Παράλληλα, προσφέρει στοιχεία για την κατανόηση των κινήτρων που βρίσκονται πίσω από την επιλογή του εκάστοτε μοντέλου επικοινωνίας (Βιντάλ, Σιννετζερ, Όλσον, 1999:33). Η διερεύνηση των κριτηρίων επιλογής του

μοντέλου επικοινωνίας δύναται να προσφέρει ευρήματα για τους στόχους που προσπαθεί να επιτύχει η επικοινωνιακή διαδικασία. Η επικοινωνιακή διαδικασία που κατασκευάζεται για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων ονομάζεται στρατηγική επικοινωνία και ορίζεται ως:

«η στοχευμένη και σκόπιμη χρήση κάθε μορφής επικοινωνίας από έναν φορέα, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι και η αποστολή του» (Hallahan , Holtzhausen, Van Ruler, Verčič, Sriramesh, 2007:3).

Η στρατηγική επικοινωνία επιλέγει το μοντέλο επικοινωνίας «πομπός-μήνυμα-κανάλι-δέκτης», όταν κρίνει πως οι στόχοι της εξυπηρετούνται καλύτερα από μια γραμμική διάχυση των μηνυμάτων (με έναν κεντρικό πομπό προς έναν τελικό δέκτη), ενώ επιλέγει το μοντέλο της αμοιβαίας ανταλλαγής πληροφοριών όταν κρίνει πως οι στόχοι της εξυπηρετούνται καλύτερα από μια συμμετοχική επικοινωνιακή διαδικασία που επιτρέπει την αμφίδρομη και ανατροφοδοτούμενη ροή μηνυμάτων.

Το κράτος αποτελεί το κεντρικό συλλογικό υποκείμενο στην ανάλυση των Διεθνών Σχέσεων. Οι δράσεις αυτού του πολιτικού δρώντος υποκειμένου επηρεάζουν την εικόνα του, στον βαθμό που οι δράσεις αυτές είναι μέρος των πληροφοριών που έχουμε για το κράτος και εν τέλει καταχωρούνται σε εκείνη την γνωσιακή δομή που ανακαλούμε κάθε φορά που αναφερόμαστε σε αυτό. Το ίδιο το κράτος, συμβάλει στην δόμηση της εικόνας του, είτε μέσω ακούσιων ενεργειών οι οποίες δεν έχουν ως πρωταρχικό στόχο την δόμηση της συμβολικής του διάστασης, όσο και μέσω στρατηγικά σχεδιασμένων ενεργειών που έχουν ως κύριο στόχο την καλλιέργεια της εικόνας του. Δηλαδή, το κράτος γίνεται φορέας στρατηγικής επικοινωνίας.

Η καλλιέργεια της εικόνας του κράτους από το ίδιο το κράτος δεν είναι μια καινούργια πρακτική. Από την εποχή του Καρδινάλιου Ρισελιέ (1585-1642), η διαδικασία κατασκευής της εικόνας του κράτους ήταν τόσο σημαντική που υπήρχε υπουργός *Πληροφοριών και Προπαγάνδας* και δομημένη πολιτική για τον Τύπο, με αποκορύφωμα της την μηνιαία έκδοση του εντύπου *Gazette* το οποίο, μαζί με άλλα έντυπα, είχε σκοπό να προωθήσει την εικόνα της Γαλλίας στο εξωτερικό (Kunczick, 1997:159).

Επίσης, ο Ναπολέων (1769 — 1821) ήταν ο πρώτος που αντιλήφθηκε πως: « η υπόθεση ότι κάποιος νόμος της φύσης μοίρασε την ανθρωπότητα σε έθνη κράτη με διακριτά χαρακτηριστικά (π.χ. γλώσσα) θα καθιστούσε την ιδέα του εθνικισμού ως την κυρίαρχη

πολιτική δύναμη της Ευρώπης του 19ου αιώνα... πράγμα που επέφερε αλλαγές και στις συνήθειες πρακτικές προπαγάνδισης τους κρατους» (Kunczick, 1997: 162). Ο Ναπολέων αντιλήφθηκε την αναδύομενη δύναμη της κοινής γνώμης και έδωσε μεγάλη σημασία στην έκδοση και προώθηση εντύπων, ανακοινώσεων και маниφέστων με στόχο την καλλιέργεια της εικόνας της Γαλλικής Αυτοκρατορίας τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

Ο Β'ΠΠ ανέδειξε ίσως την πιο αναγνωρίσιμη φιγούρα που άσκησε στρατηγική επικοινωνία με στόχο την δόμηση της εικόνας του κράτους της. Ο Πάουλ Γιόζεφ Γκαίμπελς (1897 – 1945) ήταν υπουργός Δημόσιας Διαφώτισης και Προπαγάνδας της ναζιστικής Γερμανίας αναδεικνύοντας σε τέχνη τις στρατηγικές χειραγώγησης και προώθησης της εικόνας της Γερμανίας (Jowett & O' Donnell ,2012:18).

Η σύγχρονη προσέγγιση της καλλιέργειας της εικόνας κράτους γίνεται μέσα από την θεωρία του nation branding, η οποία σε συνδυασμό με την θεωρία της εικόνας (image theory) προσφέρουν στην στρατηγική επικοινωνία εργαλεία για την προώθηση της εικόνας του κράτους. Η στρατηγικές καλλιέργειας της εικόνας του κράτους από το ίδιο το κράτος βρίσκουν πεδίο ανάδειξης μέσα από τα ΜΜΕ. Η πολιτική της εικόνας δεν είναι παρά μια διάσταση της εξωτερικής πολιτικής, μέσω της οποίας το κράτος προσπαθεί να προβάλει τις επιθυμητές εικόνες για το ίδιο αλλά και για άλλα κράτη (Rusi, 1988).

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η άποψη ότι τα ΜΜΕ αναζητούνται από τους «συνήγορους ρόλων» ως δίαυλοι για την προσέγγιση του γενικού κοινού(ή επιλεγμένων ομάδων του) και για την μεταβίβαση της επιλεγμένης αντίληψης τους ή ερμηνείας αναφορικά με κάποια γεγονότα και καταστάσεις. (Westley,1957:38). Μια τέτοια ομάδα είναι το ίδιο το κράτος το οποίο αποδεικνύει την ηγεμονική του θέση του μέσω της εγκαθίδρυσης του ως κυρίαρχη πηγή των ειδήσεων.

Το κράτος ως κυρίαρχη πηγή ειδήσεων.

«Ακόμα και σε σύγχρονα κράτη, που ισχυρίζονται ότι προσφέρουν υψηλό βαθμό ελευθερίας στα ΜΜΕ, υπάρχουν συγκεκριμένες προσδοκίες, ότι τα ΜΜΕ θα παρέχουν προσιτούς διαύλους στην επικοινωνία, ιδίως «κάθετα» (δηλαδή από τις ηγεσίες προς τη βάση της κοινωνίας)» (ΜακΚουέιλ, 2003:332).

Οι σχέσεις με τις πηγές των ειδήσεων είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τα ΜΜΕ, γιατί αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την επιλογή των γεγονότων που θα γίνουν ειδήσεις. Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, η επιλογή των γεγονότων

επιδρά στην εικόνα των κρατών στον βαθμό που τα γεγονότα φέρουν πληροφορίες για το κράτος.

Τα ΜΜΕ καθιερώνουν σχέσεις με τις πηγές τους προκειμένου να διασφαλίσουν αξιόπιστες πληροφορίες, πράγμα που έχει ως αποτέλεσμα μια στενή σχέση μεταξύ των πηγών και των ΜΜΕ. Η πρακτική της νομιμοποίηση ή της αξιοπιστίας των δημοσιευμάτων δίνει μεγάλο βάρος στην θεσμοθετημένη εξουσία (ΜακΚουέλ, 2003:336). Οι κυβερνητικές δηλώσεις, τα δελτία τύπου, και γενικότερα οι δράσεις των πολιτικών δρώντων αποτελούν κυρίαρχη θεματική στην ειδησεογραφία. Η θεσμικές οντότητες και ιδιαίτερα εκείνες που αντιστοιχούν σε κυβερνητικές φωνές προσφέρουν πληροφορίες για την εικόνα του κράτους όταν σε καθημερινή βάση διαχέουν στα ΜΜΕ πληροφορίες που αντιστοιχούν στην βούληση της ηγεσίας του κράτους.

Ακολουθώντας την ανάλυση του Νγε(2005) μπορούμε να εντοπίσουμε την στρατηγική επικοινωνία στα πλαίσια της δημόσιας διπλωματίας (public diplomacy) και να δούμε πως η λογική της εκστρατείας και της στρατηγικής επικοινωνίας επιδρά στις εικόνες των κρατών.

Ο όρος δημόσια διπλωματία χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1965, με σκοπό να περιγράψει την διαδικασία που ακολουθούν οι διεθνείς πολιτικοί δρώντες για να επιτύχουν τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής, εμπλέκοντας σε αυτή την διαδικασία και την διεθνή κοινή γνώμη (Cull:2008).

Η δημόσια διπλωματία συχνά συγχέεται με έννοιες όπως εκείνη της προπαγάνδας. Ο διαχωρισμός μεταξύ των όρων προπαγάνδα, διαφήμιση, δημόσιες σχέσεις εν μέσω του πλαισίου της προώθησης της εικόνας μιας χώρας είναι ιδιαίτερα περίπλοκος αλλά ταυτόχρονα κρίσιμος. Συχνά οι λειτουργία των δημόσιων σχέσεων και της προπαγάνδας εφάπτονται και η μόνη διαφορά μεταξύ προπαγάνδας και «εκπαίδευσης» είναι ζήτημα οπτικής γωνίας. Την υπεράσπιση όσων πιστεύουμε ονομάζουμε εκπαίδευση, ενώ την υπεράσπιση όσων μας βρίσκουν αντίθετους, ονομάζουμε προπαγάνδα (Kunczik, 1997:13).

Η απλή προπαγάνδα όμως στερείται αξιοπιστίας, ενώ η στρατηγική επικοινωνία στα πλαίσια της δημόσιας διπλωματίας στοχεύει στην οικοδόμηση ενός περιβάλλοντος μέσα στο οποίο θα επιτυγχάνονται οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής. Άσχετα όμως με το μέσο που χρησιμοποιείται, ο τελικός στόχος της εξωτερικής πολιτικής παραμένει ο ίδιος: να αλλάξει η στάση του αντιπάλου, μέσω της προώθησης των ιδίων στόχων (Rusi,1988:38).

Στρατηγική επικοινωνία- Ενδοκρατικό, Διακρατικό επίπεδο

Σύμφωνα με τον Nye (2005:206), η στρατηγική επικοινωνία αποτελεί μια από τις διαστάσεις της διεθνούς διπλωματίας η οποία ταυτόχρονα συνδιαλέγεται με την καθημερινή επικοινωνία, δηλαδή με την ερμηνεία των καθημερινών κυβερνητικών δηλώσεων.

Η λογική της στρατηγικής επικοινωνίας ουσιαστικά ταυτίζεται με την λογική της εκστρατείας (campaign mode), ή μιας διαφημιστικής καμπάνιας. Η λογική της εκστρατείας συνοψίζει το αξιακό σύστημα των πολιτικών εκστρατειών (Σαμαράς,2008:39). Το αξιακό αυτό σύστημα έχει ως κεντρικό άξονα την επίτευξη της εκλογικής νίκης μέσα από την βαθιά γνώση της εγχώριας πολιτικής αρένας και των κανόνων των εκστρατειών, προτάσσοντας την ανελέητη μάχη για την εκλογική νίκη ως τον υπέρτατο στόχο (Burton & Shea,2003: 5-6).

Αντιστοίχως, ο κρατικός μηχανισμός μέσα από στρατηγικά επικοινωνιακές δράσεις προωθεί στα ΜΜΕ τις πληροφορίες που θεωρεί ότι θα συμβάλουν στην επίτευξη των στρατηγικών του στόχων. Ο στρατηγικός σχεδιασμός ενός κράτους, στο επίπεδο της επικοινωνίας, μπορεί να στοχεύει είτε στο ενδοκρατικό είτε στο διακρατικό επίπεδο αναφοράς. Η πολιτική επικοινωνία αποτελεί εφαρμογή της στρατηγικής επικοινωνίας, η οποία ασκείται από τα πολιτικά δρώντα υποκείμενα με στόχο την δόμηση πολιτικής συνοχής και συναίνεσης γύρω από κρίσιμα ζητήματα, εξασκώντας πολιτική εξουσία. Σε ενδοκρατικό επίπεδο η συνοχή σχετίζεται με την εκλογική συμπεριφορά των ψηφοφόρων και η συναίνεση με την αποδοχή των θεσμικών δομών του κράτους. Σε διεθνές επίπεδο, η πολιτική επικοινωνία στοχεύει στην υποστήριξη της δημόσιας διπλωματίας και στην συναίνεση σχετικά με την στρατιωτική σταθερότητα (Hallahan, Holtzhausen, Van Ruler, Verčič, Sriramesh,2007:6).

Εσωτερικά αφηγήματα αλλά και γεγονότα διακρατικού ενδιαφέροντος, μπορεί να προορίζονται τόσο για εσωτερική όσο και για εξωτερική κατανάλωση. Η διαδικασία είναι περίπλοκη και η ύπαρξη διαφορετικών ακροατηρίων περιπλέκει τον στρατηγικό σχεδιασμό. Για παράδειγμα, η προβολή μιας πολιτικά και οικονομικά κατακερματισμένης Ελλάδας μπορεί να εξυπηρετεί εσωτερικούς στρατηγικούς στόχους για την προώθηση της συσπείρωσης στο πρόσωπο της Κυβέρνησης, αλλά η προβολή μιας τέτοιας εικόνας στο εξωτερικό της χώρας πλήττει σοβαρά την αξιοπιστία της.

Ο τρόπος που γίνεται η αναπαράσταση των κυβερνητικών δηλώσεων είναι σημαντικός τόσο για τα εσωτερικά όσο και για τα εξωτερικά ακροατήρια. Συχνά, οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι επικεντρώνονται στον τρόπο που διαχειρίζονται στα εγχώρια ΜΜΕ τις ανακοινώσεις τους, αν και θα έπρεπε να υπάρχει αντίστοιχο ενδιαφέρον και για το πώς αυτές οι ανακοινώσεις μεταφέρονται, αναπαράγονται και συχνά μεταφράζονται και από τον ξένο Τύπο. Ο Νγε αναφέρει ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα:

«Μετά από μια σειρά σιδηροδρομικών ατυχημάτων, ο Βρετανικός Τύπος, περιέγραψε ειρωνικά την Βρετανία ως «τριτοκοσμική χώρα». Χωρίς ερμηνεία του περιεχομένου μερικά ξένα μέσα ενημέρωσης επανέλαβαν τέτοιες φράσεις στα ρεπορτάζ τους και αυτό συντέλεσε στην εικόνα της Βρετανίας ως χώρας σε πορεία παρακμής» (Nye, 2005:209).

Η εκστρατεία είναι κάτι που πολλές φορές σχεδιάζεται ευκολότερα απ' ό,τι τελικά εκτελείται. Αυτό συμβαίνει γιατί η αξιοπιστία είναι μια καθοριστική μεταβλητή στην διαδικασία της στρατηγικής επικοινωνίας (Benoit, 2006). Οι προσπάθειες που γίνονται για να προωθηθούν οι επιθυμητές εικόνες στα ΜΜΕ, πρέπει να μην γίνονται αντιληπτές ως τέτοιες και κυρίως να μην δίνουν την αίσθηση ότι πρόκειται για προσπάθειες χειραγώγησης. (Kunczick, 1997). Γι' αυτό τον λόγο, πολλές ισχυρές χώρες έχουν δημιουργήσει ειδικούς οργανισμούς που να ασχολούνται με την βελτίωση της εικόνας της χώρας τους. Μια από τις γνωστότερες είναι η U.S.I.A. (United States Information Agency) γνωστή και ως Propaganda Agency of the United States. Επίσης, μια από τις μεγαλύτερες διεθνείς επιχειρήσεις ανάταξης της κρατικής εικόνας είχε γίνει από την Σοβιετική Ρωσία. Το 1987 αναφέρεται ότι η Σοβιετική Ένωση ξόδεψε 4 δισεκατομμύρια δολάρια για τις ανάγκες της δημόσιας διπλωματίας της κατά το έτος 1982 (Kunczick, 1997:17).

Αυτό δεν σημαίνει πως όλες οι πληροφορίες που διαχέονται στα ΜΜΕ είναι απαραίτητα απόρροια κάποιου κρατικού επικοινωνιακού σχεδιασμού. Ο στρατηγικός σχεδιασμός προϋποθέτει μια εργώδη και συντονισμένη τακτική η οποία θα πλαισιώνει την προβολή των γεγονότων. Πολλές φορές, τα γεγονότα έχουν μια δική τους δυναμική και δεν υπάρχει χρόνος στρατηγικής επεξεργασίας⁷. Άλλες φορές, ο ίδιος ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων είναι εκείνος που επιδρά εντονότερα στην παρουσίαση των γεγονότων⁸. Ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων μπορεί να απομειώσει σε μεγάλο βαθμό την επίδραση της στρατηγικής επικοινωνίας ή ακόμα και να την αποβάλει

⁷ Η δυναμική των γεγονότων ως παράγοντας που επιδρά στην εικόνα των κρατών θα αναλυθεί στο αμέσως επόμενο υποκεφάλαιο.

⁸ Κεφάλαιο 1.2

πλήρως. Αυτό όμως δεν αναιρεί απολύτως την επίδραση της στρατηγικής επικοινωνίας στην επιλογή των γεγονότων που θα γίνουν ειδήσεις, και κατ'επέκταση στην δόμηση της εικόνας του κράτους.

1.3. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΣΤΙΣ ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΡΑΤΩΝ

Η παραπάνω συζήτηση αφορούσε τα συστατικά στοιχεία των ειδήσεων και την επίδραση που έχουν αυτά στην επιλογή των γεγονότων που θα γίνουν είδηση και κατ'επέκταση στις εικόνες των κρατών που σχετίζονται με αυτά τα επιλεγμένα γεγονότα. Επίσης, είδαμε πως η στρατηγική επικοινωνία επιδρά με την σειρά της στην δόμηση της εικόνας των κρατών. Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναλύσουμε την αυτούσια δυναμική των γεγονότων ως παράγοντας που επιδρά στην εικόνα των κρατών στον Τύπο.

Η κανονικοποίηση του τυχαίου

Ένα από τα συστατικά στοιχεία των ειδήσεων είναι η απροσδόκητη φύση των γεγονότων, η οποία είδαμε πως έρχεται σε αντίφαση με το στοιχείο της προβλεψιμότητας. Και τα δύο στοιχεία λειτουργούν παράλληλα, αλλά σε διαφορετικό επίπεδο. Αναλύσαμε πως η προβλεψιμότητα των ειδήσεων σχετίζεται με το στοιχείο του εθνοκεντρισμού της ειδησεογραφίας και πως αυτά τα στοιχεία επιδρούν στην δόμηση της εικόνας του κράτους.

Παρακάτω θα δούμε πως μερικές φορές τα απροσδόκητα γεγονότα φέρουν μια δική τους δυναμική η οποία διακόπτει την ρουτίνα της ειδησεογραφικής κάλυψης, αναδεικνύοντας γεγονότα των οποίων το ισχυρότερο χαρακτηριστικό είναι η απρόσμενη και τυχαία εμφάνιση τους (ΜακΚουέλ,2003:396).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων γεγονότων είναι τα μεγάλα ατυχήματα π.χ το Τσουνάμι του 2004 που έπληξε την Σουμάτρα, το πυρηνικό ατύχημα στο Τσέρνομπιλ το 1986. Τέτοιες έντασης γεγονότα δεν προλαβαίνουν ούτε να ενσωματωθούν (τουλάχιστον στην πρώτη φάση της μετάδοσης τους) από τον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων, ούτε να οριοθετηθούν από φορείς στρατηγικής επικοινωνίας. Φέρουν μια δική τους δυναμική η οποία επιδρά στην δόμηση της εικόνας της χώρας με την οποία συνδέονται. Η αμεσότητα των νέων τεχνολογιών στην μετάδοση των πληροφοριών έχει συμβάλλει στην άμβλυνση των διαστάσεων αυτής της αυτόνομης δυναμικής του «τυχαίου και απροσδόκητου», μιας και η διάδοση τέτοιων γεγονότων

γίνεται σχεδόν ακαριαία από τα κοινωνικά δίκτυα (social media). Τέτοια γεγονότα ορίζονται ως εξέχοντα γεγονότα (spot events) και έχουν κάποια χαρακτηριστικά: εμφανίζονται αναπάντεχα, δεν μπορούν να προβλεφθούν⁹ και πρέπει να καλυφθούν άμεσα (Tuchman, 1978).

Ένα παράδειγμα εξέχοντος γεγονότος το οποίο εξηγεί την επίδραση τέτοιων γεγονότων στην εικόνα των κρατών όπως αυτά παρουσιάζονται στα ΜΜΕ, είναι εκείνο του τρομοκρατικού χτυπήματος στους δίδυμους πύργους (9/11) στις ΗΠΑ. Τουλάχιστον η πρώτη φάση της κάλυψης του γεγονότος, κατέκλισε τα ΜΜΕ με εικόνες από τον τόπο της τρομοκρατικής επίθεσης και κατέστησε άμεσα τις ΗΠΑ στο κέντρο του ενδιαφέροντος. Ενδιαφέρουσα παρατήρηση για το συγκεκριμένο γεγονός αποτελούν τα αποτελέσματα της έρευνας για την κινητοποίηση ερμηνευτικών σχημάτων αντιαμερικανισμού που παρατηρήθηκαν κατά την κάλυψη του τρομοκρατικού χτυπήματος από τον ελληνικό Τύπο. Παρατηρήθηκε, ότι το αναπάντεχο και απρόσμενο γεγονός του τρομοκρατικού χτυπήματος κινητοποίησε αφηγήματα του αντιαμερικανισμού, επιδρώντας κατά ανάλογο τρόπο στην δόμηση της εικόνας των ΗΠΑ (Samaras, 2005, 2009).

Ψευδογεγονότα

Οι ειδήσεις πρέπει να προσελκύουν το ενδιαφέρον και την προσοχή του κοινού. Αυτό το ενδιαφέρον μπορεί να προέρχεται είτε από την σπουδαιότητα της είδησης είτε από πραγματική έλξη. Στην ουσία η ειδησεογραφική αξία είναι ένα γνώρισμα του γεγονότος που θεωρείται από τους δημοσιογράφους ότι έχει τη δυναμική να μετατραπεί σε μια ενδιαφέρουσα ιστορία για το κοινό ή να έχει κάποια ιδιαίτερη σημασία (ΜακΚουέλ, 2003:395).

Ο όρος ψευδογεγονός (pseudo event) περιγράφει τα γεγονότα που κατασκευάζονται για να εμφανιστούν στις ειδήσεις και να προσελκύσουν το ενδιαφέρον του κοινού. Ο όρος εισάγεται από τον ιστορικό Boorstin (1961) για να περιγράψει την διαδικασία κατασκευής γεγονότων που δημιουργούνται αποκλειστικά για λόγους δημοσιότητας,

---

⁹ Η απόλυτα απρόβλεπτη φύση είναι ιδιαίτερα σημαντική για τον ορισμό του εξέχοντος γεγονότος. Διότι, υπάρχουν και άλλα ξαφνικά γεγονότα που πρέπει να καλυφθούν άμεσα αλλά δεν είναι τόσο απίθανο να προβλεφθούν. Για παράδειγμα, το γεγονός ότι ο Πρόεδρος των ΗΠΑ (και άλλες διασημότητες) παρακολουθούνται στενά σε καθημερινή βάση, αποδεικνύει πως ακόμα και αν δεν έχουν αυτή την στιγμή συμμετοχή σε κάποιο αναπάντεχο γεγονός, η λογική του μέσου έχει προβλέψει την ειδησεογραφική αξία ενός τέτοιου συμβάντος και βρίσκεται σε ετοιμότητα (Tuchman, 1978).

ενώ ουσιαστικά δεν έχουν καμία επίδραση στην πραγματική ζωή. Το ψευδογεγονός έχει την τάση να εκτοπίζει το πραγματικό γεγονός από τα φώτα της δημοσιότητας. Ο κύριος στόχος του δηλαδή είναι να δημιουργεί εντυπώσεις αποπροσανατολίζοντας την κοινή γνώμη από την πραγματική εξέλιξη των γεγονότων.

Στις διεθνείς σχέσεις τέτοιου είδους γεγονότα μπορεί να είναι δημόσιες δηλώσεις πολιτικών δρώντων οι οποίες αν και δεν ανταποκρίνονται σε πραγματικές εξελίξεις ή αλλαγές, δημιουργούν τέτοια αίσθηση, σκοπεύοντας να επηρεάσουν την εικόνα της χώρας που αντιπροσωπεύουν. Για παράδειγμα οι δηλώσεις του προέδρου των ΗΠΑ Μπάρακ Ομπάμα, που ξεκίνησαν το 2011, για άμεση επέμβαση και επίλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος έκαναν τον γύρω του κόσμου δημιουργώντας έντονα την αίσθηση ενός φιλειρηνικού και ανθρωπιστή Προέδρου που νοιάζεται για τον Αραβικό κόσμο και όπως δήλωσε και ο ίδιος:

«Βρισκόμαστε μπροστά σε μια ιστορική ευκαιρία. Έχουμε την ευκαιρία να δείξουμε πως η Αμερική υπολογίζει την αξιοπρέπεια ενός πλανόδιου πωλητή στην Τυνησία περισσότερο από την ωμή ισχύ του δικτάτορα»¹⁰.

Αυτές οι τηλεοπτικές δηλώσεις όμως δεν ακολουθήθηκαν από τις ανάλογες διπλωματικές κινήσεις. Η είδηση όμως πήρε τέτοιες διαστάσεις που έχει καταστήσει τις τηλεοπτικές δηλώσεις ως ένα «σχεδόν» διπλωματικό γεγονός. Οι ταραχές στον αραβικό κόσμο, στα πλαίσια της Αραβικής Άνοιξης, δημιούργησαν την ανάγκη για την δημιουργία ενός τέτοιου ψευδογεγονότος, το οποίο είχε ως σκοπό να επηρεάσει τον τρόπο που αντιμετώπιζε ο αραβικός κόσμος τις ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ δηλαδή, κατασκεύασαν και σκηνοθέτησαν το γεγονός της συναίνεσης τους για την δημιουργία Παλαιστινιακού κράτους, στέλνοντας ένα μήνυμα στον ταραγμένο από τις εξεγέρσεις αραβικό κόσμο, πως βρίσκονται σε συμμαχική διάταξη και πως έχουν την πρόθεση να περιορίσουν το Ισραήλ.

Η ανάλυση του πρώτου κεφαλαίου στηρίχθηκε στην ανάδειξη των τριών παραγόντων που επιδρούν στην δόμηση των κρατικών εικόνων στον Τύπο. Αναλύθηκε η διαδικασία μέσα από την οποία η λογική του μέσου, η στρατηγική επικοινωνία, και τα αυτούσια γεγονότα επιδρούν στην διαδικασία δόμησης αυτών των εικόνων. Στην συνέχεια εισάγεται η ανάλυση του στοιχείου του φόβου, μιας και η παρούσα έρευνα έχει στόχο να επικεντρωθεί στο στοιχείο του φόβου όπως αυτό εντοπίζεται στις εικόνες κρατών.

---

¹⁰ <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-13450481>

Κεφάλαιο 2^ο

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ ΦΟΒΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αρχικά ορίστηκαν οι έννοιες της εικόνας και της εικόνας κράτους και στην συνέχεια έγινε η σύνδεση τους με τον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων, με την στρατηγική επικοινωνία και με την εγγενή δυναμική των γεγονότων.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει η συγκρότηση του θεωρητικού πλαισίου που αφορά τον φόβο και τις εκφάνσεις του. Στο πρώτο μέρος θα παρουσιαστεί η έννοια του φόβου όπως αυτή εντοπίζεται στις Διεθνείς Σχέσεις. Στην συνέχεια θα οριστούν οι βασικές έννοιες του φόβου όπως αυτός εντοπίζεται στην ανθρώπινη φύση και στην Κοινωνική Ψυχολογία. Οι έννοιες αυτές θα διευκολύνουν και θα οδηγήσουν την έρευνα στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου, γύρω από την εγγενή δυναμική των φοβικών γεγονότων, την ρητορική συγκρότηση του φοβικού επιχειρήματος αλλά και την ειδησεογραφική κατασκευή του φόβου ως στοιχείου της εικόνας των κρατών.

Στην παρούσα μελέτη εξετάζεται η δόμηση του φοβικού μηνύματος. Στην ρητορική, η μελέτη του μηνύματος συνοδεύεται από την ανάλυση των ψυχολογικών διεργασιών που αυτό κινητοποιεί. Η παράθεση θεωριών περιεχομένου απαιτεί και την παρουσίαση θεωρίας επιδράσεων. Ειδικότερα, τα δύο μέρη αυτού του κεφαλαίου αναλύουν τις δύο διακριτές διαστάσεις του φοβικού μηνύματος. Την διάσταση της επίδρασης και την διάσταση του περιεχομένου. Η πρώτη είναι εκείνη των επιδράσεων του φοβικού μηνύματος υπό το πρίσμα της ανθρώπινης οντολογίας και της γνωσιακής ψυχολογίας, ενώ η δεύτερη είναι η διάσταση του περιεχομένου –η αμιγώς μηνυματική διάσταση– υπό το πρίσμα της εγγενούς δυναμικής των φοβικών γεγονότων, της στρατηγικής διαχείρισης τους και της ενσωμάτωσης τους στην ειδησεογραφία.

2.1. Ο ΦΟΒΟΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΩΝ

Η προσέγγιση των διεθνών σχέσεων.

Ένας σίγουρος τρόπος για να κατανοήσουμε την έννοια του φόβου στις Διεθνείς Σχέσεις είναι να ακολουθήσουμε τον συλλογισμό του Χόμπς στο *Leviathan* (1651). Ο Χόμπς θεωρεί ότι σε έναν κόσμο που δεν υπάρχει ακόμα ο θεσμός του κράτους (*φυσική κατάσταση/ state of nature*) οι άνθρωποι βρίσκονται σε μια ατέρμονη εμπόλεμη κατάσταση (*state of war*) (Corey,2004:32-33). Οι άνθρωποι ζουν σε μια συνεχόμενη κατάσταση φόβου και τρόμου απέναντι στους συνανθρώπους τους, και η ανάγκη διεξόδου από αυτή την αβάσταχτη κατάσταση είναι επιτακτική. Κατά τον Χόμπς, η διαφυγή που οδηγεί από την φυσική κατάσταση σε μια μορφή πολιτισμένης συνύπαρξης, δεν είναι άλλη από την δημιουργία και διατήρηση του έθνους κράτους (Jackson-Sorensen, 2006).

Ο Χόμπς λέει πώς αν δεν υπήρχε το κράτος να εξασφαλίζει την τάξη, την ασφάλεια και την πρόοδο, η ανθρώπινη ζωή θα ήταν «μοναχική, φτωχή, μίζερη, κτηνώδης και σύντομη». Δηλαδή, τούτος ο αμοιβαίος φόβος και η ανασφάλεια είναι που οδηγούν στην δημιουργία του κράτους.

«Τούτος ο αμοιβαίος φόβος και η ανασφάλεια που προκαλεί η φυσική κατάσταση είναι και το έναυσμα για να ξεφύγουν οι άνθρωποι από αυτήν, από τον πόλεμο δηλαδή εναντίον όλων. Με άλλα λόγια το κίνητρο για τη δημιουργία του κυρίαρχου κράτους δεν είναι η λογική (σκοπιμότητα-λόγος) αλλά το συναίσθημα (πάθος)»
(Jackson-Sorensen, 2006:119).

Κατά τον Χόμπς, για να μπορέσει ο άνθρωπος να κυνηγήσει τους ιδεολογικούς και ηθικούς του στόχους, θα πρέπει πρώτα να έχει εξασφαλίσει την επιβίωσή του σε ένα προφυλαγμένο περιβάλλον. Η συγκατάθεση του ανθρώπου να βρεθεί υπό την κυριαρχία ενός κράτους το οποίο θα του προσφέρει αυτή την σχετική ασφάλεια, αποτελεί μέρος της επιδίωξης του αρχικού του στόχου, ο οποίος δεν είναι άλλος από την εκπλήρωση των ηθικών και ιδεολογικών του ιδανικών.

Το κράτος θα έχει την δικαιοδοσία να καθορίζει και να επιβάλλει την πολιτική τάξη, απαλλάσσοντας τον άνθρωπο από τον φόβο της επιβίωσης. Άρα, αυτή η συγκατάθεση εναρμόνισης με την τάξη και την πολιτική εξουσία που επιβάλλει το κράτος δεν αποτελεί προδοσία των ιδανικών, αλλά τμήμα της προσπάθειας επιβίωσης σε έναν

εχθρικό κόσμο. Όταν λειτουργούμε κάτω από αυτόν τον φόβο και δεσμευόμαστε κάτω από μια πολιτική κυβέρνηση για να τον αποφύγουμε, δεν προδίδουμε την ατομικότητα και τα πιστεύω μας. Αντίθετα, και σύμφωνα με τον Χομπς, αυτός ο φόβος ώθησε στην δημιουργία του σύγχρονου πολιτισμού και της σύγχρονης μορφής πολιτικής οργάνωσης (Corey,2004:32-33).

Όμως, ενώ το κράτος δίνει μια λύση στο πρόβλημα της φυσικής κατάστασης και εγκαθιδρύει μια πολιτειακή μορφή συνεργασίας ανάμεσα στους πολίτες του, ταυτόχρονα τοποθετεί/μεταθέτει το πρόβλημα του φόβου και της ανασφάλειας στο διεθνές επίπεδο δηλαδή, ανάμεσα στα κράτη. Η άναρχη δομή του διεθνούς συστήματος, δηλαδή η απουσία μιας ρυθμιστικής και κατασταλτικής αρχής που να έχει την αρμοδιότητα να εμποδίζει και να αντισταθμίζει την χρήση βίας μεταξύ των κρατών, καθιστά τα κράτη ανασφαλή και φοβικά (Waltz,2011).

Έτσι δημιουργείται το *δίλημμα ασφαλείας*, το οποίο οδηγεί σε έναν φαύλο κύκλο ανασφάλειας και συσσώρευσης ισχύος, η οποία οφείλεται στην άναρχη φύση του διεθνούς συστήματος (Jackson-Sorensen, 2006:120).

Ο φόβος της επιβίωσης μέσα στο άναρχο διεθνές περιβάλλον, οδηγεί τα κράτη στην αναζήτηση όλο και περισσότερης ασφάλειας, η οποία επιτυγχάνεται μόνο μέσω της *αυτοβοήθειας*. Η αρχή της αυτοβοήθειας σύμφωνα με τον Waltz (2011:238) είναι η «*αρχή της δράσης σε μια άναρχη κοινωνία*», γιατί το κάθε κράτος θα πρέπει να βασίζεται μόνο στον εαυτό του και στις δυνάμεις που μπορεί το ίδιο να κινητοποιήσει για να επιτύχει τους αντικειμενικούς στόχους του. Αντίστοιχα ο Mearsheimer (2009:104) υποστηρίζει πως:

“Το ότι οι μεγάλες δυνάμεις φοβούνται η μια την άλλη αποτελεί μια κεντρική πτυχή της ζωής στο διεθνές σύστημα.....Όσο πιο βαθύς είναι ο φόβος τόσο πιο έντονος είναι ο ανταγωνισμός ασφαλείας και τόσο πιο πιθανός ο πόλεμος.....Επομένως, είναι σημαντικό να καταλάβει κανείς τι κάνει τα κράτη να φοβούνται το ένα το άλλο, περισσότερο ή λιγότερο έντονα.”

Το δίλημμα ασφαλείας είναι η ανασφάλεια και ο φόβος του κράτους απέναντι στις απρόσμενες κινήσεις των άλλων κρατών. Η άναρχη δομή του διεθνούς περιβάλλοντος και η επιτακτική ανάγκη κάθε κράτους για αυτοβοήθεια, εντείνει αυτόν τον φόβο. Αυτός ο φόβος παίρνει την μορφή απειλής. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα των διακρατικών σχέσεων είναι αυτή η αίσθηση της συνεχόμενης απειλής που νιώθει το ένα κράτος για το άλλο. Η πεποίθηση δηλαδή πως οι άλλοι πολιτισμοί αποτελούν απειλή για τον δικό μας. Αυτός ο φόβος έχει οδηγήσει σε πολέμους και είναι σταθερά

παρών τόσο στις διπλωματικές σχέσεις των κρατών όσο και στις προσωπικές και επαγγελματικές σχέσεις ανθρώπων που προέρχονται από διαφορετικές κουλτούρες (Walter , Diaz-Loving ,Duran, 2000:241).

Η ικανότητα ενός κράτους να απειλεί ένα άλλο είναι ανάλογη της ισχύος που διαθέτει. Αυτή η ικανότητα αυξάνει ανάλογα και την ένταση του φόβου. Έτσι, ο φόβος είναι άμεσα συνδεδεμένος με την ισχύ¹¹ του κράτους. Ο φόβος και το αίσθημα ανασφάλειας γίνονται κίνητρα για την υιοθέτηση συγκεκριμένων στρατηγικών επιλογών (Πλατιάς, 2000). Ο Θουκυδίδης παρουσιάζει τον φόβο των Σπαρτιατών απέναντι στην αυξανόμενη δύναμη των Αθηναίων ως ένα από τα βασικά αίτια του Πελοποννησιακού Πολέμου:

Οι Λακεδαιμόνιοι ψήφισαν έτσι, ότι δηλαδή είχαν λήθη οι σπονδές και ότι έπρεπε να γίνει πόλεμος, όχι τόσο επειδή τους επηρέασαν τα όσα είχαν πει οι σύμμαχοι τους, όσο επειδή φοβόνταν ότι οι Αθηναίοι θα αυξήσουν ακόμα περισσότερο την δύναμή τους, γιατί έβλεπαν ότι είχαν κιάλας υποτάξει το μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδας
(Θουκυδίδου Ιστορία, Α 87-89).

Ο Μακιαβέλι εντοπίζει και μια ακόμη έκφανση του φόβου στις διεθνείς σχέσεις. Στην περίφημη θεωρία του «διαίρει και βασίλευε» υποστηρίζει πως η έλλειψη ενότητας σε μια δημοκρατία οφείλεται στην ειρήνη και στην αδράνεια, ενώ αντίθετα η ενότητα είναι απόρροια του πολέμου και του φόβου (Wight, 1998:187). Ο φόβος δηλαδή λειτουργεί ως ανεξάρτητη μεταβλητή της ενότητας και, σύμφωνα με το δόγμα του «διαίρει και βασίλευε», συμβάλλει στην αύξηση της. Η ενότητα του Μακιαβέλι στηρίζεται στο ότι ο ξένος κατακτητής θα εκμεταλλευτεί τον φόβο και την ανάγκη για εσωτερική ενότητα προς δικό του όφελος. Ενώ ο Θουκυδίδης και ο Μακιαβέλι εντοπίζουν στον φόβο μια ποιότητα πολιτικής κινητοποίησης, ο Χομπς εστίασε περισσότερο στο κομμάτι του κοινού εχθρού και του κοινού φόβου υποστηρίζοντας πως, η πρώτη ύλη ενός μεγάλου και ισχυρού πολιτισμού δεν είναι η αίσθηση του αμοιβαίου καλού που κάνει ο ένας για τον άλλον σε μια κοινωνία, αλλά η αίσθηση του αμοιβαίου φόβου που τρέφει ο ένας για τον άλλον σε μια κοινωνία (Corey,2004:31).

---

¹¹ Αν και η έννοια της ισχύος είναι κεντρική για την διεθνή πολιτική, υπάρχουν διαφωνίες για το τι είναι και για τον τρόπο μέτρησης της. Οι θεωρίες της διεθνούς πολιτικής διακρίνουν την ισχύ σε διαφορετικά είδη έτσι ώστε να προσεγγίσουν και να περιγράψουν καλύτερα την φύση και τις εφαρμογές της. Στρατιωτική , Οικονομική, λανθάνουσα , απόλυτη, σχετική, δυνητική, πραγματική, σκληρή, ήπια. Οι ορισμοί είναι πολλοί, και όπως αναφέρει ο Mearsheimer «..στην πραγματικότητα, η θεωρία ενός μελετητή καθορίζει ποιος είναι ο κατάλληλος ορισμός.» Mearsheimer (2009).

Αυτός ο φόβος εντοπίζεται και σε πιο πρόσφατα διεθνοπολιτικά αφηγήματα. Το τέλος του Α'ΠΠ και ο σχετικός περιορισμός της Γερμανίας, επαναφέρει στην επιφάνεια τον φόβο του μπολσεβικισμού και την ρωσική απειλή. Η επιμονή του Woodrow Wilson για την εγκαθίδρυση της αυτοδιάθεσης¹² των λαών και η πίστη του στην αποτελεσματικότητα της ρύθμισης των διεθνών ισορροπιών μέσω της Κοινωνίας των Εθνών, εξηγείται μόνο αν αντιληφθούμε το μέγεθος του φόβου που βίωνε ο αγγλοσαξονικός κόσμος απέναντι στην σοβιετική απειλή (Paradopoulos, 2010:91).

Η αυτοδιάθεση των λαών, και το δόγμα «ένα κράτος για κάθε έθνος», δημιουργούσε πολλά προβλήματα. Η άστατη ανθρωπογεωγραφία της μεσοπολεμικής Ευρώπης και τα προβλήματα καθορισμού των συνόρων καθιστούσαν την χρονική εκείνη περίοδο ακατάλληλη για την σύσταση νέων κρατών τα οποία, επιπλέον, θα έπρεπε να εκπαιδευτούν να συμμετέχουν στο πρώτο εγχείρημα διεθνούς ασφάλειας¹³. Όμως, ο πόλεμος άφηνε πολλά περιθώρια για την ανάπτυξη κομμουνιστικών κομμάτων στην Δυτική Ευρώπη, στα οποία οι Σοβιετικοί είχαν την δυνατότητα να διεισδύσουν και να τα χρησιμοποιήσουν ως μέσα για την επίτευξη μιας παγκόσμιας επανάστασης¹⁴ (Baylis & Smith, 2007:119). Ο φόβος λοιπόν μιας τέτοιας εξέλιξης ήταν η κινητήριος δύναμη που ώθησε τις ΗΠΑ¹⁵ στην προώθηση της αρχής της αυτοδιάθεσης και παράλληλα έπεισε τους Άγγλους και τους Γάλλους να την ακολουθήσουν.

Η παρουσία της έννοιας του φόβου στο πεδίο των διεθνών σχέσεων είναι κυρίαρχη, τόσο ως βιβλιογραφικός όρος για την συγκρότηση θεωριών που να εξηγούν τον τρόπο λειτουργίας των κρατών και του διεθνούς συστήματος, όσο και ως αντικειμενικός παράγοντας που φαίνεται να ενυπάρχει στις περιπτωσιολογικές αναλύσεις του πραγματικού κόσμου και των σύγχρονων διακρατικών σχέσεων που αναπτύσσονται εντός αυτού του διεθνούς συστήματος. Σύμφωνα με την ταξινόμηση του Waltz¹⁶ (2011)

¹² Τα «14 σημεία του Wilson» εκτός από την προώθηση της Κοινωνίας των Εθνών, έχουν ως δεύτερο πυλώνα την Αρχή της Αυτοδιάθεσης των λαών.

¹³ Το πρώτο εγχείρημα διεθνούς ασφάλειας υπήρξε η Κοινωνία των Εθνών.

¹⁴ Το διεθνοπολιτικό αφήγημα που γεννήθηκε από αυτόν τον φόβο δεν είναι άλλο από το Ψυχροπολεμικό. Το αίσθημα αυτό εντάθηκε πολύ περισσότερο μετά την λήξη και του Β'ΠΠ, όπου τόσο οι ΗΠΑ όσο και η ΕΣΣΔ είχαν ισχυροποιηθεί αρκετά. Η κατανόηση και η ανάλυση των διεθνών ισορροπιών μέσα στον Ψυχρό πόλεμο επηρεαζόταν από αυτό το φοβικό δίπολο. Ο αμοιβαίος φόβος που γέννησε αυτό το «αντίπαλο δέον», αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα εμφάνισης και λειτουργίας του φόβου στις Διεθνείς Σχέσεις.

¹⁵ Το γεγονός πως η προώθηση της αυτοδιάθεσης των λαών δεν πήγαζε από ανθρωπιστικά αισθήματα αλλά από τον φόβο του μπολσεβικισμού, αποδεικνύεται από τον περιορισμό που έθεσε ο ίδιος ο Wilson για τα πεδία εφαρμογής της. Η αρχή της αυτοδιάθεσης αφορούσε μόνο λευκούς, και μόνο τους λαούς της Ευρώπης (που μπορούσαν να μπουν στην σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ), αφήνοντας εκτός όλο τον αποικιακό κόσμο. (Baylis & Smith, 2007:119).

¹⁶ Ο Kenneth N. Waltz στο κλασικό έργο του «Ο Άνθρωπος, το Κράτος και ο Πόλεμος», αναζητά τα κυριότερα αίτια του πολέμου στα τρία διαφορετικά επίπεδα: στην οντολογία του ανθρώπου, στην λειτουργία του έθνους κράτους και στις διακρατικές σχέσεις.

ο φόβος συναντάται έντονα στο τρίτο επίπεδο ανάλυσης, δηλαδή στο διεθνές σύστημα κρατών.

Στην συνέχεια του κεφαλαίου θα αναλύθει ο φόβος όπως αυτός εντοπίζεται στο πρώτο επίπεδο, δηλαδή μέσα από την ανθρωποκεντρική διάσταση, ώστε να εξαχθούν τα εργαλεία τα οποία θα μας επαναφέρουν στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο ξανά στο διεθνές σύστημα κρατών.

2.2. ΘΕΩΡΙΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ: Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ

Βοηθητικές έννοιες

Απειλή & Διακινδύνευση

Ο απρόσμενος κίνδυνος και η αναπάντεχη απειλή είναι συνηθισμένα παραγωγικά αίτια του φόβου (Corey,2004). Οι έννοιες του κινδύνου και της απειλής είναι κομβικές για την εμφάνιση στο πεδίο του φόβου. Προτού προσεγγίσουμε τον φόβο στην ανθρώπινη οντολογία και στην Κοινωνική Ψυχολογία, θα γίνει η παρουσίαση των εννοιών της απειλής και της διακινδύνευσης, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η ανάλυση της υποκειμενικής διάστασης του φόβου μέσα από το πρίσμα των θεωριών της επίδρασης. Επίσης, αυτές οι έννοιες θα είναι παρούσες και στην ανάλυση του δεύτερου μέρους του κεφαλαίου που αφορά τις θεωρίες περιεχομένου.

Ο φόβος είναι μια σωματική αντίδραση απέναντι στον κίνδυνο, είναι ο μηχανισμός που κινητοποιεί την αυτοπροστασία μας απέναντι σε μια απειλή (Siegel,2005).

Το πεδίο της Ψυχολογία θεωρεί την απειλή ως κεντρικό παραγωγικό αίτιο του φόβου (Rogers, 1975; Neuman& Levy, 2003; Janis,1967). Η απειλή μπορεί προσεγγίζεται με δύο τρόπους. Ως υποκειμενικό βίωμα, υπό το πρίσμα των θεωριών της Ψυχολογίας, και ως αντικειμενική κατασκευή, υπό το πρίσμα της στρατηγικής επικοινωνίας. Σε αυτό το κομμάτι θα αναλύσουμε την ψυχολογική της διάσταση και στην συνέχεια της εργασίας θα αναλύσουμε την δεύτερη έκφανση της.

Απειλή : Το μήνυμα που παράγει φόβο.

Η δομή του φοβικού επιχειρήματος της απειλής σύμφωνα με τον Walton (1992) είναι η εξής:

Μείζονα προκείμενη: Αν (δεν) κάνεις το Α θα ακολουθήσουν οι αρνητικές συνέπειες Β.

Ελάσσονα προκείμενη: Είμαι σε θέση να επιφέρω τις συνέπειες Β και σε διαβεβαιώνω ότι θα το κάνω αν (δεν) προχωρήσεις στο Α. (επίδειξη ικανότητας)

Συμπέρασμα: για τους παραπάνω λόγους κάνε (μην κάνεις) το Α.

Η απειλή αποτελεί παραγωγικό αίτιο του φόβου (Rogers,1975). Σύμφωνα με τον αρχικό ορισμό του, ο φόβος προκαλείται από την συνειδητοποίηση ενός πραγματικού ή πλασματικού κινδύνου. Αυτή η συνειδητοποίηση προκαλείται είτε από τις γνωσιακές διαδικασίες που αντανakλαστικά μας προειδοποιούν για έναν επικείμενο κίνδυνο, είτε από μια άμεση ή έμμεση απειλή (Bauman, 2007:66). Σύμφωνα με τον Siegel:

«Η κάθε απειλή συνδέεται με έναν συγκεκριμένο φόβο και όχι με μια γενική αίσθηση αγωνίας ή ανησυχίας απέναντι στο άγνωστο ή το διαφορετικό. Η απειλή μετατρέπει τον διάχυτο φόβο για το άγνωστο, το διαφορετικό, το ξένο σε συγκεκριμένο και χειροπιαστό φόβο» (Siegel, 2005:13).

Υπάρχουν απειλές που είναι συνυφασμένες με την ανθρώπινη φύση (η αέναη απειλή του αναπόφευκτου θανάτου) και απειλές που λαμβάνουν χώρα σε αναπάντεχες στιγμές προκαλώντας τον φόβο μας (Ντεκάρ,1996:135).

Εύκολα γίνεται αντιληπτή η σημασία αυτών των ευρημάτων για το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων. Για παράδειγμα, ένα τρομοκρατικό χτύπημα είναι για τις σύγχρονες κοινωνίες μια απειλή που εκφέρεται από συγκεκριμένες πολιτικές ομάδες με ανάλογο προσανατολισμό και αποτελεί μια πραγματικότητα που ενσωματώνεται στον στρατηγικό σχεδιασμό των κρατικών δρώντων αλλά και στον επικοινωνιακό σχεδιασμό των τρομοκρατικών ομάδων.

Η περίπτωση της τρομοκρατικής απειλής αποτελεί ένα ιδιαίτερα εύχρηστο παράδειγμα, λόγω της αμφισημίας των ερμηνειών που επιδέχεται η φύση της. Στους τρομοκράτες έχουν αποδοθεί κατά καιρούς πολλά και πολύ διαφορετικά πρόσημα τα οποία κυμαίνονται σε ένα φάσμα περιγραφών μεταξύ «αγωνιστών της ελευθερίας» και «δολοφόνων» (Weimann, 1992).

Στην μια περίπτωση οι «αγωνιστές της ελευθερίας» απειλούν το καθεστηκίο σύστημα της ανελευθερίας, ενώ στην δεύτερη περίπτωση οι «δολοφόνοι» απειλούν το δικαίωμα των πολιτών στην ασφάλεια και στην τάξη. Η διαφορά μεταξύ αυτών των δύο περιγραφών καταδεικνύει τα διαφορετικά κανονιστικά πλαίσια από τα οποία πηγάζουν,

αλλά και στις δύο περιπτώσεις η παρουσία της έννοιας της απειλής είναι καθοριστική και ξεκάθαρη.

Η απειλή λοιπόν προηγείται της ανάδυσης του φόβου και αποτελεί παραγωγικό του αίτιο. Στην ενότητα 2.3.2 του παρόντος κεφαλαίου θα αναλύσουμε περαιτέρω την χρήση της απειλής από την στρατηγική επικοινωνία.

Διακινδύνευση & Κίνδυνος: Το ρίσκο.

Η δομή του φοβικού επιχειρήματος της απειλής σύμφωνα με τον Walton (1992) είναι η εξής:

Μείζονα προκείμενη: Αν (δεν) κάνεις το Α θα ακολουθήσουν οι αρνητικές συνέπειες Β.

Ελάσσονα προκείμενη: Η πιθανότητα να δεχτώ τις αρνητικές συνέπειες Β είναι σημαντικές (πιθανότητες).

Συμπέρασμα: για τους παραπάνω λόγους (δεν) πρέπει να κάνω το Α.

Οι ορισμοί της απειλής και του ρίσκου ενσωματώνουν έννοιες όπως εκείνη του κινδύνου. Τι είναι όμως ο κίνδυνος και τότε απειλούμαστε από κάτι ή ρισκάρουμε κάτι; Το ινστιτούτο Health and Safety Executive (HSE) κάνει τον εξής διαχωρισμό μεταξύ των δύο εννοιών που στην καθομιλουμένη συχνά ταυτίζονται. Διαχωρίζει τον αντικειμενικό κίνδυνο/ απειλή (hazard) από την πιθανότητα που έχει αυτός ο κίνδυνος να μας βλάψει (risk). Το παράδειγμα που χρησιμοποιεί είναι το εξής: Η τοποθέτηση εύφλεκτων υλικών στο υπόγειο του σπιτιού μας αποτελεί απειλή/κίνδυνο, αλλά η πιθανότητα αυτά τα υλικά να προκαλέσουν έκρηξη αποτελεί ένα ρίσκο που παίρνουμε αποθηκεύοντας τα (Health and Safety Executive, 2001:5,6).

Η θεωρία του ρίσκου (risk theory) είναι μια διεπιστημονική θεωρία, η οποία προσπαθεί να προσεγγίσει τις διαφορετικές εκφάνσεις του ρίσκου, όπως την αντίληψη, τον υπολογισμό, την εκτίμηση, την αποδοχή και την διαχείριση του (Luhmann, 2008:4). Την θεωρία του ρίσκου έχει χρησιμοποιήσει η επιστήμη της Οικονομίας, και ειδικότερα του οικονομικού μανάτζμεντ των επιχειρήσεων, προσφέροντας εκτιμήσεις και προτάσεις ορθολογικής διαχείρισης στις συνεχείς απειλές που αντιμετωπίζει ένας οικονομικός οργανισμός. Η εκτίμηση της διακινδύνευσης (ρίσκου) ορίζει σημαντικά την αντίληψη γύρω από το μέγεθος της απειλής καθώς και την πιθανότητα πραγμάτωσης της (Gardner, 2008:187).

Οι εφαρμογές της είναι πολλές τόσο στην Κοινωνική Ψυχολογία όσο και στην Πολιτική Επιστήμη, κυρίως λόγω των εφαρμογών της στην διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετίζεται άμεσα με την εκτίμηση του ρίσκου και την διαχείριση του τόσο σε προσωπικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο (Fischhoff, 2011).

Παραπάνω ορίσαμε τις έννοιες, της απειλής, του κινδύνου και του ρίσκου. Οι έννοιες αυτές θα αποτελέσουν αναλυτικά εργαλεία στην συνέχεια της έρευνας.

2.2.1. ΦΟΒΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

Ο φόβος είναι ένα βασικό συναίσθημα του ανθρώπου που προκαλείται από τη συνειδητοποίηση ενός πραγματικού ή πλασματικού κινδύνου. Είναι ένας μηχανισμός προστατευτικού χαρακτήρα, μια φυσιολογική αμυντική αντίδραση του οργανισμού χωρίς να απαιτείται συνειδητή σκέψη (Fromm, 1971:47). Φόβος είναι το όνομα που δίνει ο άνθρωπος στην ανασφάλεια την οποία βιώνει απέναντι στο άγνωστο. Το όνομα που δίνει στην άγνοια για την φύση του κινδύνου και στην αβεβαιότητα για το αν μπορεί να ανταπεξέλθει σε αυτή την άγνωστη απειλή (Bauman, 2006:62).

Από την ελληνική μυθολογία ακόμα, συναντάμε την προσωποποίηση του φόβου, άλλοτε με κεφάλι λιονταριού και άλλοτε σε παρόμοια μορφή με εκείνη του θεού Πάνα. Οι αρχαίοι έλληνες θεωρούσαν τον Φόβο γιο του Άρη και της Αφροδίτης και για να τον εξευμενίσουν του προσέφεραν θυσίες στα πεδία της μάχης (Σκανδαλίδης:2012). Ο φόβος του θανάτου αποτελεί χαρακτηριστική αδυναμία της ανθρώπινης φύσης και μαζί με τον φόβο της τιμωρίας του Θεού στηρίζουν τα θεμέλια της έννοιας της θρησκευτικής πίστης με την μορφή που την γνωρίζουμε σήμερα (Fromm, 197). Η έννοια του φόβου είναι έντονα συνδεδεμένη με την ηθική και δύσκολα προσεγγίσιμη έννοια του «κακού». Σύμφωνα με τον (Bauman, 2007:77):

«Το κακό και ο φόβος είναι σιαμαία δίδυμα. Δεν συναντάς το ένα χωρίς το άλλο. Ή ίσως να μην είναι παρά οι δύο ονομασίες της ίδιας εμπειρίας- από τις οποίες η μια αναφέρεται σε ότι βλέπεις ή ακούς και η άλλη σε ότι αισθάνεσαι, η μια δείχνει «εκεί έξω» στον κόσμο, η άλλη δείχνει «εδώ μέσα», στον εαυτό σου. Ότι φοβόμαστε είναι κακό, ότι είναι κακό, το φοβόμαστε.»

Η έννοια του κακού συνδέεται με εκείνη του αγνώστου, του εχθρού, του «άλλου», του ξένου. Για να είναι κάτι τόσο κακό ώστε να προκαλεί φόβο, σημαίνει ότι δεν μας μοιάζει, σημαίνει πως δεν είναι σαν εμάς και δεν μπορούμε να το κατανοήσουμε.

Η ετερότητα δηλαδή, είναι παράγοντας που προκαλεί φόβο λόγω των άγνωστων σε μας χαρακτηριστικών της (Kuczcick, 1997:38). Η αντίληψη της ετερότητας αποτελεί κομβικό στοιχείο για τον προσδιορισμό της ταυτότητας και των κοινών χαρακτηριστικών μιας ομάδας.

Η ταυτότητα είναι μια κατασκευή, η οποία μορφοποιείται μέσα από την σχέση συνδιαλλαγής και αντιπαράθεσης των διαφορετικών ομάδων. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Cuche:

«Δεν υπάρχει ταυτότητα καθεαυτή, ούτε ακόμα μόνον δ΄εαυτήν. Η ταυτότητα είναι πάντα μια σχέση με τον άλλον. Με άλλο λόγια, η ταυτότητα και ετερότητα συνδέονται και βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση. Ταυτοποίηση και διαφοροποίηση πάνε μαζί» (Cuche,2001:152).

Το έθνος-κράτος ,όπως περιγράφεται περί τα τέλη του 18ου αιώνα, εμφανίζεται ως εθελούσια συσσωμάτωση ανθρώπων που αναγνωρίζουν ότι ανήκουν σε μια κοινή ομάδα και αποφασίζουν να ζήσουν μαζί (Berstein& Milza,1997:520). Η σύσταση της κοινής ταυτότητας τροφοδοτείται και από τα φοβικά αισθήματα απέναντι στις έτερες εθνότητες, κινητοποιώντας έτσι σημαντικά στοιχεία συγκρότησης του έθνους, της κυρίαρχης ταυτοτικής ομάδας μέσα στα πλαίσια του κράτους από τις αρχές τις νεωτερικότητας μέχρι και σήμερα.

Η κατασκευή και η υιοθέτηση ταυτοτήτων καλύπτει και ικανοποιεί την ορμέμφυτη ανάγκη του ανθρώπου στο «ανήκειν». Τον καθιστά μέλος μιας ομάδας, της οποίας τα πλαίσια προσφέρουν ασφάλεια και προστασία, ικανοποιώντας την ανάγκη για αυτοπροσδιορισμό.

Κατά τον Fromm (1971), οι ομάδες που προσφέρουν ταυτότητα καλύπτουν και έναν ακόμη φόβο. Τον φόβο απέναντι στην ελευθερία. Η έξοδος από την ανωριμότητα, που υπόσχεται το πνεύμα του διαφωτισμού, φέρνει τον άνθρωπο αντιμέτωπο με τις ευθύνες του απέναντι στις προσωπικές επιλογές του. Αυτή η ευθύνη είναι ένα φορτίο το οποίο οι άνθρωποι προτιμούν να το μεταθέτουν στην δικαιοδοσία μιας ευρύτερης ομάδας (μιας συλλογικότητας, ενός κράτους, ενός διεθνούς οργανισμού), μεταβιβάζοντας νοητά τμήματα της ελευθερίας τους μπροστά στην μεγάλη προσωπική ευθύνη που φέρει η άσκηση της ατομικής ελευθερίας. Όπως παρατηρεί ο Bauman:

«το συλλογικά κατοχυρωμένο δικαίωμα στην προσωπική φήμη είναι δίκοπο μαχαίρι: μπορεί να γίνει αντιληπτό ως σκληρότητα της μοίρας μάλλον παρά ως καλοτυχία» (Bauman, 2007:54).

Εκτός από τον φόβο που προκαλεί το άγνωστο, ένα ακόμη βασικό χαρακτηριστικό της ετερότητας το οποίο προκαλεί φόβο, είναι πως έχουμε άγνοια για τις κινήσεις του «ξένου» και δεν μπορούμε να τις προβλέψουμε. Αυτή η άγνοια μας φέρνει συνεχώς αντιμέτωπους με έναν ακόμη σημαντικό ανθρώπινο φόβο. Τον φόβο της απρόσμενης αλλαγής. Ο φόβος είναι μια φυσική αντίδραση του οργανισμού απέναντι στο άγνωστο και αποτελεί μηχανισμό άμυνας απέναντι στην πιθανότητα να βρεθούμε ξαφνικά σε ένα εχθρικό περιβάλλον. Φοβόμαστε τον πόνο και τα βάσανα και γι' αυτό προσπαθούμε να τα αποφύγουμε πάση θυσία (Siegel, 2005:15).

Συνοψίζοντας, η προσέγγιση του φόβου στην ανθρώπινη οντολογία περιγράφει την σημαντικότητα του σαν μηχανισμό κινητοποίησης απέναντι στον κίνδυνο και σαν στοιχείο διαφοροποίησης και αυτοπροσδιορισμού. Τα ζητήματα αυτά είναι εξίσου σημαντικά και στα τρία επίπεδα ανάλυσης των Διεθνών Σχέσεων, όσο αφορά τις ατομικές επιλογές του ανθρώπου-πολίτη, την εσωτερική συνοχή και την ύπαρξη τάξης εντός του έθνους-κράτους και την αντίληψη του εξωτερικού κινδύνου στο διεθνές σύστημα.

2.2.2. ΦΟΒΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Η παρουσία του φόβου στην ανθρώπινη οντολογία γεννά μια σειρά ερωτημάτων που αφορούν τους ψυχολογικούς μηχανισμούς που οριοθετούν την επίδραση του φοβικού μηνύματος στον άνθρωπο. Ο φόβος είναι κάτι περισσότερο από μια ψυχολογική κατάσταση: είναι χημεία. Είναι παρών στα εγκεφαλικά κυκλώματα, στις χημικές διαδικασίες μεταξύ των νευρών (Ruiter, Abraham & Kok, 2001:616).

Όμως, πολλοί από τους φόβους του ανθρώπου δεν προκαλούνται ούτε από ξαφνικές απειλές ούτε από κινδύνους ζωής και θανάτου. Ο φόβος έχει πολλές επιφάσεις. Έκτος από την ατέρμονη απειλή του θανάτου ή τον άξαφνο κίνδυνο του να μας κατασπαράξει ένα θαλάσσιο κήτος, ο φόβος φωλιάζει σε κάθε μικρή μετάβαση που κάνουμε στην ζωή μας, σε κάθε αλλαγή πορείας που μας βγάζει από το οικείο μας περιβάλλον. Η αίσθηση του φόβου ακολουθεί κάθε προσπάθεια προσαρμογής σε νέες συνθήκες, ως ένα

ψυχολογικό σήμα που προειδοποιεί ότι πρέπει να επιβραδύνουμε τις ταχύτητες της αλλαγής και της μετάβασης. Τόσο το σώμα όσο και το μυαλό χρειάζονται χρόνο για να προσαρμοστούν σε νέα δεδομένα και συνθήκες, και αναζητούν μόνιμα την επιστροφή στην κανονικότητα τους (Siegel, 2005:15).

Η αίσθηση του επείγοντος και η αμεσότητα του επικείμενου κινδύνου, έχει ως αποτέλεσμα την εσφαλμένη αξιολόγηση του ρίσκου, προκαλώντας πολύ περισσότερο φόβο από ότι αντιστοιχεί στην συγκεκριμένη απειλή. Για παράδειγμα, ενώ το ρίσκο (οι πιθανότητες εμφάνισης της απειλής) να πεθάνει κάποιος στις ΗΠΑ το 2003 από κοινή γρίπη ήταν υπαρκτό και σοβαρό, ο φόβος των αμερικανών εστιάστηκε στην νόσο SARS η οποία δεν είχε παρά ελάχιστες πιθανότητες εμφάνισής (Gardner, 2008). Η αίσθηση της άμεσης απειλής η οποία ενώ εμφανίζεται με νέα ονομασία ή επίφαση, τελικά πατάει σε ήδη υπάρχοντες γνωσιακές δομές κινητοποίησης φόβου, είναι εκείνη η απειλή που διαχέεται εντονότερα στον κόσμο.

Ο φόβος αποτελεί κεντρική έννοια προς ανάλυση στις Κοινωνικές, Ανθρωπιστικές αλλά και Πολιτικές Επιστήμες και η ανάλυση του μπορεί να δώσει έναυσμα για πλήθος διεπιστημονικών ερευνών. Η επιστήμη της Ψυχολογίας είναι εκείνη που προσφέρει ορισμένα από τα κυρίαρχα θεωρητικά μοντέλα ανάλυσης των επιδράσεων του φόβου.

Στην συνέχεια θα εξετάσουμε τα κυρίαρχα αυτά μοντέλα που αναλύουν τις επιδράσεις του φοβικού μηνύματος.

Μοντέλο Κινητοποίησης (drive model).

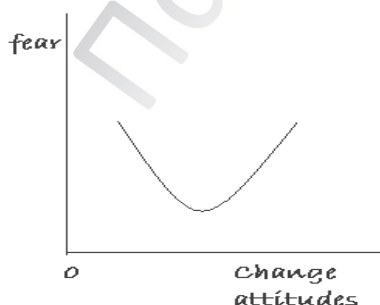
Το αρχικό μοντέλο παρουσιάστηκε από τον Janis (1967). Υποστηρίζει ότι τα μηνύματα επίκλησης φόβου (fear appeal) οδηγούν σε μια δυσάρεστη κατάσταση η οποία κινητοποιεί τους ανθρώπους σε δράση. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, εκείνη η στάση η οποία μπορεί να βγάλει τον άνθρωπο από την δυσάρεστη κατάσταση του φόβου, θα υιοθετηθεί ως η σταθερή αντίδραση απέναντι στον φόβο και τελικά θα παγιωθεί ως τέτοια γνωσιακή λειτουργία (cognition). Γιατί, από εκείνη την στιγμή θα συνδεθεί αυτή η αντίδραση με την έξοδο από την δυσάρεστη κατάσταση, και κατ' επέκταση με την λύτρωση τον φόβο (Andersen & Guerrero, 1998:425).

Κάθε μήνυμα επίκλησης φόβου, τείνει να ενσωματώνει προτάσεις για την αποφυγή του κινδύνου. Ο Rogers (1975) είναι ο πρώτος που κωδικοποιεί την ύπαρξη τους και τις ορίζει ως ένα βασικό συστατικό της ρητορικής επίκλησης του φόβου (Neuman & Levy,

2003:4). Οι Janis & Kelly (1967) ορίζουν αυτές τις προτάσεις ως «καθησυχαστικές προτάσεις». Αυτές οι προτάσεις, ενσωματώνονται στα μηνύματα της ρητορικής του φόβου και μπορούν να δράσουν ως αυτόματοι μηχανισμοί μείωσης του. Αυτό προϋποθέτει να ενυπάρχουν στο μήνυμα και να μπορεί ο δέκτης να τις ακολουθήσει (Andersen & Guerrero, 1998:425).

Οι Andersen και Guerrero (1998) σημειώνουν επίσης, πως αν αυτές οι καθησυχαστικές προτάσεις δεν καταφέρουν να μειώσουν τα επίπεδα του φόβου, τότε ο δέκτης θα κινητοποιήσει εναλλακτικές στρατηγικές όπως εκείνες της αμυντικής αποφυγής στην έκθεση (*δεν το βλέπω, άρα δεν υπάρχει*) και της ανάπτυξης ενός αισθήματος αποστροφής προς την χειραγώγηση (*είναι απλά προπαγάνδα!*). Αν οι δύο παραπάνω μηχανισμοί/ στρατηγικές μείωσης του φόβου ενεργοποιηθούν νωρίτερα από την υιοθέτηση των καθησυχαστικών προτάσεων που προβάλλει το μήνυμα, τότε θα είναι εκείνες που θα πάρουν την θέση του αυτόματου μηχανισμού αντίδρασης στον κίνδυνο (Hovland, Kelley, Janis, 1953).

Το drive model καταλήγει ορίζοντας πως ένα αποτελεσματικό μήνυμα πρέπει να περιέχει μετριασμένη ποσότητα φόβου, επιμένοντας όμως ότι αυτή η κατάλληλη ποσότητα εκφοβισμού είναι απαραίτητη ώστε να γίνει η μετάβαση σε εκείνη την δυσάρεστη κατάσταση η οποία αποτελεί το εφελτήριο για την κινητοποίηση σε δράση. Δηλαδή, την επιθυμητή αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι η αλλαγή των στάσεων και των συμπεριφορών ξεκινάει μόνο αφού ο φόβος έχει αρχίσει να μειώνεται. Αν ο φόβος δεν μπορέσει να μειωθεί, από τις ενσωματωμένες στο μήνυμα καθησυχαστικές προτάσεις, τότε θα υιοθετηθούν εκείνες οι αντιδράσεις που για τον πομπό του μηνύματος θεωρούνται κακής προσαρμογής (αμυντική αποφυγή και αίσθηση χειραγώγησης). Συνεπώς, καταλήγει σε μια καμπυλόγραμμη σχέση μεταξύ φόβου και αλλαγής συμπεριφορών/ στάσεων.

Μοντέλο Παράλληλων Διαδικασιών (parallel process model).

Ο Leventhal (1970) εισάγει το μοντέλο των παράλληλων διαδικασιών, το οποίο διαφοροποιείται από το προηγούμενο (μοντέλο κινητοποίησης), ως προς το γεγονός ότι συσχετίζει την ποσότητα του φόβου με την αποτελεσματικότητα του μηνύματος. Επίσης, τοποθετείται διαφορετικά όσο αφορά την κατάλληλη ποσότητα φόβου.

Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι η υψηλή ποσότητα φόβου κατά την ρητορική του επίκληση, λειτουργεί καλύτερα. Το μοντέλο των παράλληλων διαδικασιών αναγνωρίζει δυο διακριτές διαδικασίες αντίδρασης κατά την επίκληση του φόβου: Μία γνωσιακή (cognitive) και μια καθαρά συναισθηματική (emotional).

Η γνωσιακή διαδικασία αντίδρασης είναι *διαδικασία ελέγχου του κινδύνου*. Είναι δηλαδή η διαδικασία κατά την οποία ο δέκτης αναλογίζεται τον κίνδυνο και σκέφτεται τρόπους αποφυγής του (έλεγχος κινδύνου). Η συναισθηματική διαδικασία αντίδρασης είναι η *διαδικασία ελέγχου του φόβου*, κατά την οποία ο δέκτης, αφού έχει αναλογιστεί και αξιολογήσει το μέγεθος του κινδύνου, αντιδρά στο αίσθημα του φόβου που τον έχει καταβάλει και επιλέγει ουσιαστικά εκείνες τις στρατηγικές αντιδράσεις που θα ελαχιστοποιήσουν το δυσάρεστο αυτό συναίσθημα του φόβου (έλεγχος φόβου).

Παρόλο που η παραπάνω θεωρία δεν έχει ελεγχθεί εξαντλητικά σε πειραματικό επίπεδο, προσφέρει μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα οπτική για τον τρόπο που αντιδρούν οι άνθρωποι στον φόβο και παράλληλα εισάγει την επόμενη θεωρία, την θεωρία κινήτρων προστασίας.

Θεωρία Κινήτρων Προστασίας (motivation protection theory).

Ο Rogers (1975) επεκτείνει την προηγούμενη θεωρία, εστιάζοντας ακόμα περισσότερο στην πρώτη διαδικασία, δηλαδή στην διαδικασία ελέγχου του κινδύνου. Επικεντρώνεται στο πως η επίκληση του φόβου κινητοποιεί τις γνωσιακές αντιδράσεις και πως αυτές με την σειρά τους επηρεάζουν τις στάσεις και τις συμπεριφορές.

Αυτό το μοντέλο απομονώνει τα διακριτά στοιχεία της επίκλησης του φόβου, ορίζοντας ότι η ρητορική επίκληση του φόβου πρέπει να επικοινωνεί τα εξής:

1. Το μέγεθος της απειλής.
2. Την πιθανότητα πραγμάτωσης της απειλής.
3. Την αποτελεσματικότητα των προτεινόμενων λύσεων.
4. Την δυνατότητα υιοθέτησης των λύσεων από τον δέκτη.

Σύμφωνα με τον Rogers αυτά τα στοιχεία κινητοποιούν τις παρακάτω διαδικασίες γνωσιακής φύσης οι οποίες εν συνεχεία μετουσιώνονται σε παγιωμένες αντιλήψεις περί:

- α. Σοβαρότητας (τι αποτελεί σοβαρό κίνδυνο;)
- β. Έκθεσης (είναι σοβαρές οι πιθανότητες έκθεσης σε κίνδυνο;)
- γ. Αποτελεσματικότητας (μπορεί αυτή η λύση να με βοηθήσει;)
- δ. Προσωπικής ικανότητας (μου ταιριάζει/ αντιστοιχεί/ μπορώ να υποστηρίξω αυτή την λύση;)

Υποστηρίζεται πως αν όλες οι παραπάνω γνωσιακές διαμεσολαβήσεις βρίσκονται σε υψηλό επίπεδο, τότε επιτυγχάνεται και το υψηλότερο επίπεδο κινήτρων προστασίας το οποίο εκμαιεύει το υψηλότερο επίπεδο αλλαγής στάσεων και συμπεριφορών (Rogers,1975). Με άλλα λόγια, η επιθυμητή αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών απαιτεί υψηλά επίπεδα εκπομπής φόβου, τα οποία όμως είναι στοχευόμενα και κινητοποιούν συγκεκριμένες γνωσιακές διαδικασίες προσπαθώντας να τις παγιώσουν.

Η σημασία των επιδράσεων τέτοιου τύπου φοβικών μηνυμάτων έχει εφαρμογές και στο πεδίο των διεθνών σχέσεων. Η απειλή χρήσης βίας σε διακρατικό επίπεδο αποτελεί ένα τέτοιο παράδειγμα. Ο Mearsheimer (2009: 318-319) ορίζει αυτή την απειλή ως Εκβιασμό, περιγράφοντας πως το επιθυμητό αποτέλεσμα επιτυγχάνεται από εξαναγκαστικές απειλές και εκφοβισμό, και όχι από χρήση βίας. Σημειώνει πως αυτή η απειλή-Εκφοβισμός είναι ανάλογη της ισχύος του κράτους που εκφέρει την απειλή. Δηλαδή, η ισχύς του κρατικού δρώντα που εκφέρει την απειλή, είναι το στοιχείο που πραγματώνει τα πρώτα δύο στάδια του επιτυχημένου φοβικού επιχειρήματος σύμφωνα με το μοντέλο του Rogers: το μέγεθος της απειλής (ένα ισχυρό κράτος είναι ικανό να πλήξει σοβαρά ένα μικρότερο κράτος) και την πιθανότητα πραγμάτωσης της απειλής (ένα ισχυρό κράτος μπορεί να πραγματοποιήσει τις απειλές του ευκολότερα από ένα λιγότερα ισχυρό).

2.3. ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ: ΜΗΝΥΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Σε αυτό το μέρος του δευτέρου κεφαλαίου θα εξετάσουμε το περιεχόμενο του φοβικού μηνύματος και τους παράγοντες που επιδρούν στην δόμηση του. Αυτοί οι παράγοντες είναι: η αμιγώς αυθύπαρκτη δυναμική του γεγονότος, η στρατηγική επικοινωνία και ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων. Είναι οι ίδιοι τρεις παράγοντες οι οποίοι

εξετάστηκαν στο πρώτο κεφάλαιο και ως παράγοντες που επιδρούν στην δόμηση της εικόνας των κρατών στον Τύπο.

Το φοβικό μήνυμα μπορεί να είναι εμπρόθετο ή απρόθετο. Η ύπαρξη πρόθεσης, ή μη, είναι σημαντικό να εντοπιστεί και στους τρεις παραπάνω παράγοντες, γιατί αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για την περαιτέρω ταξινόμηση των μορφικών χαρακτηριστικών του φόβου.

2.3.1. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενη ενότητα, τα γεγονότα πολλές φορές φέρουν μια εγγενή δυναμική, και η αυθύπαρκτη ένταση που τα χαρακτηρίζει δεν επιτρέπει ούτε στον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων αλλά ούτε και στους φορείς στρατηγικής επικοινωνίας να τα ενσωματώσουν, τουλάχιστον στην πρώτη φάση της εμφάνισης του γεγονότος. Αυτό σημαίνει, πως σε αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει εμπρόθετη επίκληση φόβου πρωτογενώς.

Τα γεγονότα που φέρουν το στοιχείο του φόβου, της απειλής και του ρίσκου είναι γεγονότα που συχνά φέρουν χαρακτηριστικά εγγενούς δυναμικής. Ένα χαρακτηριστικό τους είναι η αίσθηση του απρόοπτου. Το στοιχείο του αναπάντεχου και του απρόβλεπτου έχει συνδεθεί από πολύ παλιά με τον φόβο. Σύμφωνα με τον Ντεκάρ:

«...ο φόβος έχει ως κύρια αιτία την έκπληξη και το καλύτερο μέσο για να απαλλαγούμε από αυτόν είναι να στοχαζόμαστε πριν πράξουμε, και να είμαστε προετοιμασμένοι για κάθε ενδεχόμενο. Πράγματι ο φόβος μπορεί να προκληθεί από το άγχος για όσα μπορούν να συμβούν» (Ντεκάρ, 1996:208).

Ένα απρόοπτο γεγονός που συνδέεται παράλληλα και με μια φοβική κατάσταση (μια πολεμική σύρραξη, μια δολοφονία, μια αναπάντεχη οικονομική καταστροφή ή μια φυσική καταστροφή), κινητοποιεί στοιχεία φόβου, απειλής και ρίσκου (Siegel, 2005: 28). Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τέτοιων φοβικών γεγονότων είναι οι φυσικές καταστροφές.

Το άκουσμα μιας φυσικής καταστροφής κινητοποιεί ακαριαία φοβικές αντιδράσεις δίχως να χρειάζεται ιδιαίτερες επεξηγήσεις. Ο φόβος απέναντι στις φυσικές καταστροφές αντιστοιχεί τόσο στον φόβο απέναντι στο άγνωστο όσο και στο φόβο απέναντι στο απρόβλεπτο. Είναι ότι πλησιέστερο στον ορμέμφυτο φόβο της θείκης

τιμωρίας (Bauman, 2007:79). Η σύγχρονη δυτική κοινωνία, αν και είναι σίγουρα η ασφαλέστερη γενιά των τελευταίων αιώνων απέναντι σε τέτοια φαινόμενα, συνεχίζει να βιώνει ένα έντονο και πρωτόγονο φόβο απέναντι σε φαινόμενα φυσικών καταστροφών (Gardner, 2009:7).

Η είδηση μιας μεγάλης και απρόβλεπτης φυσικής καταστροφής δεν χρειάζεται ούτε την μεσολάβηση του μηχανισμού κατασκευής των ειδήσεων, ούτε την στρατηγική επικοινωνία για να προκαλέσει φόβο. Ο φόβος αυτός είναι παραγωγικό αίτιο μιας πολύ συγκεκριμένης απειλής και επικοινωνεί ένα πολύ συγκεκριμένο ρίσκο. Η απειλή συνοψίζεται στην υπόθεση ότι οποιοσδήποτε μπορεί να έρθει αντιμέτωπος με έναν μεγάλο σεισμό, ενώ η εκτίμηση διακινδύνευσης ορίζει πως το ρίσκο που αναλαμβάνει όποιος ζει ή επισκέπτεται μια σεισμογενή χώρα είναι μεγάλο (Kunzick, 1997). Τέτοιου είδους φοβικοί συλλογισμοί έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην δόμηση της εικόνας της χώρας στην οποία συμβαίνουν, πλήττοντας την αξιοπιστία και την παροχή ασφάλειας που μπορεί να προσφέρει.

Η αίσθηση του απρόοπτου δεν είναι το μοναδικό στοιχείο που χαρακτηρίζει αυτά τα γεγονότα. Μια συνέχεια γεγονότων που δεν περιέχουν εμπρόθετο εκφοβισμό, μπορεί να αποκτήσει απειλητική δυναμική, ταράζοντας τις υπάρχουσες ισορροπίες ισχύος και προκαλώντας φόβο. Σε διεθνές επίπεδο, ένα τέτοιο φαινόμενο μπορεί να είναι η αναπαράσταση της αύξησης της δυνητικής ισχύος ενός κρατικού δρώντα.

Η επιστήμη των διεθνών σχέσεων υποστηρίζει πως η κατανομή ισχύος μεταξύ των κρατών επηρεάζει σημαντικά τα επίπεδα του φόβου (Mearsheimer, 2009, Waltz, 2011). Η οικονομική άνοδος, η αύξηση της λανθάνουσας ισχύος των χωρών B.R.I.C.S και η ανάδειξή τους ως υπολογίσιμων ανταγωνιστικών χωρών, είναι μια πραγματικότητα η οποία επικοινωνείται και μέσα από τον Τύπο. Η εικόνα αυτών των κρατών δομείται μέσα από την αναπαράσταση της αυξανόμενης ισχύος τους, και η αυξανόμενη ισχύς αποτελεί παράγοντα αναθεώρησης των δυνητικών ικανοτήτων μιας χώρας. Όπως αναφέρει ο (Meirsheimer, 2009:108):

«οι προθέσεις δεν μπορούν να εξακριβωθούν, επομένως τα κράτη που ανησυχούν για την επιβίωση τους θα πρέπει να πορεύονται με βάση το χειρότερο δυνατό σενάριο αναφορικά με τις προθέσεις των αντιπάλων τους. Οι ικανότητες όμως, όχι μόνο μπορούν να μετρηθούν, αλλά επίσης καθορίζουν το εάν ή όχι κάποιο αντίπαλο κράτος αποτελεί σοβαρή απειλή».

Η απειλή στοιχειοθετείται από την αναπαράσταση της αυξανόμενης ισχύος ενός κράτους, μέσω της εικόνας του στον Τύπο. Αυτή η απειλή δεν είναι απαραίτητα

εμπρόθετη, δεν γίνεται δηλαδή με βάση κάποιο στρατηγικό πλάνο το οποίο έχει ως τελικό στόχο να επικοινωνήσει την αύξηση της ισχύος του κράτους στα πλαίσια της δημόσιας διπλωματίας (Hayden,2012:226). Παρόλαυτα, ο φόβος που προκαλείται από την συνειδητοποίηση της αναθεώρησης των υπαρχόντων ισορροπιών, μπορεί να λειτουργήσει και ως εξισορροπητικός παράγοντας της ισχύος κινητοποιώντας τα υπόλοιπα κράτη να ανταποκριθούν στην δυνητική αναθεώρηση των ισορροπιών.

Αυτός ο φόβος εντοπίζεται σε πρόσφατα διεθνοπολιτικά αφηγήματα. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί το φοβικό δίπολο *κομμουνισμού-εκφυλιστικής δυτικής επιρροής* που παρήγαγε ο ψυχρός πόλεμος. Σε πρώτο επίπεδο ανάλυσης, αυτός ήταν ένας φόβος πραγματικών διεθνοπολιτικών καταστάσεων που προερχόταν από τα αντικειμενικά γεγονότα, δηλαδή από τις αλλαγές στο διεθνοπολιτικό πεδίο όπου ήθελαν την Ανατολή και την Δύση να φοβούνται αντίστοιχα την ισχύ του αντιπάλου τους (Herz:1981).

Όπως όμως αναφέρει και ο ΜακΚουέλ, (2003:380) τα γεγονότα αποτελούν την πρώτη ύλη τόσο για τον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων όσο και για την στρατηγική επικοινωνία και αργά ή γρήγορα ενσωματώνονται και χρησιμοποιούνται από τους παραπάνω μηχανισμούς.

Στο προηγούμενο παράδειγμα του ψυχροπολεμικού διπολισμού, ο φόβος των διεθνοπολιτικών καταστάσεων που γεννούσε η ανασφάλεια της εξισσορόπησης της ισχύος δομήθηκε και εντός του φόβου των διεθνοπολιτικών αφηγημάτων. Ο φόβος αυτός κατασκευάστηκε από την στρατηγική επικοινωνία η οποία στηριζόμενη σε ένα γεγονός (στην περίπτωση μας διεθνοπολιτικό) έρχεται να φτιάξει ένα συνολικό αφήγημα. Υπο αυτό το πρίσμα, γεννιούνται ερωτήματα για το αν ο φόβος παράγεται από το πραγματικό γεγονός ή από την στρατηγική επικοινωνία και ποιο μέρος του φόβου διακινείται από την στρατηγική επικοινωνία και ποιο από το γεγονός καθ'εαυτό.

Σε προηγούμενη ενότητα, αναλύθηκε το φαινόμενο των ψευδογεγονότων. Ορίστηκε πως δεν πρόκειται για ψεύτικα ή επινοημένα γεγονότα, αλλά για πράξεις οι οποίες έχουν μεγαλύτερη επικοινωνιακή αξία από ότι η πραγματική ισχύς/υπόσταση τους. Συμβαίνουν, κατασκευάζονται ή λειτουργούν για να εκτελέσουν έναν ρόλο με συμβολικές προεκτάσεις. Η στρατηγική επικοινωνία διαχειρίζεται τέτοια γεγονότα και τα προωθεί στα ΜΜΕ για την επίτευξη των στόχων της.

Τα φοβικά γεγονότα αποτελούν και την πρώτη ύλη για την κατασκευή του εκφοβισμού τόσο από τον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων όσο και από την στρατηγική

επικοινωνία, όταν μπορέσουν να τα ενσωματώσουν στην λογική τους (λογική του μέσου) και στον στρατηγικό τους σχεδιασμό (προπαγάνδισή θέσεων). Στην συνέχεια θα εξεταστεί η επίδραση που έχει η στρατηγική επικοινωνία στην διαχείριση των φοβικών γεγονότων και μηνυμάτων.

2.3.2. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η ρητορική επίκληση του φόβου (fear appeal) είναι μια πράξη εμπρόθετης επίκλησης φόβου η οποία χρησιμοποιεί τα ΜΜΕ ως μέσο διάχυσης των μηνυμάτων της (Altheide, 2002). Πρόκειται για μια στρατηγικά στοχευόμενη ενέργεια η οποία μπορεί να ενσωματώσει τα πρωτογενώς φοβικά γεγονότα στην ρητορική της, ή ακόμα και να κατασκευάσει φοβικά αφηγήματα για την επίτευξη των στόχων της. Σε αυτή την ενότητα θα εξετάσουμε πως γίνεται η δόμηση του εμπρόθετου φοβικού επιχειρήματος και ποιες οι χρήσεις του στην Πολιτική και στις Διεθνείς Σχέσεις.

Η νεωτερικότητα ,και ειδικότερα, ο διαφωτισμός έρχονται να υποσχεθούν την έξοδο του ανθρώπου από την ανωριμότητα του, μεγάλο μέρος της οποίας στηριζόταν στον φόβο του αγνώστου. Η υπόσχεση αυτή βασίστηκε στην πεποίθηση ότι η τεχνολογική πρόοδος και η επιστημονική εξέλιξη της κοινωνίας θα μας απάλλασαν από τον φόβο και την άγνοια (Burns,2006:342). Ο ορθολογισμός και η πολιτική οργάνωση θα συνέτειναν επιπλέον στην εξάλειψη του φόβου. Στον 21^ο αιώνα ο φόβος δεν έχει εξαλειφθεί. Ο Ντεκάρ περί τα 1649 διατύπωνε πως ο φόβος δεν θα μπορούσε ποτέ να είναι χρήσιμος (Ντεκάρ, 1996). Διαψεύδοντας τον, ο φόβος απέκτησε νέες επιφάνειες και χρήσεις και ενσωματώθηκε ως εργαλείο πολιτικής, γεγονός το οποίο έρχεται σε αντίθεση με την τοποθέτηση του Ντεκάρ για την χρησιμότητα του φόβου.

Ο Furedi (2005:3) υποστηρίζει πως:

“ο εκφυλισμός της δημόσιας σφαίρας μπορεί να παραλληλιστεί με την φθίνουσα πορεία των αξιών του διαφωτισμού, και πως η διαλεκτική σχέση αυτών των δύο γεννάει ακόμα και την Πολιτική του Φόβου”.

Το φαινόμενο αυτό οριοθετεί την στρατηγική χρήση του φόβου. Δηλαδή, περνάμε από τον έλεγχο, την εξάλειψη και την εξημέρωση του συναισθήματος του φόβου, στην χρήση του ως μέσο για την επίτευξη στόχων.

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

Η απειλή μπορεί να πάρει και την μορφή μιας συγκεκριμένη τακτικής πειθούς, και να στοιχειοθετηθεί από την στρατηγική επικοινωνία ως ρητορική χρήση του φόβου.

Ο Αριστοτέλης στο κλασικό του έργο «Ρητορική», ορίζει τον φόβο ως:

«ένα πόνο ή μια έντονη ενόχληση που προέρχεται από την νοερή απεικόνιση μιας επώδυνης και καταστροφικής μελλοντικής πιθανότητας (Λυτούργης, 2002).

Ο φόβος αποτελεί βασική πηγή κινητοποίησης του ανθρώπου και θα ήταν περίεργο αν κλάδοι όπως εκείνοι της διαφήμισης και της πολιτικής δεν τον επικαλούνταν (Walton, 1992:153).

Η ρητορική χρήση του φόβου ή επίκληση φόβου (fear appeal), ως τακτική πειθούς, είναι μια προσπάθεια επιρροής της στάσης και της συμπεριφοράς μέσω της προβολής όλων εκείνων των καταστροφικών συνεπειών που θα επιφέρει η μη συμμόρφωση με τις προτεινόμενες στάσεις και συμπεριφορές (Rogers, 1975:96). Η επίκληση φόβου είτε συνδέει την ανεπιθύμητη στάση/ συμπεριφορά με καταστροφικές συνέπειες, είτε δημιουργεί μια σύνδεση μεταξύ της επιθυμητής στάσης και της πρόληψης από την καταστροφική συνέπεια (Neuman & Levy, 2003:1). Η ρητορική επίκληση του φόβου αποπροσανατολίζει και ισχυροποιεί τα επιχειρήματα της απομακρύνοντας την σκέψη του κοινού από την προσεκτική μελέτη των στοιχείων του διακυβεύματος/ προβλήματος (Pratkanis & Aronson, 2001).

Σύνδεση με τα μοντέλα επιδράσεων και ανάλυση του φοβικού επιχειρήματος.

Κυρίαρχο συστατικό όλων των θεωρητικών μοντέλων της ρητορικής χρήσης του φόβου, είναι η πρόταση συγκεκριμένων λύσεων για την μείωση του φόβου. Η εγγενής δυσκολία που περιέχει η διαχείριση μηχανισμών πειθούς οι οποίοι χρησιμοποιούν συναισθηματικές επικλήσεις στο ευρύ κοινωνικό σύνολο ενισχύεται, όταν το στάδιο των προτάσεων αποφυγής της συναισθηματικής φόρτισης παραλείπεται ή δεν αξιολογείται σωστά (Rogers, 1975).

Η στρατηγική επικοινωνία αναλαμβάνει τον ρόλο του διαχειριστή της ποσότητας του φόβου που διαχέεται αλλά και των προτεινόμενων λύσεων. Διαφορετικά, έχουμε να κάνουμε με έναν διάχυτο και ρευστό φόβο που όχι μόνο δεν φέρνει τα επιθυμητά αποτελέσματα στον φορέα της στρατηγικής χρήσης του φόβου, αλλά συχνά έχει ανεπιθύμητες παρενέργειες και ανεξέλεγκτες συνέπειες τόσο για το κοινωνικό σύνολο όσο και για τον φορέα του στρατηγικού σχεδιασμού.

Για παράδειγμα, στο εσωτερικό ενός κράτους η διάχυση εθνοκεντρικών και αλυτρωτικών αφηγημάτων εθνικής ανάτασης σε περιόδους εσωτερικής κρίσης μπορεί να στοχεύει στην εσωτερική συσπείρωση γύρω από το πρόσωπο της κυβέρνησης ώστε να απολαμβάνει ομοφωνίας και κοινωνικής συναίνεσης, αλλά αν η στρατηγική σχεδίαση δεν διαχειριστεί σωστά την ποσότητα και τις προτάσεις αποφυγής αυτού του φόβου, μπορεί να γεννηθούν ακραίες εθνικιστικές τάσεις που τελικά θα διαιρέσουν το κοινωνικό σύνολο.

Σε διακρατικό επίπεδο, η κινητοποίηση δια της δαιμονοποίησης της (διακρατικής) ετερότητας, του «άλλου»/«ξένου»/«εχθρού» σε περιόδους εσωτερικής κρίσης μπορεί να στοχεύει στην εσωτερική συσπείρωση γύρω από το πρόσωπο της κυβέρνησης ώστε να απολαμβάνει ξανά ομοφωνίας και κοινωνικής συναίνεσης, αλλά αν το μέγεθος του φόβου που κινητοποιείται δεν διαχειριστεί σωστά μπορεί να χτίσει την εικόνα της παντοδυναμίας του αντιπάλου αποδομώντας έτσι το εσωτερικό μέτωπο και παράγοντας δυναμικές φινλανδοποίησης και εθελοδοουλίας στην κοινή γνώμη. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Altheide (2002:12):

«Όλο και συχνότερα, ο φόβος χρησιμοποιείται για να οριστεί το πεδίο μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται μια κρίση, έτσι ώστε οι πολιτικοί αρχηγοί να μπορούν να πάρουν τα κατάλληλα μέτρα εναντίων “εσωτερικών” ή “εξωτερικών” εχθρών».

Η αναγκαιότητα ύπαρξης ειρηνευτικών οργανισμών ή στρατιωτικών επεμβάσεων σε χώρες που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση, περνάει μέσα από την επίκληση απειλής, φόβου και συνειδητοποίησης ενός ρίσκου με πιθανές επιπτώσεων ντόμινο στις υπόλοιπες χώρες. Τα φοβικά αυτά αφηγήματα αποτελούν εμπρόθετα φοβικά επιχειρήματα που δομούνται από θεσμικούς/ κρατικούς δρώντες και διαχέονται στα ΜΜΕ.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ρητορικής επίκλησης του φόβου αποτελεί ο διάσημος λόγος του προέδρου των Η.Π.Α. Eisenhower στις 7 Απριλίου του 1954, στον οποίο εκθέτει την πρόβλεψη του για την εξάπλωση του κομμουνιστικού κινδύνου από την Ινδονησία μέχρι και την Ιαπωνία¹⁷. Η θεωρία του ντόμινο (domino effect) μπορεί να θεωρηθεί μια θεωρία γεωστρατηγικής ανάλυσης, η οποία εκφερόμενη από αρχηγό κράτους και εκτιθέμενη στα ΜΜΕ και στο ευρύ κοινό λειτουργεί ως ρητορική επίκληση του φόβου, η οποία σε αυτή την περίπτωση συνδέει την ανεπιθύμητη στάση (π.χ.

¹⁷ <http://coursesa.matrix.msu.edu/~hst306/documents/domino.html> (πλήρες κείμενο με τον λόγο του Eisenhower).

κατοχή της Γαλλικής Ινδοκίνας από τους κομμουνιστές) με τις ανεπιθύμητες παρενέργειες (π.χ. κατοχή ολόκληρης της Νοτιοανατολικής Ασίας από τους κομμουνιστές).

Βασικό στοιχείο της επίκλησης φόβου σύμφωνα με το μοντέλο επιδράσεων του Rogers (1975), αποτελεί και η παγίωση συγκεκριμένων αντιλήψεων στο τι αποτελεί κίνδυνο. Δηλαδή, για μια ακόμα φορά η παγίωση της εικόνας του «κακού» μέσα από συγκεκριμένα αφηγήματα. Τόσο τα ψυχροπολεμικά αφηγήματα όσο και τα αφηγήματα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας χρησιμοποιούν αυτή την διαδικασία δαιμονοποίησης του αντιπάλου, η οποία αποτελεί αναγνωρισμένη μορφή προπαγάνδας και εξυπηρετεί τις ανάγκες της εκάστοτε επικοινωνιακής πρόθεσης (Copeland, 2003).

Όσο αφορά τις εικόνες των κρατών, η στοιχειοθέτηση της εικόνας του κακού/ εχθρικού/ απειλητικού κράτους εξυπηρετεί τις ανάγκες της στρατηγικής επικοινωνίας κατασκευάζοντας προφανή δίπολα και απλά διλήμματα μεταξύ καλού-κακού. Τα ψυχροπολεμικά και αντιτρομακρατικά αφηγήματα θέτουν ξεκάθαρα τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ καλού και κακού έτσι ώστε η επιλογή του διλήμματος να είναι προφανής.

Η καταχώρηση μιας κρατικής οντότητας ως απειλητικής μπορεί να περνάει μέσα από την δαιμονοποίηση της εικόνας του αρχηγού κράτους και από την εικόνα των πολιτών της ,αλλά και από την απειλητική μορφή κάποιου συμμαχικού κράτους (Kunczik, 1997:91). Ο Πόλεμος κατά της τρομοκρατίας προσφέρει το χαρακτηριστικό παράδειγμα της δαιμονοποιημένης προσωπικότητας του Οσάμα Μοχάμεντ Μπιν Λάντεν ,φερόμενου ως αρχηγού της διεθνούς ισλαμιστικής τρομοκρατικής οργάνωσης Αλ Κάιντα, δαιμονοποίηση η οποία μετακυλύει φοβικά πρόσημα στις εικόνες των κρατών με τις οποίες συνδέθηκε το όνομα του (Αφγανιστάν, Πακιστάν). Ευρήματα της ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου που ακολουθεί, εντοπίζουν φοβικά πρόσημα στην εικόνα της Ελλάδας τα οποία αποδίδονται στην δαιμονοποίηση των πολιτών της χώρας.

Η στρατηγική επίκληση φόβου είναι μια εμπρόθετη διαδικασία εκφοβισμού η οποία συνδιαλέγεται με προσπάθειες κοινωνικού ελέγχου (Altheide, 2002:13). Ο κοινωνικός έλεγχος ορίζεται ως η διαδικασία κατά την οποία κάποιοι άνθρωποι συμπεριφέρονται κατά τρόπο που εκπληρώνει τις προσδοκίες κάποιων άλλων (Lippmann, 1922:216). Ο φόβος κατέχει σημαντικό ρόλο στην διαδικασία κοινωνικού ελέγχου.

Η επίκληση φόβων σε συνδυασμό με την διάχυση συγκεκριμένων λύσεων (καθησυχαστικών προτάσεων) εξηγεί την κεντρική σύνδεση της ρητορικής επίκλησης του φόβου και της προσπάθειας κοινωνικού ελέγχου. Η ακολουθία ενεργειών που πρέπει να ακολουθήσει ένας άνθρωπος ή μια κρατική οντότητα για να διαφύγει από τον φόβο αντικατοπτρίζει το πλάνο του στρατηγικού σχεδιασμού. Στο διακρατικό επίπεδο, η σύναψη συμμαχιών τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο επιτυγχάνεται μέσω της επίκλησης φόβου. Οι μεγάλες δυνάμεις κινητοποιούν φοβικά επιχειρήματα και τα διαχέουν στον Τύπο, κατασκευάζοντας την εικόνα της αδιαμφισβήτητη ισχύος τους. Προκαλούν στις μικρότερες χώρες αίσθηση στρατηγικής τρωτότητας και τις οδηγούν να συμμαχήσουν, ακολουθώντας την λογική της φινλανδοποίησης ή ακόμα και της πρόσδεσης στο άρμα του αντιπάλου (Meirsheimer, 2009:340).

2.3.3. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

Το κριτήριο επιλογής των γεγονότων και η διαδικασία μετατροπής τους σε ειδήσεις ενισχύουν την παρουσία μηνυμάτων φόβου. Στην ενότητα αυτή θα αναλύσουμε την δημιουργία μηνυμάτων φόβου όχι εξαιτίας της πραγματικής διακινδύνευσης που δημιουργούν τα γεγονότα ή της στρατηγικής των δρώντων στρατηγικών υποκειμένων, αλλά ένεκα της αυτοτελούς λειτουργίας του μηχανισμού κατασκευής των ειδήσεων.

Οι αρνητικές ειδήσεις

Όπως αναλύθηκε στο κεφάλαιο 1.2 ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων είναι ένας από τους παράγοντες που επιδρούν στην επιλογή των γεγονότων τα οποία θα γίνουν ειδήσεις και -κατά συνέπεια- στην διαδικασία δόμησης της εικόνας των κρατών. Ένα από τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά αυτού του μηχανισμού είναι η λογική του μέσου (media logic), σύμφωνα με την οποία η διαδικασία επιλογής των γεγονότων έχει ως στόχο την προσέλκυση ενδιαφέροντος από το κοινό (Watson, 1998).

Μια από τις πρώτες έρευνες που έγιναν για την επιλογή και την δόμηση των ειδήσεων (Galtung & Ruge, 1965), υποστηρίζει πως ένα γεγονός είναι πιθανότερο να γίνει είδηση αν:

(α) φέρει μεγάλο βαθμό αρνητισμού και σύγκρουσης και (β) μπορεί να παρουσιαστεί προσωποποιημένο, αν δηλαδή μπορεί να αποδοθεί προσωπική αιτιότητα σε αυτό.

Ο βαθμός αρνητισμού της είδησης συνδέεται με την επίκληση του φόβου σε δύο κλιμακωτά επίπεδα. Το πρώτο είναι εκείνο της μη τετελεσμένης φύσης της απειλής. Δηλαδή, για να συνδεθεί μια αρνητική είδηση με τον φόβο πρέπει να μην είναι χρονικά τετελεσμένη. Τα μοντέλα επιδράσεων του φοβικού μηνύματος δείχνουν πως για να προκαλεί φόβο κάποιο γεγονός, πρέπει να επικοινωνεί πως είναι δυνατόν να συμβεί, (μοντέλο κινητοποίησης κινήτρων προστασίας του Rogers, 1975). Πρέπει να υπάρχει πιθανότητα πραγμάτωσης της απειλής, και αυτό συμβαίνει όταν η αρνητική είδηση αφορά ένα γεγονός της επικαιρότητας που βρίσκεται σε εξέλιξη. Το δεύτερο επίπεδο που συνδέει το αρνητικό γεγονός με την επίκληση φόβου είναι εκείνο της εσωτερίκευσης. Από την στιγμή που επιβεβαιωθεί πως η αρνητική είδηση βρίσκεται σε εξέλιξη, κινητοποιείται το στάδιο της γνωσιακής λειτουργίας που αναγνωρίζει αν η απειλή μας αφορά. Δηλαδή, για να προκαλεί φόβο η αρνητική είδηση, πρέπει να εσωτερικεύεται στον βαθμό που ο δέκτης να πιστεύει ότι έχει σοβαρές πιθανότητες να εκτεθεί στον κίνδυνο. Αυτό παραπέμπει στο μοντέλο κινητοποίησης κινήτρων προστασίας του Rogers (1975) και αντιστοιχεί στο στάδιο της έκθεση στην απειλή.

Ένα γεγονός γίνεται ευκολότερα είδηση αν περιέχει στοιχεία σύγκρουσής και φέρει πρόσημα βίας (Galtung & Ruge, 1965:66). Πολύ συχνά τα πρωτοσέλιδα κυριαρχούνται από εικόνες βίας και αναγγελίες επερχόμενων συμφορών. Η βίαιες ανατροπές και οι ξαφνικές συγκρούσεις προσελκύουν το ενδιαφέρον του κοινού περισσότερο από μια ειρηνική μετάβαση, ή μια πολιτισμένη και ήπια διαφωνία. Για παράδειγμα, ο διωγμός των δικτατόρων και η –σχετική– αποκατάσταση της δημοκρατίας στον αραβικό κόσμο που έγινε γνωστή από τα ΜΜΕ ως «Αραβική Άνοιξη» αποτελεί αξιοσημείωτο γεγονός τόσο σε εσωτερικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Όμως, δεν θα απολάμβανε τέτοιας ειδησεογραφικής κάλυψης αν δεν συνοδευόταν από έντονες συγκρούσεις και βίαια επεισόδια.

Σύμφωνα με τον Atheide:

«Κανένα “πρώτο θέμα” δεν αντιστοιχεί περισσότερο στον φόβο από το έγκλημα» (Atheide, 2002:125).

Το έγκλημα μπορεί να είναι ένα έγκλημα στον δρόμο της πόλης μας και να αντιπροσωπεύει την εσωτερική απειλή/ κίνδυνο των παρανόμων, αλλά μπορεί να είναι και ένα έγκλημα κατά των συμμαχικών μας κρατών, και να αντιπροσωπεύει την απειλή του εχθρού ή/και το ρίσκο του πολέμου. Και στις δύο περιπτώσεις η αναπαράσταση του γεγονότος και η μετάδοση της είδησης γίνεται εντός φοβικών πλαισίων. Οι Galtung & Ruge (1965) εξηγούν την ανάδειξη των αρνητικών έναντι των θετικών γεγονότων και με όρους συχνότητας εμφάνισης. Σύμφωνα με το επιχείρημα τους, υπάρχει μια

ασυμμετρία μεταξύ παραγωγής καλών και κακών γεγονότων. Ενώ δηλαδή χρειάζονται κάποιες μήνες για να χτίσεις ένα όμορφο σπίτι, παίρνει μόνο μερικά λεπτά για να καταστραφεί από μια πυρκαγιά. Ενώ χρειάζεται να αφιερωθούν μερικές δεκαετίες για να ανατραφεί σωστά ένας άνθρωπος, παίρνει μόνο μισό λεπτό για να χάσει την ζωή του σε ένα τροχαίο ατύχημα.

Επίσης, θεωρούν πως τα αρνητικά γεγονότα είναι πολύ ευκολότερα κατανοητά και πολύ λιγότερο αμφίσημα στην ερμηνεία τους από τα θετικά γεγονότα. Ένα θετικό γεγονός δεν ερμηνεύεται ως καλό από όλους, σε αντίθεση με το αρνητικό γεγονός που φέρεται να είναι λιγότερο αμφισβητήσιμο. Για παράδειγμα, η επέμβαση του ΟΗΕ στην Λιβύη το 2012 ώστε να απομακρυνθεί ο δικτάτορας Μουαμάρ Καντάφι, δεν ερμηνεύθηκε από όλους ως καλή είδηση, γιατί σηματοδοτούσε ένα πλήγμα στην εσωτερική κυριαρχία της χώρας. Αντίθετα, η είδηση του θανάτου τόσο των αμάχων της περιοχής όσο και των υποστηρικτών του Καντάφι δεν φέρει καμία αμφισημία ως προς την ερμηνεία της. Πρόκειται για ένα αρνητικό γεγονός, το οποίο μεταφέρεται σε μια έντονα φοβική είδηση. Η συναίνεση γύρω από τον ορισμό του κοινού «κακού», είναι πολύ κοντά στην ύπαρξη κοινών φόβων σε μια κοινωνία. Όταν υπάρχει κοινά αναγνωρίσιμη φιγούρα της έννοιας του κακού, είναι ευκολότερο να στοιχηθούν δίπλα της και κοινός φόβοι.

Προσωποποίηση

Το επόμενο επιχείρημα των Galtung & Ruge (1965) για την προβολή των αρνητικών γεγονότων, είναι η σύνδεση τους με συγκεκριμένα πρόσωπα. Όσο ευκολότερα συνδέεται ένα αρνητικό γεγονός με συγκεκριμένα πρόσωπα και καταστάσεις, τόσο ευκολότερη είναι η απόδοση αιτιότητας και παράλληλα η στοιχειοθέτηση της εικόνας του «κακού» που είναι βασικό χαρακτηριστικό για την παραγωγή του φόβου (Aronson & Pratkanis, 2001:216). Έτσι, η είδηση πληροί ξανά και το χαρακτηριστικό της μη-αμφισημίας στην ερμηνεία της.

Η παρουσίαση των χωρών της νότιας Ευρώπης ως χώρες που καταρρέουν λόγω της οικονομικής κρίσης και, λόγω δικής τους υπαιτιότητας, μπορούν να παρασύρουν και άλλες χώρες στην οικονομική κατάρρευση, κατασκευάζει ένα ευδιάκριτο δίπολο «καλού-κακού» και κατ' επέκταση «φοβισμένου-φόβητρου».

Μία ακόμα πρακτική του μηχανισμού κατασκευής των ειδήσεων που συμβάλει στην κατασκευή του φόβου, είναι η κατασκευή και χρήση όρων με έντονη αρνητική φόρτιση. Η απόδοση ενός ονόματος με αρνητική σημασία, το οποίο θα ακολουθεί το υποκείμενο

και θα επαναφέρει τα αρνητικά πρόσημα σε κάθε αναφορά του, αποτελεί μια κωδικοποιημένη μορφή προπαγάνδας (στρατηγική γνωστή στην ανάλυση προπαγάνδας ως name-calling) (Copeland,2003:166). Τα MME χρησιμοποιούν και συχνά κατασκευάζουν τέτοιους όρους. Στο προηγούμενο παράδειγμα, οι χώρες του νότου έχουν καταχωρηθεί στην συλλογική μνήμη των οικονομικών ορισμών ως P.I.I.G.S.¹⁸ Τα MME χρησιμοποιούν συχνά αυτόν τον όρο, συμβάλλοντας έτσι στην περαιτέρω δαιμονοποίηση αυτών των χωρών. Η στοιχειοθέτηση της εικόνας του «κακού» εξυπηρετείται ακόμα μια φορά.

Σύνδεση με στρατηγική επικοινωνία.

Η τάση των MME να τονίζουν αρνητικές και βίαιες καταστάσεις, οδηγεί σε μια διαδικασία ανακύκλωσης και ανατροφοδότησης του φόβου. Την τάση αυτή μπορεί να χρησιμοποιήσει ο στρατηγικός σχεδιασμός του κράτους για την προώθηση των στόχων του. Η στρατηγική επικοινωνία και τα MME παράγουν φόβο μέσα από την προώθηση λύσεων ενάντια στον φόβο. (Atheide, 2002:125).

Το επιχείρημα βασίζεται στην παρατήρηση του Atheide (2002). Σημειώνει πως, μέσα από τα MME μεταδίδονται μηνύματα ενίσχυσης του ρόλου των ενόπλων δυνάμεων (διεθνές επίπεδο), και του ρόλου των δυνάμεων καταστολής (εσωτερικό επίπεδο). Η ύπαρξη τέτοιων δυνάμεων στηρίζεται στην ανάγκη επιβολής τόσο της εσωτερικής όσο και της διεθνούς τάξης. Οι κυβερνήσεις και οι πολιτικοί χρησιμοποιούν τα MME ως megaphone για να προωθήσουν την αίσθηση ότι αυτοί είναι που διατηρούν την τάξη και την ασφάλεια στον κόσμο (Siegel,2005:16).

Ο μοναδικός τρόπος να αμφισβητηθεί η αναγκαιότητα της ύπαρξης τους είναι να μην υπάρχει τόση αταξία, δηλαδή τα περιστατικά βίας και παρανομίας να μην είναι τόσο έντονα. Σύμφωνα με τον Atheide (2002), η λύση που προτείνεται για τον αντιμετώπιση του φόβου των «παρανόμων», είναι η επέμβαση των δυνάμεων καταστολής. Δηλαδή, προτεινόμενη λύση για την αντιμετώπιση του φόβου περνάει μέσα από την επίδειξη της αποτελεσματικότητας και της αναγκαιότητας των δυνάμεων καταστολής. Ο επικοινωνιακός σχεδιασμός του μηχανισμού των δυνάμεων καταστολής αποδεικνύει την χρησιμότητα της καταστολής προωθώντας στα MME φοβικά αφηγήματα και προτείνοντας την καταστολή ως λύση. Η διαδικασία αυτή φέρει το στοιχείο της ανατροφοδότησης του φόβου που διαχέεται στην κοινωνία. Χρησιμοποιεί δηλαδή την

¹⁸ Το ακρώνυμο αναφέρεται στις ευρωπαϊκές χώρες που βίωσαν έντονα την οικονομική κρίση χρέους που έχει ξεσπάσει στην Ευρώπη από το 2009, και στις οποίες καταλογίζεται μεγάλο μέρος της ευθύνης για την εμφάνιση της αυτής της κρίσης. Οι χώρες αυτές είναι: Πορτογαλία, Ιταλία, Ιρλανδία, Ελλάδα και Ισπανία.

μέθοδο πειθούς κατά την οποία η επιθυμητή στάση (π.χ. ζήτηση για έντονη αστυνόμευση/ ζήτηση για ύπαρξη ειρηνευτικών οργανισμών) συνδέεται με την πρόληψη από την καταστροφική συνέπεια (π.χ. εξάλειψη φαινόμενων βίας/ διατήρηση παγκόσμιας ειρήνης).

Συμπεράσματα

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύθηκαν οι μηχανισμοί μέσα από τους οποίους το φοβικό μήνυμα στοιχειοθετείται από τα πρωτογενή γεγονότα, από την στρατηγική επικοινωνία και από τον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων. Παρουσιάστηκε ο τρόπος με τον οποίο η πραγματικότητα προκαλεί φόβο μέσω του αντικειμενικού κινδύνου που πηγάζει από τα ίδια τα φοβικά γεγονότα και πως στην συνέχεια αυτές οι πραγματικές καταστάσεις διαχειρίζονται από την στρατηγική επικοινωνία, δημιουργώντας συνολικότερα φοβικά αφηγήματα. Τέλος, εντοπίστηκε ο τρόπος με τον οποίο οι δύο παραπάνω παράγοντες (γεγονός και στρατηγική επικοινωνία) συνάδουν με τις επιταγές του μηχανισμού κατασκευής των ειδήσεων και με την λογική του μέσου. Αυτή η σύνδεση είναι κρίσιμη, αφού η τελική πλατφόρμα διάχυσης των φοβικών μηνυμάτων είναι τα μέσα. Όταν στις εικόνες των κρατών στον Τύπο εντοπίζονται φοβικά μηνύματα, οι τρεις παραπάνω παράγοντες λειτουργούν ως ανεξάρτητες μεταβλητές που επιδρούν στην διαδικασία δόμησης της εικόνας ενός κράτους, αλλά και στην ευρύτερη εικόνα του διεθνούς συστήματος στον Τύπο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι θεωρίες που παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, καθώς και η εμπειρική θεμελίωση τους μέσω της διαλεκτικής με το προς μελέτη υλικό, οδήγησαν στην δημιουργία των παρακάτω ερευνητικών ερωτημάτων που καθόρισαν την στοιχειοθέτηση των τυπολογικών κατηγοριών του πρωτοκόλλου κωδικοποίησης.

Κεντρικό ερώτημα: Πως εντοπίζεται ο φόβος στις απεικονίσεις των κρατών στον Τύπο;

Για να απαντηθεί το κεντρικό ερώτημα κρίνεται απαραίτητη η διερεύνηση επιμέρους ερωτήσεων με περισσότερο εξειδικευμένο και στοχευόμενο χαρακτήρα. Τα επιμέρους αυτά ερωτήματα ενσωματώθηκαν σε ένα πρωτότυπο και πρωτογενές τυπολογικό σύστημα ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου (content analysis). Πρωτότυπο γιατί οι θεωρίες που συνδιάστηκαν για την δόμηση των τυπολογιών δεν έχουν εφαρμοστεί σε προγενέστερη έρευνα για την διερεύνηση της εικόνας κρατών ή άλλου πολιτικού υποκειμένου και πρωτογενές γιατί δεν προϋπήρχε, δημιουργήθηκε ειδικά για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι τυπολογικές κατηγορίες της ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου, οι οποίες αντιστοιχούν σε μια σειρά επιμέρους κεντρικών ερωτημάτων.

3.2. ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ.

Η μέθοδος κατηγοριοποίησης αποτελεί τον κύριο κορμό της ανάλυσης περιεχομένου, αφού στην ουσία η διαδικασία κατηγοριοποίησης αφορά την μετατροπή του κειμένου σε κατηγορίες που εκφράζουν ένα συγκεκριμένο σύστημα κωδικοποίησης (Κυριαζή, 2005:292). Μέσα από αυτή την διαδικασία, το περιεχόμενο του κειμένου αποκρυσταλλώνεται σε μετρήσιμες μεταβλητές για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Για να απαντηθούν οι υποθέσεις εργασίας και να εξυπηρετηθούν οι στόχοι της έρευνας, συγκροτήθηκε ένα σύνολο τυπολογικών κατηγοριών. Οι κατηγορίες αυτές αποτελούν απόρροια των θεωριών που αναλύθηκαν στα πρώτα κεφάλαια και δημιουργήθηκαν

προκειμένου να απαντηθούν τα βασικά ερωτήματα της έρευνας. Οι κατηγορίες είναι οι παρακάτω:

Κεντρικό Ερώτημα Α.: Το κράτος παρουσιάζεται να παράγει φόβο ένεκα ισχύος, να παράγει φόβο ένεκα προβλημάτων ή παρουσιάζεται να βιώνει φόβο;

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα έχουν ενσωματωθεί στο πρωτόκολλο κωδικοποίησης τυπολογίες που απορρέουν από την θεωρητική προσέγγιση της **σχέσης του φόβου με το πολιτικό υποκείμενο**, δηλαδή της σχέσης του φόβου με την εικόνα της χώρας. Το τυπολογικό σύστημα εδώ εξετάζει αν μια χώρα παρουσιάζεται (α) να παράγει φόβο ένεκα ισχύος (β) να παράγει φόβο ένεκα προβλημάτων και (γ) η χώρα παρουσιάζεται να βιώνει τον φόβο. Για κάθε εικόνα χώρας εξετάζεται τόσο η εμφάνιση της κάθε περίπτωσης όσο και η κυρίαρχη παρουσία.

Τυπικά παραδείγματα περιπτώσεων α,β,γ:

Παράδειγμα 1.: «Σήμερα η Γερμανία είναι μια ηγεμονική δύναμη, αλλά χρησιμοποιεί αυτή την δύναμη βυθίζοντας την Ευρώπη σε μια βαθύτερη κρίση» (Guardian, 2/6/12)

Παράδειγμα 2.: «...κάποιοι τραπεζίτες επισημαίνουν ότι μέχρι τις ελληνικές εκλογές οι επενδυτές επιλέγουν να μείνουν μακριά από την χώρα, καθώς η πολιτική αβεβαιότητα στην Ελλάδα και κυρίως η έξοδος της χώρας από το ευρώ, ρίχνει βαριά την σκιά της και στην οικονομική συνοχή της Ε.Ε» (Guardian, 12/6/12)

Παράδειγμα 3. : «...καθώς οι τελευταίες εξελίξεις έχουν φορτίσει επικίνδυνα την ήδη τεταμένη ατμόσφαιρα στο Κάιρο, εκδηλώνεται ο φόβος νέας διολίσθησης της πολυπληθέστερης χώρας του αραβικού κόσμου στην βία.» (Guardian,25/06/2012)

Κεντρικό Ερώτημα Β.: Το φοβικό επιχείρημα που σχετίζεται με το κράτος αφορά ζητήματα υψηλής ή χαμηλής πολιτικής; Αν αφορά και στα δύο επίπεδα ποιο είναι το κυρίαρχο;

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα έχουν ενσωματωθεί στο πρωτόκολλο κωδικοποίησης τυπολογίες που απορρέουν από την θεωρητική προσέγγιση των Διεθνών Σχέσεων και της **διάκρισης μεταξύ υψηλής και χαμηλής πολιτικής** (high/ low politics). Το τυπολογικό σύστημα εδώ εξετάζει εάν το διακύβευμα γύρω από το οποίο εντοπίζεται ο φόβος αφορά ένα από τα δύο, ή και τα δύο, επίπεδα πολιτικής. Για κάθε

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

εικόνα χώρας εξετάζεται τόσο η εμφάνιση της κάθε περίπτωσης όσο και η κυρίαρχη παρουσία.

Τυπικά παραδείγματα περιπτώσεων α. υψηλής και β. χαμηλής πολιτικής:

Παράδειγμα 5.: «Η Μαδρίτη προειδοποιεί την Ε.Ε. πως αν δεν προχωρήσει σε ένα ευρωπαϊκό πλάνο διάσωσης του κοινού νομίσματος, το ευρώ θα καταρρεύσει αλλά η ίδια δεν θα δεχτεί τον εθνικό της εξευτελισμό και μια βεβιασμένη αποβολή από την νομισματική ένωση.» (The Times, 02/6/12)

Παράδειγμα 6.:«Το γεγονός πως η Αυστραλία θρηνεί κάθε χρόνο δεκάδες θύματα απο επιθέσεις άγριων ζώων, καθιστά περιοχές όπως το νησί Φρέιζερ λιγότερο ελκυστικές για τους τουρίστες.» (Guardian,27/06/2012)

Κεντρικό Ερώτημα Γ.: Ποια είναι τα μορφικά χαρακτηριστικά του φόβου στις εικόνες κρατών;

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα έχουν ενσωματωθεί στο πρωτόκολλο κωδικοποίησης τυπολογίες που απορρέουν από τις θεωρίες της Κοινωνικής Ψυχολογίας και της στρατηγικής επίκλησης του φόβου (fear appeal). Το τυπολογικό σύστημα εδώ εξετάζει τα **μορφικά χαρακτηριστικά του φόβου**. Αναλυτικότερα,

Εξετάζει αν το φοβικό επιχείρημα, το οποίο αφορά μια συγκεκριμένη χώρα ακολουθεί διαδικασίες *εσωτερίκευσης*:

(α) απευθυνόμενο σε συγκεκριμένο κοινό: Γίνεται εντοπισμός της προσπάθειας σύνδεσης του φόβου με συγκεκριμένο κοινό. Δηλαδή, ελέγχεται αν η διαδικασία εσωτερίκευσης του φοβικού μηνύματος γίνεται με τρόπο που να απευθύνεται, να αφορά ή να πηγάζει από συγκεκριμένο κοινό. Αν εντοπιστεί αναφορά σε συγκεκριμένο κοινό, στην συνέχεια ελέγχεται το εύρος του το οποίο ταξινομείται ως: ατομικό, συλλογικό (πλην εθνικού), εθνικό, διεθνές μη κρατικό, διεθνές κρατικό, παγκόσμιο σύστημα κρατών.

Παράδειγμα 7.:« «Ο Πρόεδρος Κάμερον πρόσθεσε για την υπόθεση της Αργεντινής πως “Πάντα πίστευα πως οι κάτοικοι των Φόκλαντ πρέπει να αποφασίζουν μόνοι τους για το αν θέλουν να ανήκουν στην Μεγάλη Βρετανία...γι’αυτό και οι Αγγλικές δυνάμεις απελευθέρωσαν με σθένος τα Φόκλαντς από τους Αργεντινούς κατακτητές...μιας και η Αργεντινή θεωρεί τα Φόκλαντ δικά της περιφρονώντας την θέληση του πληθυσμού”» (Guardian, 13/6/2012)

(β) μέσω της επίκλησης σε πανανθρώπινες αξίες: Εντοπισμός επίκλησης αναφορών σε ευρύτερες και πανανθρώπινες έννοιες, οι οποίες σχετίζονται με τον φόβο, και με τις οποίες μπορεί να ταυτιστεί το κοινό και να τις θεωρήσει δικές του. Συνήθως γίνεται αναφορά σε γενικούς στόχους των οποίων η αποδοχή είναι αυτονόητη και η εναντίωση σε αυτούς θεωρείται ταμπού. Συμπεριλαμβάνει ταύτιση με έννοιες όπως *δημοκρατία, εθνική ανεξαρτησία, ελευθερία του λόγου, ανθρώπινα δικαιώματα* και εναντίωση σε έννοιες όπως *σκοταδισμός, απολυταρχία, εθνική ταπείνωση, τρομοκρατία, ανελευθερία*.

Παράδειγμα 8.:« Η Κυβέρνηση της Αυστραλίας δήλωσε πως η πάμπλουτη μεριστάννας επιχειρήσεων Τύπου Gina Rinehart, αποτελεί απειλή για την δημοκρατία» (The Times, 20/6/2012).

Εξετάζει αν το φοβικό επιχείρημα, το οποίο αφορά μια συγκεκριμένη χώρα *επικοινωνεί:*

(γ) το μέγεθος του κινδύνου: Σε αυτή την μεταβλητή εξετάζεται αν υπάρχει αναφορά στο μέγεθος της απειλής/ρίσκου.

Το φοβικό επιχείρημα μπορεί να επικοινωνεί το μικρό, μεγάλο ή μεσαίο μέγεθος της απειλής ή του ρίσκου.

Παράδειγμα 9.:« Αυτή η κρίση αποτελεί τον σοβαρότερο κίνδυνο που αντιμετωπίζει η Γερμανία τα τελευταία 60 χρόνια» (Guardian, 27/6/2012).

(δ) την πιθανότητα πραγμάτωσης του φοβικού μηνύματος: Σε αυτή την μεταβλητή εξετάζεται αν υπάρχει αναφορά στην πιθανότητα εμφάνισης του ρίσκου ή της απειλής. Εξετάζεται αν υπάρχει αναφορά στην πιθανότητα εμφάνισης, στην πιθανότητα εκτέλεσης και στην πιθανότητα έκθεσης στην απειλή ή το ρίσκο. Η ένταση της πιθανότητας μπορεί να επικοινωνείται και από το αίσθημα του αναπόφευκτού ή από την παρουσίαση ενός διλήματος μεταξύ δύο ή περισσότερων κακών.

Παράδειγμα 10.:« Το μόνο βέβαιο για το προσεχές μέλλον είναι πως η Αίγυπτος θα περάσει ένα διάστημα σοβαρών πολιτικών αναταραχών, μια και η μετάβαση στην δημοκρατία δεν είναι κάτι που έρχεται μέσα σε ένα βράδυ» (Guardian, 29/6/2012).

Εξετάζει αν το φοβικό επιχείρημα, το οποίο αφορά μια συγκεκριμένη χώρα *εκθέτει:*

(ε) προτεινόμενες λύσεις: Σε αυτή την μεταβλητή εξετάζεται αν υπάρχει αναφορά σε αποτελεσματικές λύσεις αντιμετώπισης της απειλής ή/ και διαχείριση του ρίσκου.

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

Εξετάζεται αν υπάρχουν τέτοιες προτεινόμενες λύσεις / καθησυχαστικές προτάσεις απομείωσης της βλάβης και κατευνασμού του φόβου.

(στ) δυνατότητες διαχείρισης: Εντοπισμός αναφορών για την δυνατότητα διαχείρισης του συμβάντος που παράγει φόβο από το κοινό. Εντοπίζονται αναφορές για το αν μπορεί το κοινό να ανταπεξέλθει ή για το αν χρειάζεται βοήθεια από κάποιον τρίτο.

Παράδειγμα 11.:«Η ελληνική κοινωνία είναι βαθύτατα διαιρεμένη και δεν είναι καθόλου σίγουρο πως μια καινούργια κυβέρνηση με αρχηγό τον Σαμαρά θα καταφέρει να επιβιώσει για πολύ» (Guardian, 18/6/2012).

(ζ) δραματοποιημένες επικοινωνιακές διαδικασίες: Εντοπισμός αναφορών που συμβάλουν στην δραματοποίηση του φοβικού μηνύματος. Για παράδειγμα η χρήση συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων και η χρήση μεταφορών στην περιγραφή του προβλήματος είναι στοιχεία που εντοπίζονται και κωδικοποιούνται γιατί εξυπηρετούν στην δραματοποίηση του φόβου. Κατά την διαδικασία δραματοποίησης της είδησης κινητοποιούνται μελοδραματικά πλαίσια και δομούνται στοιχεία όπως εκείνα της ταυτότητας-ετερότητας. Επίσης, το στοιχείο της υπερβολής στην περιγραφή είναι συνυφασμένο με την διαδικασία δραματοποίησης του φόβου. Τέλος, η δραματοποίηση του φόβου μπορεί να επιτυγχάνεται μέσω της προσωποποίησης και του ανθρωπομορφισμού των κοινωνικών θεσμών, δομών και οργανώσεων.

Παράδειγμα 12.:«Greece faces Drachmagedon” (The Times, 14/6/2012).

Κεντρικό Ερώτημα Δ.: Ο φόβος στις εικόνες κρατών εκφέρεται μέσω απειλής ή ρίσκου;

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα έχουν ενσωματωθεί στο πρωτόκολλο κωδικοποίησης τυπολογίες που απορρέουν αμιγώς από την στρατηγική επικοινωνία και την θεωρία πειθούς. Το τυπολογικό σύστημα εδώ εξετάζει αν το φοβικό μήνυμα ενσωματώνει **φοβικό επιχείρημα απειλής ή διακινδύνευσης (ρίσκο)**. Επίσης εξετάζει αν υπάρχουν περιπτώσεις φοβικού μηνύματος που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του στρατηγικά δομημένου φοβικού επιχειρήματος (fear appeal) αλλά παρόλαυτα επικοινωνούν φόβο.

Κεντρικό Ερώτημα Ε.: Ποιες είναι οι πηγές του φόβου όπως αυτός παρουσιάζεται στις εικόνες κρατών;

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα έχουν ενσωματωθεί στο πρωτόκολλο κωδικοποίησης τυπολογίες που εξετάζουν **τις πηγές του φοβικού επιχειρήματος**. Από την στιγμή που θα προσδιοριστεί η φύση του φοβικού επιχειρήματος (απειλή ή ρίσκο), το τυπολογικό σύστημα προσδιορίζει τις πηγές εκπομπής του. Αυτές μπορεί να είναι: τα Δρώντα Πολιτικά Υποκείμενα, η Στρατηγική Επικοινωνία, η Δυναμική των Γεγονότων ή ο Μηχανισμός Κατασκευής των Ειδήσεων. Οι πηγές εκπομπής του φοβικού επιχειρήματος μπορεί να εντοπιστεί ότι λειτουργούν και συνδυαστικά.

3.3.ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

1. Η Μονάδα Κωδικοποίησης

Στην ποσοτική ανάλυση περιεχομένου η επιλογή και ο προσδιορισμός της μονάδας κωδικοποίησης κρίνονται ως καθοριστικά για την έρευνα, διότι μέσα από την μονάδα κωδικοποίησης ορίζεται η βασική μονάδα καταγραφής των δεδομένων (Κυριαζή, 2005:289). Ως μονάδα κωδικοποίησης μπορεί να οριστεί μία λέξη, μία πρόταση, μία παράγραφος ή ακόμα και ένα συνολικό κείμενο.

Στην παρούσα έρευνα ως μονάδα κωδικοποίησης ορίστηκε το φοβικό επιχείρημα ανά χώρα ανά άρθρο. Δηλαδή, αν για μια χώρα εντοπιστούν παραπάνω του ενός φοβικά επιχειρήματα που να την αφορούν, κωδικοποιούνται ξεχωριστά. Εάν το ίδιο φοβικό επιχείρημα αφορά περισσότερες της μίας χώρας στο ίδιο κείμενο εφημερίδας τότε η κωδικοποίηση και η μέτρηση γίνεται ξεχωριστά για κάθε χώρα. Εάν το ίδιο φοβικό επιχείρημα με αναφορά την ίδια χώρα επαναλαμβάνεται περισσότερες της μίας φορές στο ίδιο κείμενο τότε προσμετράται μόνον μία φορά. Εάν εμφανίζεται σε διαφορετικά κείμενα προσμετράται σε σχέση με την συγκεκριμένη χώρα μία φορά για κάθε κείμενο στο οποίο εμφανίζεται.

Στην προγενέστερη έρευνα (state mapping project – Iordanidou& Samaras,2013) η οποία αποτέλεσε το έναυσμα για την παρούσα έρευνα, όπως αναφέρεται στην εισαγωγή, ως μονάδα κωδικοποίησης είχε οριστεί η αναφορά χώρας ανά άρθρο. Η εμφάνιση κάθε χώρας στο άρθρο αποτελούσε αυτούσια μονάδα κωδικοποίησης. Με αυτή την επιλογή εξετάζονταν η κάθε χώρα ως προς τα συνολικά χαρακτηριστικά της εικόνας της στο άρθρο. Στην παρούσα έρευνα, η μονάδα κωδικοποίησης εξειδικεύεται

στην λεπτομερή ανάλυση των επιμέρους εκφάνσεων ενός από τα χαρακτηριστικά της εικόνας των κρατών: στον φόβο. Δηλαδή, ενώ στην προγενέστερη έρευνα ο φόβος καταγράφονταν και κωδικοποιούνταν ως ένα από τα μορφικά χαρακτηριστικά της εικόνας της χώρας, στην παρούσα έρευνα, το ίδιο το φοβικό επιχείρημα εντοπίζεται, αποδομείται και αναλύεται σε μια προσπάθεια αποκρυστάλλωσης των δικών του μορφικών χαρακτηριστικών. Αυτή η εξειδίκευση που επιτυγχάνεται με την επιλογή μίας πιο εξειδικευμένης μονάδας ανάλυσης κρίνεται καθοριστική γιατί επιτρέπει νέους τρόπους μικρο-ανάλυσης όσο αφορά τις εικόνες των κρατών.

2. Το Δείγμα

Τα εξεταζόμενα φοβικά επιχειρήματα προέρχονται από 2 εφημερίδες του Αγγλικού Τύπου, την *Guardian* και την *The Times* για τον μήνα Ιούνιο 2012. Εξετάσθηκε το σύνολο του πληθυσμού των φοβικών επιχειρημάτων τα οποία σχετίζονται με εικόνες κρατών για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σε αυτές τις εφημερίδες. Το συνολικό πλήθος (N) των φοβικών επιχειρημάτων που αναλύθηκαν είναι 1398, εκ των οποίων τα 602 αφορούν άρθρα που δημοσιεύθηκαν στην *Guardian* και τα 796 αφορούν άρθρα που δημοσιεύθηκαν στην *The Times*.

Η επιλογή του δείγματος έγινε με τα εξής κριτήρια:

1. Το συγκεκριμένο δείγμα επελέγη λόγω προγενέστερης έρευνας που είχε γίνει στο εν λόγω δείγμα για την Εικόνα των Ξένων Κρατών στον Αγγλικό Τύπο, και στην οποία είχα συμμετάσχει ως μέλος της ομάδας κωδικοποίησης (state mapping project, Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου). Η αρχική έρευνα εντόπισε την φοβική πλαισίωση στις εικόνες των κρατών και με τους περιορισμούς της ανέδειξε την ανάγκη για την προέκταση της και την δημιουργία ενός νέου πρωτοκόλλου κωδικοποίησης που θα εστιάζει αμιγώς στον φόβο και στο φοβικό επιχείρημα όπως αυτό εντοπίζεται στις εικόνες κρατών.
2. Ως προς την χώρα προέλευσης, το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελεί έναν σταθερό διεθνή δρώντα με σημαντική θέση στην κατανομή ισχύος των κρατών στο διεθνές περιβάλλον. Οι τοποθετήσεις και οι θέσεις που προβάλλει μια τέτοια χώρα μέσου του εγχώριου Τύπου της, κρίθηκαν ως ενδιαφέρουσες για την διερεύνηση του θέματος της παρούσας εργασίας. Ο Τύπος του Ηνωμένου Βασιλείου, διανέμεται σε όλη την Ευρώπη με αξιόλογα μεγέθη αναγνωσιμότητας εντός και εκτός της χώρας. Το γεγονός πως η έκδοση γίνεται στην αγγλική γλώσσα είναι ένας ακόμη παράγοντας που συμβάλλει στην διεύρυνση του φάσματος των αναγνωστών αυτών των δύο εντύπων.
3. Ο πληθυσμός των φοβικών επιχειρημάτων που μελετήθηκαν προέρχεται από το σύνολο των δημοσιευμάτων που αφορά την χρονική περίοδο του Ιουνίου 2012. Πρόκειται για μια περίοδο κατά την οποία η διερεύνηση του φόβου στις εικόνες των κρατών θα μπορούσε να δώσει ενδιαφέροντα αποτελέσματα λόγω των έντονα

συγκρουσιακών και εγγενώς φοβικών γεγονότων που βρισκόταν τότε στην επικαιρότητα. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική κρίση βρισκόταν σε σημείο αιχμής, παρακολουθώντας τις εξελίξεις στις χώρες του ευρωπαϊκού νότου (εκλογές στην Ελλάδα, εσωτερικά προβλήματα στην Ισπανία, ενδείξεις αδυναμίας και από την Ιταλία). Επίσης, η κατάσταση στον ευρύτερο αραβικό κόσμο συνέχιζε να είναι κρίσιμη (εσωτερικές συγκρούσεις στην Συρία, συγκρούσεις μεταξύ Συρίας και Τουρκίας, εκλογές στην Αίγυπτο).

3.4. ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑΣ

Η ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ποσοτική ανάλυση περιεχομένου (quantitative content analysis). Με τη μέθοδο αυτή ποσοτικοποιούνται τα χαρακτηριστικά που βρίσκονται στα κείμενα και καθίσταται δυνατός ο έλεγχος των υποθέσεων εργασίας που έχουν τεθεί. Δηλαδή, από την στατιστική επεξεργασία των στοιχείων προκύπτουν οι στατιστικές συσχετίσεις βάσει των οποίων ελέγχονται οι θεωρητικές υποθέσεις της έρευνας ή ακόμη αναδύονται νέες θεωρίες. Η ποσοτική ανάλυση περιεχομένου είναι η ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιεί συγκεκριμένους κανόνες για την εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων από την ανάλυση κειμένων (Weber, 1990).

Στην παρούσα έρευνα, μαζί με την ερευνήτρια και συγγραφέα, εργάστηκαν ως κωδικοποιητές οι ερευνήτριες κα. Ελένη Λουκοπούλου και κα. Σταματάκη Μελίνα, οι οποίες ανέλαβαν την κωδικοποίηση του μεγαλύτερου μέρους των φοβικών επιχειρημάτων που εντοπίστηκαν σε μια από τις δύο εφημερίδες υπό ανάλυση, στην εφημερίδα *The Times* (715 από σύνολο 796). Τα υπόλοιπα κωδικοποιήθηκαν από την ερευνήτρια και συγγραφέα της εργασίας (81 από την *The Times* και το σύνολο της *Guardian*, 602 φοβικά επιχειρήματα). Οι κωδικοποιητές είναι μέλη της ομάδας έρευνας “Ρητορική Επικοινωνία και Πειθώ” του ΚΕΔΕΥ, και έχουν εκπαιδευτεί στα πλαίσια του ομίλου στην ποσοτική ανάλυση περιεχομένου, με εστίαση στην διερεύνηση των κρατικών εικόνων και επιπλέον εκπαιδεύτηκαν και στο συγκεκριμένο εργαλείο.

Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, το ταξινομικό σύστημα που εφαρμόστηκε στην παρούσα έρευνα είναι πρωτότυπο, πρωτογενές και δημιουργήθηκε αποκλειστικά για τις ανάγκες της έρευνας. Οι μεταβλητές προς διερεύνηση στοιχειοθετήθηκαν μέσω μιας ενδελεχούς διαλεκτικής με τα στοιχεία της έρευνας, έτσι ώστε οι τυπολογικές κατηγορίες να είναι θεμελιωμένες τόσο θεωρητικά όσο και εμπειρικά.

Ένα ιδιαίτερα κρίσιμο στάδιο για την θεμελίωση του πρωτοκόλλου κωδικοποίησης αλλά και για την εγγυρότητα των αποτελεσμάτων είναι η ύπαρξη της μέγιστης δυνατής αξιοπιστίας μεταξύ των κωδικοποιητών. Δηλαδή, η αποδεδειγμένη σύγκλιση της μεθόδου την οποία ακολούθησαν οι κωδικοποιητές κατά την εργασία τους. Για να διαπιστωθεί αυτή η σύγκλιση ακολουθήθηκαν τα παρακάτω βήματα ελέγχου αξιοπιστίας:

- Η ερευνήτρια και οι δύο κωδικοποιητές κωδικοποίησαν πειραματικά 100 φοβικά επιχειρήματα που αφορούσαν στις εικόνες κρατών. Τα 100 αυτά φοβικά επιχειρήματα προέρχονταν από αντίστοιχους αριθμούς άρθρων και από τις δύο εφημερίδες (50 άρθρα από την Guardian και 50 άρθρα από την The Times). Η πειραματική αυτή κωδικοποίηση έγινε σε δύο επιμέρους διαφορετικές χρονικές στιγμές, ώστε να διαπιστωθεί πως οι ερευνητές-κωδικοποιητές είχαν κατανοήσει βαθιά το εργαλείο ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου, αλλά και την διαδικασία της έρευνας (Κυριαζή, 2005:148).
- Ακολούθησε σύγκριση των αποτελεσμάτων τους, ανά δύο. Όπου παρατηρήθηκε απόκλιση μεγαλύτερη της τάξης του $R < 0.75$,¹⁹ ακολουθήθηκαν οι κατάλληλες διορθώσεις και διευκρινήσεις.
- Πρέπει να σημειωθεί πως οι κωδικοποιητές εκπαιδεύτηκαν για τις ανάγκες της κωδικοποίησης για ένα διάστημα 2 μηνών προτού η έρευνα προχωρήσει στο στάδιο του ελέγχου αξιοπιστίας. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η διαπίστωση της εσωτερικής εγκυρότητας των συμπερασμάτων, δηλαδή η πλήρης κατανόηση της σύνδεσης μεταξύ ανεξάρτητων (αιτία) και εξαρτημένων (αποτέλεσμα) μεταβλητών.

3.5. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η επιλογή των δύο αυτών εντύπων σίγουρα καλύπτει ένα μεγάλο τμήμα του αναγνωστικού κοινού. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως οι δύο μεγαλύτερες και εγκυρότερες εφημερίδες του Ηνωμένου Βασιλείου είναι οι μοναδικές. Υπάρχουν πολλά ακόμα έντυπα μέσα, τα οποία, αν και τείνουν να φέρουν πρόσημα λαϊκισμού, δεν

¹⁹ Η αξιοπιστία της κωδικοποίησης υπολογίστηκε σύμφωνα με τον τύπο των North, Holsti, Zanninovich και Zippes (1963): $R = 2(C_{1,2}) / (C_1 + C_2)$, όπου $C_{1,2}$ είναι ο αριθμός των κατηγοριών για τις οποίες συμφώνησαν και οι δύο αποκωδικοποιητές και $C_1 + C_2$ είναι ο συνολικός αριθμός των περιπτώσεων που απέδωσαν κωδικό οι δύο κωδικοποιητές.

παύουν να απευθύνονται σε ένα τμήμα του κοινού και να έχουν και αυτά μερίδιο στην στοιχειοθέτηση της κοινής γνώμης.

Επίσης, είναι γεγονός πως η έρευνα αφορούσε αυστηρά στο έντυπο κομμάτι αυτών των εφημερίδων. Δεν μελετήθηκαν και δεν αναλύθηκαν τα δημοσιεύματα της ηλεκτρονικής μορφής των εφημερίδων. Αν και συχνά τα ηλεκτρονικά μέσα προχωρούσαν σε πολλαπλές αναδημοσιεύσεις και σχολιασμό άρθρων και ρεπορτάζ που πρωτοδημοσιεύθηκαν στις έντυπες εκδόσεις, η παρούσα έρευνα δεν συμπεριέλαβε στο σύνολο του δείγματός της αυτά τα κείμενα. Τέλος, η έρευνα περιορίστηκε αυστηρά στην μελέτη υλικού που αφορούσε μόνο ένα μήνα (Ιούνιος 2012) για λόγους κόστους αλλά και οικονομίας του χρόνου, μιας και τα όρια μιας τέτοιας μελέτης είναι περιορισμένα. Παρά τους όποιους περιορισμούς στην γενικευσιμότητα των τελικών αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τους ανωτέρω λόγους, πρέπει να επισημανθεί ότι η καταγραφή αυτή αποτελεί την πρώτη με το συγκεκριμένο εργαλείο και αποσκοπεί στο να αποτελέσει την βάση για να διενεργηθεί είτε διαχρονική είτε διαπολιτιστική σύγκριση σε επόμενα ερευνητικά έργα.

3.6. ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.

Λαμβάνοντας ως άξονα τα κεντρικά ερωτήματα που καταδεικνύουν την λειτουργικότητα των τυπολογικών κατηγοριών, προχωρήσαμε στην στοιχειοθέτηση συγκεκριμένων ερωτημάτων και υποθέσεων εργασίας, που είτε θα επιβεβαιωθούν είτε θα καταρριφτούν. Οι υποθέσεις εργασίας και τα ερωτήματα στα οποία στηρίζονται είναι:

(α) Τα ερωτήματα και οι υποθέσεις εργασίας που ανακύπτουν από την διερεύνηση της σχέσης του φόβου με την ισχύ των κρατών:

Ερώτημα 1^ο: Με ποια είδη φόβου συνδέεται το Διεθνές Σύστημα Κρατών;

Επειδή ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων προάγει γεγονότα που αφορούν προβλήματα, και επειδή τα κράτη που παράγουν φόβο ένεκα ισχύος (ηγεμονικά κράτη) είναι αριθμητικά λιγότερα από τα κράτη που βιώνουν τον φόβο (αδύναμα κράτη) - λόγω της άνισης κατανομής της ισχύος του διεθνούς συστήματος κρατών-διαμορφώνεται η κάτωθι υπόθεση εργασίας:

Υπόθεση Εργασίας 1: Οι αναπαραστάσεις βιωμένου φόβου από τα κράτη θα είναι περισσότερες από τις αναπαραστάσεις του παραγόμενου φόβου.

Ερώτημα 2^ο: Πως ο φόβος σχετίζεται με τον παράγοντα της ισχύος;

Θεωρούμε ότι ο παρόντας της ισχύος και η συνολική τοποθέτηση κάθε χώρας στο διεθνές σύστημα κρατών λειτουργεί καθοριστικά ως προς τις συνθήκες οι οποίες προσδιορίζουν τον φόβο. Οι ηγεμονικές χώρες έχουν τα μέσα να προβάλλονται μέσω των αναπαραστάσεων της ισχύος τους, ενώ οι μικρότερες και αδύναμες χώρες που παρουσιάζουν προβλήματα, προβάλλονται μέσω της αδυναμίας και των προβλημάτων τους. Η προέκταση αυτού του συλλογισμού σε όρους φόβου στοιχειοθετεί τις κάτωθι υποθέσεις εργασίας:

Υπόθεση εργασίας 2α: Οι ηγεμονικές χώρες παράγουν φόβο ένεκα της ισχύος τους.

Υπόθεση εργασίας 2β: Οι αδύναμες χώρες βιώνουν φόβο.

Υπόθεση εργασίας 2γ: Οι χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα τα οποία μπορούν να διαχυθούν στο διεθνές σύστημα κρατών παράγουν φόβο ένεκα προβλημάτων.

Ερώτημα 3^ο: Τι ρόλο έχει η κάθε χώρα στην συνολική παρουσία και στα επιμέρους είδη του φόβου στον Τύπο;

Το ερώτημα 3 διερευνά την συνολική συνεισφορά της κάθε χώρα στα επιμέρους είδη φόβου. Για παράδειγμα, ποια χώρα συνεισφέρει περισσότερο στην συνολική παρουσία του φόβου και ποια είναι η χώρα «τυπικό παράδειγμα» της κατηγορίας του βιωμένου φόβου;

Ερώτημα 4^ο: Σε ποια έκφραση της εικόνας του κράτους εμφανίζεται ο φόβος;

Ένα κράτος μπορεί να εμφανίζεται στον Τύπο σε σχέση με πολύ διαφορετικές εκφάνσεις της υπόστασης του. Η διάκριση μεταξύ ζητημάτων υψηλής και χαμηλής πολιτικής (high & low politics) αναφέρεται στην ποιοτική διαφοροποίηση μεταξύ ζητημάτων ζωτικής σημασίας για τα κράτη (εθνική άμυνα, τρομοκρατία, κρατική οικονομία) και ζητημάτων ηπιότερης βαρύτητας σε σχέση με τα προηγούμενα (αθλητισμός, τέχνη, λογιστική οικονομία). Παραδείγματος χάριν, η Ελλάδα μπορεί να εμφανίζεται είτε ως δρων πολιτικό υποκείμενο που πρωταγωνιστεί στον πυρήνα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης επηρεάζοντας με τις κινήσεις και τις στάσεις της το διεθνές σύστημα κρατών (ζήτημα υψηλής πολιτικής), είτε ως η χώρα προέλευσης της εθνικής ποδοσφαιρικής ομάδας που συμμετείχε στην διεθνή αθλητική διοργάνωση

Euro 2012 (ζήτημα χαμηλής πολιτικής). Τα ζητήματα υψηλής πολιτικής είναι εκείνα που κυριαρχούν στο πεδίο διερεύνησης των διεθνών σχέσεων (Keohane & Nye, 1978:132) και τα εντοπίζουμε ως κυρίαρχα στην ανάλυση του φόβου.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, προχωρούμε στην κάτωθι υπόθεση εργασίας:

Υπόθεση Εργασίας 4: Ο φόβος στις εικόνες των κρατών στον Τύπο εντοπίζεται περισσότερο σε γεγονότα που αφορούν ζητήματα υψηλής πολιτικής παρά σε γεγονότα που αφορούν ζητήματα χαμηλής πολιτικής.

Ερώτημα 5^ο : Πως το επίπεδο του πολιτικού διακυβεύματος του γεγονότος που αναπαρίσταται στον Τύπο σχετίζεται με τον φόβο σε επιμέρους χώρες;

Στην ανάλυση του τέταρτου ερωτήματος παρουσιάστηκε ο λόγος για τον οποίο η διάκριση μεταξύ ζητημάτων υψηλής και χαμηλής πολιτικής είναι κρίσιμη για τις διεθνείς σχέσεις. Επίσης, αυτή η διάκριση εντοπίζεται και στην θεματολογία μέσα από την οποία παρουσιάζονται τα κράτη στον Τύπο. Η υπόθεση πως ο φόβος, ως κρίσιμο στοιχείο της εικόνας ενός κράτους, εντοπίζεται συχνότερα σε ζητήματα υψηλής πολιτικής (Υπόθεση Εργασίας 4) μπορεί να διερευνηθεί και επί συγκεκριμένων χωρών, δηλαδή προχωρώντας στην κάτωθι υπόθεση:

Υπόθεση Εργασίας 5: Τόσο ο βιωμένος όσο και ο παραγόμενος φόβος στις εικόνες των κρατών στον Τύπο αναπαρίσταται κυρίως μέσω γεγονότων υψηλής πολιτικής και λιγότερο μέσω γεγονότων χαμηλής πολιτικής:

- 5α. για τα ηγεμονικά κράτη
- 5β. για τα αδύναμα κράτη
- 5γ. για τα αναδυόμενα κράτη

(β) Τα ερωτήματα και οι υποθέσεις εργασίας που ανακύπτουν από την διερεύνηση της σχέσης των μορφικών χαρακτηριστικών του φόβου με την απεικόνιση των κρατών:

Ερώτημα 6^ο: Ποιο είναι το κυρίαρχο μορφικό χαρακτηριστικό του φόβου όπως αυτός εντοπίζεται στις εικόνες των κρατών στον Τύπο;

Στο Κεφάλαιο 3 έγινε ανάλυση της θεωρίας του φόβου και των θεωρητικών μοντέλων της Κοινωνικής Ψυχολογίας τα οποία αναλύουν τα στάδια ανάδυσης και κατασκευής του φοβικού επιχειρήματος, είτε αυτό πρόκειται για απειλή είτε για ρίσκο. Μέσα από την κλιμάκωση των σταδίων που ακολουθεί ο εκφοβισμός αναδεικνύονται οι μορφές

που λαμβάνει το φοβικό επιχείρημα μέχρι να φτάσει στην τελική του μορφή, δηλαδή στην στοιχειοθέτηση ενός επιχειρήματος απειλής ή ρίσκου.

Οι μορφές του εκφοβισμού αντιστοιχούν στα χαρακτηριστικά που έχουν τα φοβικά επιχειρήματα, δηλαδή σε αυτά που ονομάζουμε μορφικά χαρακτηριστικά του φόβου. Τα μορφικά αυτά χαρακτηριστικά πηγάζουν από τα μοντέλα της Κοινωνικής Ψυχολογίας και συγκεκριμένα ορίζονται ως: το μέγεθος της απειλής/ρίσκου, η πιθανότητα πραγμάτωσης του, η συσχέτιση με το κοινό, η δραματοποίηση της απειλής/ρίσκου και η έκθεση προτάσεων αποφυγής της απειλής/ρίσκου (Janis,1967; Rogers,1975; Neuman&Levi,2003). Κάποια από αυτά τα χαρακτηριστικά θεωρούνται κυρίαρχα όσο αφορά το φοβικό επιχείρημα, διότι εντοπίζονται και επισημαίνονται από τα περισσότερα μοντέλα ανάλυσης της Κοινωνικής Ψυχολογίας.

Τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά μέσα από τα οποία μορφοποιείται το φοβικό επιχείρημα της απειλής ή του ρίσκου είναι: το μέγεθος και η πιθανότητα πραγμάτωσης του κινδύνου, η συσχέτιση με το κοινό και η δραματοποίηση της φοβικής επίκλησης.

Στην παρούσα έρευνα η ανάδυση των συγκεκριμένων μορφικών χαρακτηριστικών ενισχύεται από το γεγονός πως τα παραπάνω χαρακτηριστικά συνάδουν με τις επιταγές τόσο της στρατηγικής επικοινωνίας, όσο και του μηχανισμού κατασκευής των ειδήσεων και της λογικής του μέσου. Με βάση τα ανωτέρω στοιχειοθετούνται οι ακόλουθες υποθέσεις εργασίας:

Υπόθεση Εργασίας 6α: Ο φόβος αναπαρίσταται μέσω των κυρίαρχων μορφικών του χαρακτηριστικών (μέγεθος, πιθανότητα, συσχέτιση με κοινό, δραματοποίηση).

Υπόθεση Εργασίας 6β: Ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων συνάδει με τα παραπάνω μορφικά χαρακτηριστικά γιατί εξυπηρετούν τόσο την λογική του μέσου (media logic) όσο και τις επιταγές της στρατηγικής επικοινωνίας.

Ερώτημα 7^ο: Πως τα μορφικά χαρακτηριστικά του φόβου σχετίζονται με τις επιμέρους χώρες;

Τα μορφικά χαρακτηριστικά του φόβου αποτελούν τα στάδια αναγνώρισης, ανάδυσης και στοιχειοθέτησης του φοβικού επιχειρήματος όπως αυτό εντοπίζεται στις εικόνες των κρατών στον Τύπο. Καθένα από αυτά τα χαρακτηριστικά επικοινωνεί και μια διαφορετική στάση του φόβου. Επειδή ο συσχετισμός αυτών των στάσεων με τις επιμέρους χώρες μπορεί να δώσει ενδιαφέροντα στοιχεία για την σχέση του φόβου με τις εν λόγω χώρες και τις ομαδοποιήσεις τους (ηγεμονικές, αναδυόμενες, υπό οικονομική κρίση, με διεθνοπολιτικά προβλήματα) διαμορφώθηκε το ερώτημα 7.

Ερώτημα 8^ο: Κάθε είδος φόβου εμφανίζεται μέσω διαφορετικών μορφικών χαρακτηριστικών;

Τα είδη φόβου όπως αυτός εντοπίζεται στις εικόνες κρατών έχουν ήδη οριστεί ως τρία διακριτά: χώρα φόβητρο ένεκα ισχύος, χώρα φόβητρο ένεκα αδυναμίας, χώρα που βιώνει φόβο. Η συσχέτιση των επιμέρους ειδών φόβου με τα μορφικά χαρακτηριστικά που εντοπίζονται στο καθένα επιχειρεί μέσω του 8^{ου} ερωτήματος να δώσει ενδιαφέροντα στοιχεία για το πώς στοιχειοθετούνται στον Τύπο οι διαφορετικές απεικονίσεις του κρατικού φόβου.

Ερώτημα 9^ο : Ο φόβος στα διαφορετικά επίπεδα διακυβεύματος (υψηλής , χαμηλής πολιτικής) εμφανίζεται μέσω διαφορετικών μορφικών χαρακτηριστικών;

Το ερώτημα 9 καλείται να διερευνήσει την συσχέτιση των μορφικών χαρακτηριστικών του φοβικού επιχειρήματος με το επίπεδο διακυβεύματος μέσα από το οποίο παρουσιάζεται η χώρα σε όρους φόβου. Δηλαδή, η ερώτηση είναι αν η απεικόνιση του κρατικού φόβου στον Τύπο παίρνει μορφή μέσω διαφορετικών χαρακτηριστικών όταν το αφήγημα αφορά ζητήματα υψηλού ή χαμηλού πολιτικού διακυβεύματος.

Ερώτημα 10^ο : Υπάρχει διαφοροποίηση στο μέγεθος του φόβου ανάλογα με την χώρα;

Το ερώτημα 10 καλείται να διερευνήσει σε βάθος ένα από τα μορφικά χαρακτηριστικά του φόβου, δηλαδή το μέγεθος της απειλής ή του ρίσκου. Στην παρούσα έρευνα το μέγεθος του φόβου όπως αυτό αφορά τις εικόνες των κρατών προσδιορίστηκε και μετρήθηκε από μια τριτοβάθμια κλίμακα: μικρό, μεσαίο, μεγάλο. Η συσχέτιση της κλίμακας μεγέθους με τις επιμέρους χώρες και τις ομαδοποιήσεις τους, προσφέρει ενδιαφέροντα στοιχεία για την ένταση και την αντιστοίχιση του φόβου με συγκεκριμένες χώρες.

Ερώτημα 11^ο : Με ποιες μορφές φοβικού επιχειρήματος σχετίζεται το διεθνές σύστημα κρατών;

Το φοβικό επιχειρήμα μπορεί να εμφανίζεται στις εικόνες κρατών μέσω δυο διακριτών δομών: της απειλής και του ρίσκου. Το ρίσκο αφορά παράθεση αρνητικών πιθανοτήτων που προκαλούν φόβο, ενώ η απειλή αφορά επίδειξη πρόθεσης και παράθεση ικανότητας επιθετικών κινήσεων που προκαλούν φόβο.

Και τα δύο επιχειρήματα προκαλούν φόβο, αλλά το φοβικό επιχείρημα της απειλής εμπεριέχει περισσότερο την έννοια της πρόθεσης. Δεδομένου πως η απεικόνιση του διεθνούς συστήματος κρατών αποτελεί την απεικόνιση δράσεων πολιτικών δρώντων υποκειμένων που επικοινωνούν τις στρατηγικές κινήσεις τους και μέσα από τον Τύπο, ορίζεται η παρακάτω υπόθεση εργασίας:

Υπόθεση εργασίας 11: Το διεθνές σύστημα κρατών σχετίζεται κυρίως με το φοβικό επιχείρημα της απειλής, λόγω της επικοινωνιακής φύσης των πολιτικών υποκειμένων προς διερεύνηση (εικόνες κρατών).

Ερώτημα 12^ο : Πως τα φοβικά επιχειρήματα σχετίζονται με τον παράγοντα της ισχύος;

Στην αμέσως προηγούμενη ανάλυση (Ερώτημα 11) ορίστηκε πως το φοβικό επιχείρημα μπορεί να εμφανίζεται μέσω της απειλής ή μέσω του ρίσκου. Επίσης, διασαφηνίστηκε πως το ρίσκο αφορά παράθεση αρνητικών πιθανοτήτων που προκαλούν φόβο, ενώ η απειλή αφορά παράθεση πρόθεσης και επίδειξη ικανότητας επιθετικών κινήσεων που προκαλούν φόβο.

Στην προσπάθεια να νοηματοδοτηθούν αυτές οι διαφορές εντός του πεδίου των διεθνών σχέσεων, εισάγεται η έννοια της ισχύος ως προσδιοριστικός παράγοντας διαφοροποίησης μεταξύ χρήσης απειλής και ρίσκου. Η έννοια της ισχύος αποτελεί για τις διεθνείς σχέσεις προσδιοριστικό παράγοντα της ίδιας της ύπαρξης των κρατών (Wight, 2005:129) και ως τέτοιος θα αναλυθεί εντός του φοβικού επιχειρήματος. Επειδή όπως αναλύθηκε στην Ερώτηση 11, η απειλή εμπεριέχει εντονότερα το στοιχείο της πρόθεσης και της επίδειξης ικανοτήτων, ενώ το ρίσκο περικλύει κυρίως την έννοια της παράθεσης και του αναλογισμού των αρνητικών πιθανοτήτων, συσχετίζοντας με την έννοια της ισχύος προχωρούμε στις εξής υποθέσεις εργασίας:

Υπόθεση εργασίας 12α: Τα ηγεμονικά και αναδυόμενα κράτη συνδέονται με τον φόβο μέσω απειλής.

Υπόθεση εργασίας 12β: Τα κράτη που βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης συνδέονται με τον φόβο μέσω του ρίσκου.

Υπόθεση εργασίας 12γ: Τα κράτη του αραβικού κόσμου, με διαχρονικά αλλά και επίκαιρα διεθνοπολιτικά και εσωτερικά προβλήματα, συνδέονται με τον φόβο μέσω της απειλής.

Ερώτημα 13^ο : Ποιες είναι οι πηγές εκφοράς του ρίσκου;

Το Ερώτημα 13 αξιώνει να νοηματοδοτήσει τις διαφοροποιήσεις μεταξύ απειλής και ρίσκου, εστιάζοντας στις πηγές των φοβικών επιχειρημάτων στον Τύπο. Οι πηγές αυτές

μπορεί να είναι οι εξής τέσσερις: η δυναμική των γεγονότων, οι δημοσιογράφοι, οι ειδήμονες και η στρατηγική επικοινωνία. Οι δημοσιογράφοι και οι ειδήμονες τοποθετούνται στον Τύπο μέσω φοβικών αφηγημάτων που παραθέτουν γεγονότα διακινδύνευσης και παραθέτουν γνώμες και απόψεις για πιθανότητες κλιμάκωσης αρνητικών γεγονότων. Ορίζεται η κάτωθι υπόθεση εργασίας:

Υπόθεση εργασίας 13: Το ρίσκο εκφέρεται πρωτίστως από την δυναμική των γεγονότων και δευτερευόντως από ειδήμονες και δημοσιογράφους.

Ερώτημα 14^ο: Υπάρχει διαφοροποίηση στις πηγές εκφοράς του ρίσκου ανάλογα με τις χώρες με τις οποίες συνδέεται αυτό;

Το Ερώτημα 14 αποτελεί διευκρινιστικό του 13^{ου} Ερωτήματος και της 13^{ης} υπόθεσης εργασίας. Δηλαδή, προσπαθεί να εντοπίσει αν υπάρχουν ποιοτικές διαφορές μεταξύ των πηγών εκφοράς του ρίσκου ανάλογα με την χώρα στην οποία αναφέρεται το φοβικό επιχειρήμα. Η υπόθεση είναι η κάτωθι:

Υπόθεση εργασίας 14 : Οι πηγές εκφοράς του ρίσκου δεν σχετίζονται με την χώρα αναφοράς του φόβου, αλλά μόνο με το είδους του φοβικού επιχειρήματος (ρίσκο ή απειλή).

Ερώτημα 15^ο: Ποιες είναι οι πηγές εκφοράς της απειλής;

Συνεχίζοντας την νοηματοδότηση που αφορά στην διαφοροποίηση μεταξύ απειλής και ρίσκου, η εστίαση γίνεται στις πηγές του φοβικού επιχειρήματος της απειλής. Οι πηγές αυτές μπορεί να είναι: η δυναμική των γεγονότων, οι δημοσιογράφοι, οι ειδήμονες και η στρατηγική επικοινωνία. Επειδή τα πολιτικά δρώντα υποκείμενα τοποθετούνται στον Τύπο αντιπροσωπεύοντας την κρατική ή θεσμική οντότητα την οποία εκπροσωπούν, μέσω φοβικών γεγονότων, αφηγημάτων επίδειξης ισχύος και πρόσθεσης στρατηγικών κινήσεων, ορίζεται η κάτωθι υπόθεση εργασίας:

Υπόθεση εργασίας 15: Η απειλή εκφέρεται πρωτίστως από την δυναμική των γεγονότων και δευτερευόντως από δρώντα πολιτικά υποκείμενα.

Ερώτημα 16^ο: Υπάρχει διαφοροποίηση στις πηγές εκφοράς της απειλής ανάλογα με τις χώρες με τις οποίες συνδέεται η απειλή;

Το Ερώτημα 16 αποτελεί διευκρινιστικό του 15^{ου} Ερωτήματος και της 15^{ης} υπόθεσης εργασίας. Δηλαδή, προσπαθεί να εντοπίσει αν υπάρχουν ποιοτικές διαφορές μεταξύ

των πηγών εκφοράς της απειλής ανάλογα με την χώρα στην οποία αναφέρεται το φοβικό επιχείρημα. Η υπόθεση εργασίας είναι η κάτωθι:

Υπόθεση εργασίας 16. : Οι πηγές της απειλής δεν σχετίζονται με την χώρα αναφοράς του φόβου, αλλά μόνο με το είδους του φοβικού επιχειρήματος (ρίσκο ή απειλή).

Ερώτημα 17^ο: Σχετίζεται το φοβικό επιχείρημα (απειλή, ρίσκο) με την θεσμική υπόσταση του δρώντος πολιτικού υποκειμένου που το εκφέρει;

Οι υποθέσεις εργασίας 15 και 16 στοιχειοθετούν μια συνολικότερη προσέγγιση που αφορά στην αντιστοιχία του φοβικού επιχειρήματος της απειλής, με την εκφορά του απο δρώντα πολιτικά υποκείμενα. Αυτή η αντιστοιχία αφορά την φύση της απειλής, η οποία συμβαδίζει περισσότερο με την φύση των δρώντων πολιτικών υποκειμένων.

Θεωρώντας ότι το φοβικό επιχείρημα της απειλής παρουσιάζεται στον Τύπο ως επιχείρημα των κυρίαρχων εθνών κρατών - τα οποία έχουν την θεσμική ισχύ να εκφέρουν απειλές προς άλλα κράτη- και όχι ως επιχείρημα οποιουδήποτε δρώντος πολιτικού υποκειμένου, στοιχειοθετείται η κάτωθι υπόθεση εργασίας:

Υπόθεση εργασίας 17. Το φοβικό επιχείρημα της απειλής εκφέρεται από δρώντα πολιτικά υποκείμενα που λειτουργούν εκ στόματος κυρίαρχων εθνικών κρατών.

Ερώτημα 18^ο: Σχετίζεται ο τύπος του γεγονότος με την παραγωγή φοβικών επιχειρημάτων απειλής και ρίσκου;

Τα κράτη και οι εικόνες τους παρουσιάζονται στον Τύπο μέσα απο κάποιο γεγονός, το οποίο φέρει μια δική του δυναμική και μια αυθύπαρκτη ένταση, που πιθανόν να το χαρακτηρίζει ως εγγενώς φοβικό. Το παραπάνω ερώτημα στοιχειοθετήθηκε με σκοπό να διασαφηνίσει την θέση και τον ρόλο του ίδιου του γεγονότος στην κατασκευή φοβικών επιχειρημάτων απειλής και ρίσκου.

Ερώτημα 19^ο: Πως το γεγονός που παράγει το φοβικό επιχείρημα της απειλής σχετίζεται με την χώρα;

Το Ερώτημα 19 εστιάζει στο φοβικό επιχείρημα της απειλής, διερευνώντας αν το φοβικό γεγονός μέσα από το οποίο στοιχειοθετείται η εικόνα της χώρας σχετίζεται με την εμφάνιση του φοβικού επιχειρήματος της απειλής.

Κεφάλαιο 4^ο

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ: ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

4.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ερώτημα 1^ο: Με ποια είδη φόβου συνδέεται το Διεθνές Σύστημα Κρατών;

Υπόθεση εργασίας 1: Οι αναπαραστάσεις του βιωμένου φόβου από τα κράτη θα είναι περισσότερες από τις αναπαραστάσεις του παραγόμενου φόβου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΦΟΒΟ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Εμφάνιση*	Κυρίαρχη Παρουσία
Χώρα φόβητρο	280-20,2%	265 - 19,1%
Χώρα που παράγει φόβο ένεκα προβλημάτων	447-32,2%	341 - 24,6%
Χώρα που βιώνει φόβο	862-62,1%	782 - 56,3%
Σύνολο		1388 - 100,0%

*Το σύνολο στην κατηγορία «εμφάνιση» αθροίζει άνω του 100% γιατί μέσα στο ίδιο φοβικό επιχείρημα η χώρα μπορεί να εμφανίζεται και στα τρία είδη φόβου.

Η διάκριση μεταξύ χωρών που παράγουν φόβο ένεκα ισχύος, χωρών που παράγουν φόβο ένεκα προβλημάτων και μεταξύ των χωρών που βιώνουν φόβο δίνει μια σαφή εικόνα για τον τρόπο που ο φόβος εμφανίζεται στις εικόνες των κρατών. Ο Πίνακας 1. δίνει στοιχεία τόσο για το πώς εμφανίζεται ο φόβος στο σύνολο του διεθνούς συστήματος κρατών στον Τύπο όσο και για το ποια έκφραση του είναι κυρίαρχη. Σύμφωνα με τον Πίνακα 1. **το μεγαλύτερο ποσοστό εμφάνισης του φόβου στις εικόνες των κρατών αφορά χώρες που βιώνουν τον φόβο** (62,1% εμφάνιση, 56,3% κυρίαρχη παρουσία).

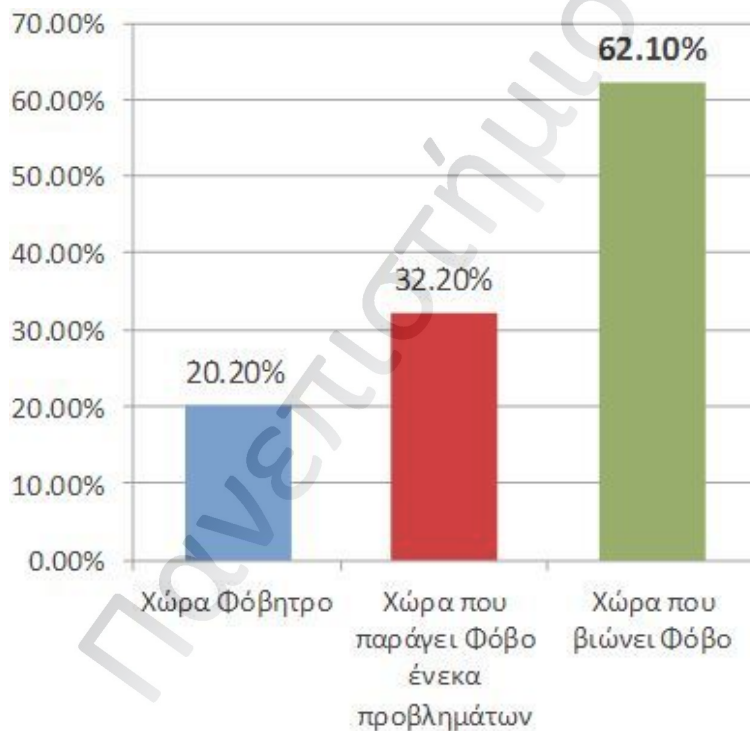
Το αμέσως επόμενο ποσοστό αφορά τον φόβο που παράγεται στο διεθνές σύστημα κρατών ένεκα προβλημάτων που παράγουν τα κράτη (32,2% εμφάνιση, 24,6% κυρίαρχη παρουσία) και το μικρότερο ποσοστό αφορά τον φόβο που παράγεται ένεκα τις ισχύος

των κρατών. Σε αυτή την προσέγγιση του φόβου, παρατηρούμε πως **η αναπαράσταση του φόβου στο διεθνές σύστημα κρατών κυριαρχείται από εικόνες κρατών που βιώνουν φόβο, και συνδέονται με αρνητικά γεγονότα που αφορούν προβλήματα τα οποία ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων προωθεί**. Ένας ακόμη λόγος που αυξάνει τις αναπαραστάσεις των κρατών που βιώνουν φόβο είναι και η αριθμητική τους πληθώρα, σε σχέση με τα κράτη που παράγουν φόβο. Τα κράτη που αντιμετωπίζουν προβλήματα και βιώνουν φόβο δεν είναι τα ηγεμονικά και ισχυρά κράτη, αλλά κράτη με περιορισμένη ισχύ, τα οποία υπερτερούν αριθμητικά έναντι των ηγεμονικών κρατών, τόσο στην διεθνή πολιτική αρένα όσο και στις αναπαραστάσεις τους στον Τύπο. Άρα, όσο αφορά τον φόβο, τα κράτη που τον βιώνουν είναι πολύ περισσότερα από εκείνα που τον παράγουν.

Η υπόθεση εργασίας 1 επιβεβαιώνεται.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 1: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΦΟΒΟ:ΕΜΦΑΝΙΣΗ

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 2: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΦΟΒΟ:ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Ερώτημα 2^ο: Πως ο φόβος σχετίζεται με τον παράγοντα της ισχύος;

Υπόθεσες εργασίας:

2α : Οι ηγεμονικές χώρες παράγουν φόβο ένεκα της ισχύος τους,

2β: οι αδύναμες χώρες βιώνουν φόβο,

2γ: οι χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα τα οποία μπορούν να διαχυθούν στο διεθνές σύστημα κρατών παράγουν φόβο ένεκα προβλημάτων.

Για να μελετηθεί ο τρόπος που σχετίζεται ο φόβος με τον παράγοντα της ισχύος δεν αρκεί μια συνολική εικόνα του διεθνούς συστήματος κρατών (Υπ. εργ.1). Πρέπει να μπορούμε να δούμε πως τα είδη φόβου συνδέονται με επιμέρους χώρες. Εστίασαμε σε ορισμένες χώρες τις οποίες αναλύσαμε τόσο ως αυτόνομες μονάδες όσο και ως μέλη συγκεκριμένων ομάδων με κοινά διεθνολογικά χαρακτηριστικά: ηγεμονικές χώρες (ΗΠΑ, Γερμανία, Κίνα), ορισμένες από τις αναδυόμενες χώρες - B.R.I.C.S. (Ρωσία, Ινδία, Κίνα), Ευρωπαϊκές χώρες που βρίσκονται στον πυρήνα της οικονομικής κρίσης (Ιρλανδία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα) και χώρες του αραβικού κόσμου με

διαχρονικά αλλά και επίκαιρα διεθνοπολιτικά και εσωτερικά προβλήματα (Συρία, Αίγυπτος,²⁰ Αφγανιστάν). Η παραπάνω ταξινόμηση δεν μπορεί να θεωρηθεί απόλυτα στεγανή διότι κάποιες χώρες μπορεί να συμμετέχουν παράλληλα σε περισσότερες από μια ομάδες. Για παράδειγμα, η Γερμανία αν και ηγεμονική δύναμη, βρίσκεται στον πυρήνα της οικονομικής κρίσης και η Ρωσία μπορεί σε κάποια επίπεδα να θεωρηθεί περισσότερο ηγεμονική παρά αναδυόμενη δύναμη. Σε κάθε πίνακα που ακολουθεί, η ανάγνωση των ποσοστών τους γίνεται ανά περίπτωση και δεν προσμετρώνται ταυτόχρονα σε δύο διαφορετικές κατηγορίες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΕΙΔΗ ΦΟΒΟΥ.

Χώρα	Χώρα φόβητρο	Χώρα που παράγει φόβο ένεκα προβλημάτων	Χώρα που βιώνει φόβο	Σύνολο
ΗΠΑ	41-44,6%	11-12,0%	40-43,5%	92-100%
Γερμανία	30-52,6%	2-3,5%	25-43,9%	57-100%
Κίνα	22-45,8%	4-8,3%	22-45,8%	48-100%
Ινδία	2-13,3%	1-6,7%	12-80,0%	15-100%
Ρωσία	19-51,4%	5-13,5%	13-35,1%	37-100%
Ιρλανδία	0-0,0%	9-23,7%	29-76,3%	38-100%
Πορτογαλία	0-0,0%	8-26,7%	22-73,3%	30-100%
Ισπανία	3-2,3%	47-35,5%	83-62,4%	133-100%
Ελλάδα	4-2,4%	77-46,1%	86-51,5%	167-100%
Αίγυπτος	3 -7,9%	5 - 13,2%	30 - 78,9%	38-100,0%
Συρία	26-21,8%	26-21,8%	67-56,3%	119-100%
Αφγανιστάν	2-4,9%	11-26,8%	28-68,3%	41-100%

Στον Πίνακα 2. παρατηρούμε πως οι ηγεμονικές χώρες λαμβάνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά τους στον φόβο που παράγουν ένεκα της ισχύος τους. Η υπόθεση εργασίας 2α. επιβεβαιώνεται για την Γερμανία που παράγει στατιστικά σημαντικότερο φόβο ένεκα ισχύος από όσο βιώνει (52,6% έναντι 43,9%), ενώ για την Κίνα και τις ΗΠΑ η υπόθεση εργασίας 2α. δεν επιβεβαιώνεται απόλυτα, αφού οι στατιστικές διαφορές δεν είναι σημαντικές (Κίνα: βιώνει 45,8% παράγει 45,8%, ΗΠΑ: βιώνουν 43,5% παράγουν 44,6%). **Θεωρώντας τον παραγόμενο ένεκα ισχύος φόβο ως παράγοντα ενδεικτικό της ισχύος στην εικόνα μιας χώρας, και τον βιωμένο φόβο ως παράγοντα ενδεικτικό της**

²⁰ Κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας, στην Αίγυπτο έγιναν οι πρώτες εκλογές μετά την πτώση του Hosni Mubarak και έπειτα από τις ταραχές της Αραβικής Άνοιξης, ενώ στην Συρία είχαν ξεκινήσει οι εμφύλιες συρράξεις και οι έντονες αντιπαραθέσεις με την Τουρκία και την Ρωσία.

τρωτότητας και της αδυναμίας στην εικόνα μιας χώρας, παρατηρούμε πως η Γερμανία παρουσιάζεται ισχυρότερη από τις ΗΠΑ και την Κίνα στο επίπεδο των απεικονίσεων της ισχύος τους.

Όσο αφορά τις χώρες της οικονομικής κρίσης, παρατηρούμε πως λαμβάνουν σημαντικά ποσοστά στις αναπαραστάσεις τους ως χώρες που παράγουν φόβο ένεκα προβλημάτων (Ιρλανδία: 23,7%, Πορτογαλία: 26,7%, Ισπανία: 35,5%, Ελλάδα: 46,1%). Η παραγωγή φόβου ένεκα προβλημάτων προσφέρει στοιχεία για τις σχέσεις αλληλεπίδρασης των κρατών και για το αφήγημα μέσα από το οποίο παρουσιάζονται αυτές οι σχέσεις στον Τύπο. Τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν τις σχέσεις αλληλεπίδρασης των κρατών τα οποία παρουσιάζονται στον Τύπο μέσω του αφηγήματος του φόβου, και συγκεκριμένα μέσω της απόδοσης αιτιότητας για τα παραγωγικά του αίτια. ***Δηλαδή, το κράτος που παρουσιάζεται να παράγει φόβο ένεκα των προβλημάτων είναι το κράτος που επιδρά αρνητικά στα υπόλοιπα κράτη αλλά και στο σύστημα. Στην περίπτωση μας τα κράτη αυτά είναι τα κράτη της οικονομική κρίσης.***

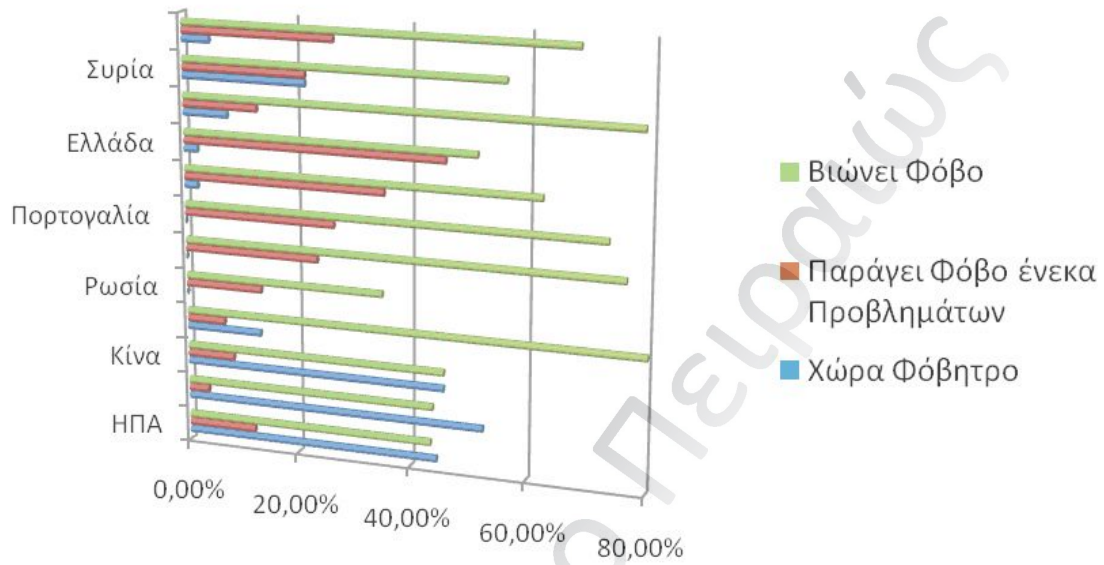
Παρατηρούμε πως τα υψηλότερα ποσοστά που λαμβάνουν οι χώρες της οικονομικής κρίσης αφορούν τον βιωμένο φόβο (Ιρλανδία: 76,3%, Πορτογαλία: 73,3%, Ισπανία: 62,4%, Ελλάδα: 51,5%). ***Δηλαδή, τα κράτη που βρίσκονται στον πυρήνα της οικονομικής κρίσης παρουσιάζουν εικόνα κρατών που πρωτίστως βιώνουν φόβο και δευτερευόντως παράγουν φόβο.*** Η υπόθεση εργασίας 2β. επιβεβαιώνεται για αυτά τα κράτη.

Η παρατήρηση ισχύει και για τα κράτη του αραβικού κόσμου, μόνο που στην δική τους περίπτωση η αναλογία μεταξύ βιωμένου και παραγόμενου φόβου γέρνει σαφώς προς τον βιωμένο φόβο. Άρα η υπόθεση εργασίας 2γ. δεν επιβεβαιώνεται.

Παρατηρούμε πως τα κράτη της οικονομικής κρίσης παρουσιάζονται να παράγουν πολύ περισσότερο φόβο από τα κράτη με διαχρονικά διεθνοπολιτικά προβλήματα. ***Οι χώρες της οικονομικής κρίσης, αν και χώρες ευρωπαϊκές, παρουσιάζονται ως λιγότερο ισχυρές από χώρες με παραδοσιακά διεθνοπολιτικά προβλήματα που την συγκεκριμένη περίοδο βρίσκονταν σε καταστάσεις εμπόλεμων συγκρούσεων.***

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 3: ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΕΙΔΗ ΦΟΒΟΥ.

Ερώτημα 3^ο: Τι ρόλο έχει η κάθε χώρα στην συνολική παρουσία και στα επιμέρους είδη του φόβου στον Τύπο;

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΩΝ ΣΤΑ ΕΙΔΗ ΦΟΒΟΥ.

Χώρα	Χώρα φόβητρο*	Χώρα που παράγει φόβο ένεκα προβλημάτων*	Χώρα που βιώνει φόβο*	Σύνολο**
ΗΠΑ	15,5%	3,2%	5,1%	6,6%
Γερμανία	11,3%	0,6%	3,2%	4,1%
Κίνα	8,3%	1,2%	2,8%	3,5%
Ινδία	0,8%	0,3%	1,5%	1,1%
Ρωσία	7,2%	1,5%	1,7%	2,7%
Ιρλανδία	0,0%	2,6%	3,7%	2,7%
Πορτογαλία	0,0%	2,3%	2,8%	2,2%
Ισπανία	1,1%	13,8%	10,6%	9,6%
Ελλάδα	1,5%	22,6%	11,0%	12,0%
Αίγυπτο	1,1%	1,5%	3,8%	2,7%
Συρία	9,8%	7,6%	8,6%	8,6%
Αφγανιστάν	0,8%	3,2%	3,6%	3,0%

*Σε κάθε στήλη καταγράφεται το ποσοστό που συνεισφέρει κάθε χώρα στο σύνολο των περιπτώσεων που καταγράφεται το συγκεκριμένο είδος φόβου. Δηλαδή το 15,5% στην πρώτη γραμμή της πρώτης στήλης σημαίνει ότι οι ΗΠΑ συνεισφέρουν το 15,5% των περιπτώσεων που κάποια χώρα εμφανίζεται ως φόβητρο.

** Το ποσοστό των εμφανίσεων κάθε χώρας στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας δηλαδή η συνολική συνεισφορά στον φόβο.

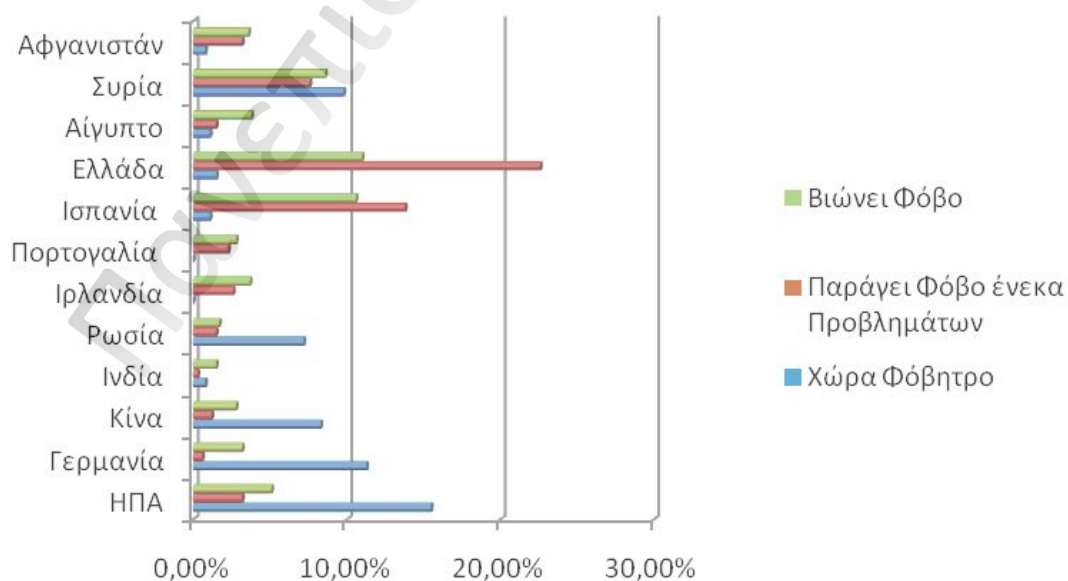
Σύμφωνα με τον Πίνακα 3. **η χώρα που συνεισφέρει περισσότερο στην συνολική παρουσία του φόβου είναι η Ελλάδα (12,0%)**. Τα ποσοστά της είναι ασήμαντα ως χώρα φόβητρο (1,5%) αλλά ως χώρα που παράγει φόβο ένεκα προβλημάτων (22,6%) και ως χώρα που βιώνει φόβο (11,0%) λαμβάνει τα υψηλότερα ποσοστά σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες. Οι παραστάσεις αδυναμίας της Ελλάδας επιβεβαιώνονται μέσα από αυτά τα ποσοστά, αφού **αποτελεί τυπική περίπτωση και των δύο κατηγοριών που αφορούν φόβο-αδυναμίας**. Η αμέσως επόμενη χώρα που συνεισφέρει στα συνολικά ποσοστά εμφάνισης του αφηγήματος του φόβου είναι η Συρία, η οποία βρίσκεται σε εμφυλιακή κατάσταση.

Η κατηγορία χώρα φόβητρο ενισχύεται σημαντικά από την εικόνα των ΗΠΑ (15,5%). Δηλαδή, η τυπική περίπτωση για την κατηγορία χώρα φόβητρο είναι οι ΗΠΑ,

επιβεβαιώνοντας έτσι τον ηγεμονικό της ρόλο και στις αναπαραστάσεις της στον Τύπο. Η αμέσως επόμενη χώρα φόβητρο είναι η Γερμανία (11,3%). Ενδιαφέρον έχει η παρουσία της Γερμανίας ως χώρα που παράγει φόβο ένεκα προβλημάτων, γιατί ενώ οι ΗΠΑ συνεισφέρουν στην κατηγορία κατά 3,2% η Γερμανία συμμετέχει στην κατηγορία κατά το ελάχιστο 0,6%.

Δηλαδή, η κατηγορία παραγωγής φόβου ένεκα προβλημάτων ενισχύεται πολύ περισσότερο από την εικόνα ενός παραδοσιακού ηγεμόνα, όπως οι ΗΠΑ, και πολύ λιγότερο από την εικόνα της Γερμανίας η οποία συμμετέχει ενεργά στον πυρήνα της ευρωπαϊκής κρίσης. Θεωρώντας την παραγωγή φόβου ως παράγοντα ενδεικτικό της ισχύος, παρατηρούμε πως μεταξύ δύο ηγεμονικών χωρών εκείνη που εμφανίζεται περισσότερο τρωτή είναι εκείνη που παράγει φόβο ένεκα δικών της προβλημάτων και εκείνη που εμφανίζεται περισσότερο ισχυρή είναι εκείνη που παράγει φόβο ένεκα της ισχύος της. Σε όρους διεθνών σχέσεων, οι αναπαραστάσεις ισχύος και τρωτότητας αντιστοιχούν σε παράγοντες που προσδιορίζουν την θέση των κρατών στον καταμερισμό ισχύος του διεθνούς συστήματος. Όταν μάλιστα αυτά τα κράτη είναι κράτη ηγεμονικά, μέσα απο τον προσδιορισμό των παραγωγικών αιτιών του φόβου λαμβάνουμε πληροφορίες για τον συνολικότερο καταμερισμό ισχύος στο διεθνές σύστημα, αφού τα ηγεμονικά κράτη αναλαμβάνουν τον ρόλο του εξισσοροπητή σε αυτό το επίπεδο (Mearsheimer, 2009).

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 4: ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΩΝ ΣΤΑ ΕΙΔΗ ΦΟΒΟΥ.

Ερώτημα 4^ο: Σε ποια έκφραση της εικόνας του κράτους εμφανίζεται ο φόβος;

Υπόθεση εργασίας 4: Ο φόβος στις εικόνες των κρατών στον Τύπο εντοπίζεται περισσότερο σε γεγονότα που αφορούν ζητήματα υψηλής πολιτικής παρά σε γεγονότα που αφορούν ζητήματα χαμηλής πολιτικής.

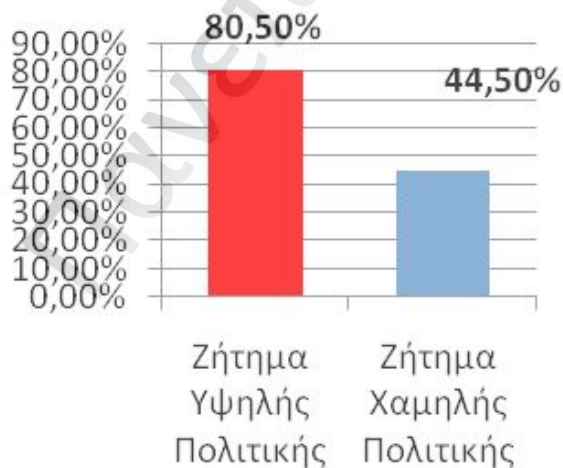
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑΤΟΣ ΜΕ ΦΟΒΟ.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Εμφάνιση*	Κυρίαρχη Παρουσία
ΥΨΗΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	1117- 80,5%*	969- 69,8%
ΧΑΜΗΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	618- 44,5%*	419- 30,2%
Σύνολο		1388- 100%

*Το σύνολο αθροίζει άνω του 100% γιατί το ίδιο γεγονός μπορεί να αφορά ζήτημα υψηλής & χαμηλής Πολιτικής. Η κυρίαρχη παρουσία αθροίζει 100%.

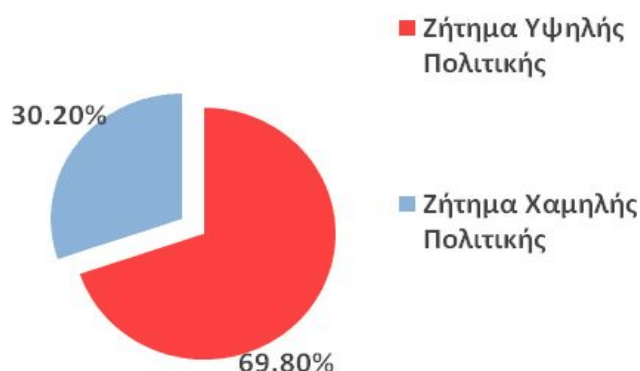
Η διάκριση αυτή είναι σημαντική γιατί, οι αναπαραστάσεις των ζητημάτων υψηλής πολιτικής αφορούν εκείνη την έκφραση της εικόνας του κράτους που σχετίζεται με αποφάσεις αρχηγών κρατών, ζητήματα κυριαρχίας, εθνικά ή/και διεθνή διακυβεύματα. Όταν ο φόβος εντοπίζεται σε αυτή την έκφραση σημαίνει πως το κράτος, ως θεσμικό δρων πολιτικό υποκείμενο, αναπαρίσταται μέσω του αφηγήματος του φόβου. Στην παρούσα ανάλυση, τα ποσοστά εμφάνισης του φόβου είναι πολύ υψηλότερα όταν το διακύβευμα αφορά ζήτημα υψηλής πολιτικής (εμφανίζεται κατά 80,5% και κυριαρχεί σε ποσοστό 69,8%), σε σχέση με ζητήματα χαμηλής πολιτικής (εμφανίζεται κατά 44,5% και κυριαρχεί σε ποσοστό 30,2%). **Η υπόθεση εργασίας 4 επιβεβαιώνεται πλήρως.**

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 5: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑΤΟΣ ΜΕ ΦΟΒΟ:ΕΜΦΑΝΙΣΗ

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 6: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑΤΟΣ ΜΕ ΦΟΒΟ: ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Ερώτημα 5^ο: Πως το επίπεδο του πολιτικού διακυβεύματος του γεγονότος που αναπαρίσταται στον Τύπο σχετίζεται με τον φόβο σε επιμέρους χώρες;

Υπόθεση Εργασίας 5: Τόσο ο βιωμένος όσο και ο παραγόμενος φόβος στις εικόνες των κρατών στον Τύπο αναπαρίσταται κυρίως μέσω γεγονότων υψηλής πολιτικής και λιγότερο μέσω γεγονότων χαμηλής πολιτικής:

- 5α. για τα ηγεμονικά κράτη
- 5β. για τα αδύναμα κράτη
- 5γ. για τα αναδυόμενα κράτη

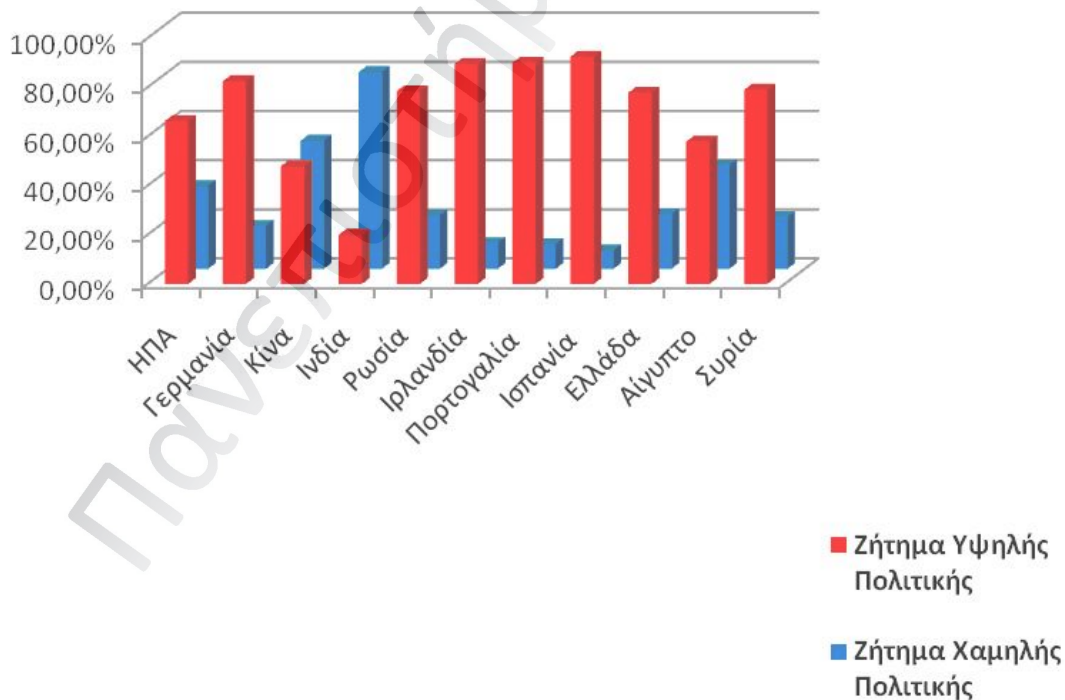
ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑΤΟΣ.

Χώρα	Ζήτημα Υψηλής Πολιτικής	Ζήτημα Χαμηλής Πολιτικής	Σύνολο
ΗΠΑ	61-66,3%	31-33,7%	92-100,0%
Γερμανία	47-82,5%	10-17,5%	57-100,0%
Κίνα	23-47,9%	25-52,1%	48-100,0%
Ινδία	3-20,0%	12-80,0%	15-100,0%
Ρωσία	29-78,4%	8-21,6%	37-100,0%
Ιρλανδία	34-89,5%	4-10,5%	38-100,0%
Πορτογαλία	27-90,0%	3-10,0%	30-100,0%
Ισπανία	123-92,5%	10-7,5%	133-100,0%
Ελλάδα	130-77,8%	37-22,2%	167-100,0%
Αίγυπτος	22-57,9%	16-42,1%	38-100,0%
Συρία	94-79,0%	25-21,0%	119-100,0%
Αφγανιστάν	28-68,3%	13-31,7%	41-100,0%

Η υπόθεση εργασίας 5 επιβεβαιώνεται για όλες τις ομάδες κρατών προς ανάλυση (5α. ηγεμονικά, 5β. σε οικονομική κρίση & αραβικός κόσμος, 5γ. αναδυόμενα). Οι επιμέρους χώρες, αλλά και οι ομαδοποιήσεις τους, σχετίζονται με τον φόβο κυρίως στο επίπεδο της εικόνας τους που αφορά ζητήματα υψηλής πολιτικής. Εξάιρεση αποτελεί η Ινδία που φέρεται να παρουσιάζει πολύ περισσότερο φόβο σε ζητήματα χαμηλής πολιτικής απ' ό,τι σε ζητήματα υψηλής πολιτικής (20,0% έναντι 80,0%). Η απόκλιση αυτή μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι η γενικότερη παρουσίαση της Ινδίας γίνεται μέσω ζητημάτων χαμηλής πολιτικής και αυτό αντικατοπτρίζεται και στην περίπτωση του φόβου. Αυτή η παρατήρηση όμως δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί από τα στοιχεία της παρούσας έρευνας, γιατί η εστίαση γίνεται αυστηρά στον φόβο και όχι στην γενικότερη παρουσίαση των χωρών.

Στα πλαίσια της παρούσας έρευνας, καταλήγουμε πως **τόσο ο βιωμένος όσο και ο παραγόμενος φόβος στις εικόνες των κρατών στον Τύπο αναπαρίσταται κυρίως μέσω γεγονότων υψηλής πολιτικής και λιγότερο μέσω γεγονότων χαμηλής, για όλες τις ομαδοποιήσεις. Οι υποθέσεις εργασίας 5α,5β,5γ επιβεβαιώνονται.**

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 7: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΩΝ ΜΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑΤΟΣ.

Ερώτημα 6^ο: Ποιο είναι το κυρίαρχο μορφικό χαρακτηριστικό του φόβου όπως αυτός εντοπίζεται στις εικόνες κρατών στον Τύπο;

Υπόθεση εργασίας 6α: Ο φόβος στις κρατικές εικόνες, αναπαρίσταται μέσω των κυρίαρχων μορφικών του χαρακτηριστικών (μέγεθος, πιθανότητα, συσχέτιση με κοινό, δραματοποίηση).

Υπόθεση εργασίας 6β. Ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων συνάδει με τα παραπάνω μορφικά χαρακτηριστικά γιατί εξυπηρετούν τόσο την λογική του μέσου (media logic) όσο και τις επιταγές της στρατηγικής επικοινωνίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 : ΚΥΡΙΑΡΧΑ ΜΟΡΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΦΟΒΟΥ.

Μορφικά Χαρακτηριστικά του Φόβου	
Σύνδεση με Κοινό	316-22,8%
Δυνατότητα Διαχείρισης	131-9,4%
Μέγεθος Απειλής/ Ρίσκου	287-20,7%
Πιθανότητα Πραγμάτωσης Απειλής/ Ρίσκου	208-15,0%
Προτεινόμενες Λύσεις	170-12,2%
Δραματοποίηση Φόβου	270-19,5%
ΣΥΝΟΛΟ	1388-100%

Η επίκληση, η αναπαράσταση και η παρουσίαση του φόβου ανταποκρίνονται σε μια σειρά μορφικών χαρακτηριστικών τα οποία εντοπίζονται στο φοβικό επιχείρημα. Η περίπτωση του φόβου στις εικόνες κρατών δεν διαφεύγει αυτών των μορφικών χαρακτηριστικών, τα οποία ουσιαστικά δίνουν πληροφορίες για το πώς στοιχειοθετήθηκε ο φόβος στις κρατικές εικόνες. Αυτά τα μορφικά χαρακτηριστικά εξήχθησαν από τις θεωρίες της Κοινωνικής Ψυχολογίας που αναλύθηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο και προσαρμόστηκαν ως μετρήσιμες μεταβλητές στο εργαλείο ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα.

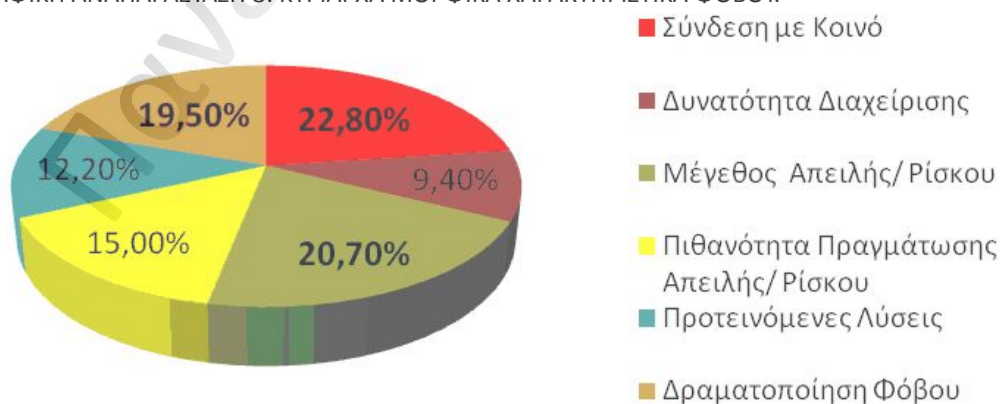
Στον Πίνακα 6. Παρουσιάζονται τα μεγέθη αυτών των μορφικών χαρακτηριστικών όπως εντοπίστηκαν στην έρευνα. Παρατηρούμε πως η σύνδεση με το κοινό λαμβάνει τα υψηλότερα ποσοστά (22,8%) και ακολουθούν το μέγεθος της απειλής/ ρίσκου και η δραματοποίηση του φόβου. Αυτά είναι σύμφωνα με την θεωρία τα κυρίαρχα μορφικά χαρακτηριστικά του φόβου, δηλαδή εκείνα που συναντώνται συχνότερα και κατέχουν βασική θέση σε όλα τα μοντέλα της Κοινωνικής Ψυχολογίας που αναλύουν τον φόβο. **Η υπόθεση εργασίας 6α επιβεβαιώνεται, δηλαδή ο φόβος στις εικόνες των κρατών**

αναπαρίσταται μέσω των μορφικών χαρακτηριστικών του μεγέθους, της πιθανότητας και της δραματοποίησης του φόβου.

Μια βαθύτερη ανάλυση αυτών των μορφικών χαρακτηριστικών μας επιτρέπει να εντοπίσουμε πως η υψηλή παρουσία τους συνάδει με τον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων, την λογική του μέσου και την στρατηγική επικοινωνία. Όπως έχει αναλυθεί στο πρώτο κεφάλαιο, ο μηχανισμός κατασκευής των ειδήσεων είναι πιθανότερο να προβάλλει μια είδηση η οποία φέρει α) αρνητικά και μελοδραματικά στοιχεία και β) ειδήσεις στις οποίες μπορεί να αποδοθεί προσωπική αιτιότητα, δηλαδή ειδήσεις που συνδέονται με το κοινό. Επίσης, η λογική του μέσου προωθεί ειδήσεις οι οποίες φέρουν μια εγγενή εγγύτητα με το κοινό και προσελκύουν το ενδιαφέρον του προσπαθώντας να ταυτιστούν με αυτό. **Η υπόθεση εργασίας 6β επιβεβαιώνεται για την λογική του μέσου.**

Τέλος, η στρατηγική επικοινωνία -όπως αυτή διαχέεται μέσα από τον Τύπο - ακολουθεί το μοντέλα της Κοινωνικής Ψυχολογίας και της ρητορικής επίκλησης του φόβου (fear appeal) τα οποία εξυπηρετούν κάθε φορά διαφορετικούς στόχους. Μέσω του εκφοβισμού μπορεί να επικοινωνείται μια ανοιχτή απειλή από κρατικούς δρώντες προς άλλα κράτη, μπορεί να προωθείται ο εκφοβισμός μέσω της αναπαράστασης της αυξανόμενης δυνητικής ισχύος ή ακόμα και να προβάλλεται το ρίσκο που μπορεί να αποτελεί ένα κράτος για το διεθνές σύστημα κρατών. **Όλα τα παραπάνω αποτελούν εκφάνσεις του φόβου στις εικόνες κρατών, ο οποίος αναπαρίσταται τόσο μέσω του μεγέθους της απειλής/ ρίσκου της αυξανόμενης κρατικής ισχύος, όσο και μέσω της συνταύτισης του κοινού με τα λεγόμενα της στρατηγικής επικοινωνίας. Η υπόθεση εργασίας 6β. επιβεβαιώνεται και για την στρατηγική επικοινωνία.**

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 8: ΚΥΡΙΑΡΧΑ ΜΟΡΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΦΟΒΟΥ.

Ερώτημα 7^ο: Πως τα μορφικά χαρακτηριστικά του φόβου σχετίζονται με τις επιμέρους χώρες;

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 : ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΚΥΡΙΑΡΧΟ ΜΟΡΦΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΦΟΒΟΥ.

ΧΩΡΑ	Δεν υπάρχει/ Άλλο	Σύνδεση με Κοινό	Δυνατότητα Διαχείρισης	Μέγεθος Απειλής/ Ρίσκου	Πιθανότητα Πραγμάτωσης Απειλής/ Ρίσκου	Προτειν/νες Λύσεις	Δραμ/ποίη Φόβου	ΣΥΝΟΛΟ
ΗΠΑ	0-0,0%	22-23,9%	11-12,0%	22-23,9%	12-13,0%	13-14,1%	12-13,0%	92-100%
Γερμανία	1-1,8%	17-29,8%	8-14,0%	10-17,5%	8-14,0%	7-12,3%	6-10,5%	57-100%
Κίνα	0-0,0%	15-31,2%	4-8,3%	6-12,5%	8-16,7%	2-4,2%	13-27,1%	48-100%
Ινδία	0-0,0%	6-40,0%	1-6,7%	3-20,0%	0-0,0%	2-13,3%	3-20,0%	15-100%
Ρωσία	0-0,0%	5-13,5%	2-5,4%	10-27,0%	5-13,5%	6-16,2%	9-24,3%	37-100%
Ιρλανδία	0-0,0%	8-21,1%	5-13,2%	2-5,3%	8-21,1%	8-21,1%	7-18,4%	38-100%
Πορτογαλία	0-0,0%	9-30,0%	4-13,3%	4-13,3%	8-26,7%	2-6,7%	3-10,0%	30-100%
Ισπανία	0-0,0%	23-17,3%	18-13,5%	26-19,5%	23-17,3%	31-23,3%	12-9,0%	133-100%
Ελλάδα	0-0,0%	46-27,5%	15-9,0%	27-16,2%	28-16,8%	20-12,0%	31-18,6%	167-100%
Αίγυπτος	0-0,0%	4-10,5%	7-18,4%	6-15,8%	10-26,3%	2-5,3%	9-23,7%	38-100%
Συρία	0-0,0%	19-16,0%	8-6,7%	29-24,4%	11-9,2%	12-10,1%	40-33,6%	119-100%
Αφγανιστάν	0-0,0%	13-31,7%	4-9,8%	6-14,6%	6-14,6%	7-17,1%	5-12,2%	41-100%

Στον Πίνακα 7. παρατηρούμε πως στις χώρες που βρίσκονται στον πυρήνα της οικονομικής κρίσης (Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα και Γερμανία), ο φόβος αναπαριστάται έντονα μέσω της σύνδεσης με το κοινό. Εξ' αυτών η Γερμανία έχει το μεγαλύτερο ποσοστό σύνδεσης με το κοινό (29,8%). Το στοιχείο αυτό μπορεί να ερμηνευθεί ως ενδεικτικό χαρακτηριστικό των φοβικών επιχειρημάτων που παράγει η οικονομική κρίση. **Δηλαδή, το φοβικό επιχειρήμα στις εικόνες κρατών που συνδιαλέγονται με την οικονομική κρίση περιλαμβάνει επικλήσεις στο κοινό, τόσο σε χώρες που φοβούνται όσο και σε χώρες που φοβίζουν.**

Η Γερμανία, εκτός από χώρα που βρίσκεται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης, αποτελεί και μέλος των χωρών που κατέχουν ηγεμονική θέση στο διεθνές σύστημα κρατών. Παρατηρούμε, πως και αυτές οι χώρες (ΗΠΑ, Γερμανία, Κίνα) έχουν μεγάλα ποσοστά όσο αφορά το μορφικό χαρακτηριστικό της σύνδεσης με το κοινό (23,9%, 29,8%, 31,2%). Σε αυτή την περίπτωση, το εύρος του κοινού μπορεί να αποκτά μια περισσότερο αμβλεία έννοια και να είναι για παράδειγμα, το διεθνές κοινό ή το ευρωπαϊκό κοινό²¹.

²¹ Στην παρούσα έρευνα υπήρξε μεταβλητή μέτρησης του εύρους του κοινού (Εύρος Κοινού). Στην παρούσα φάση της ανάλυσης δεν παρατίθενται στοιχεία και δεν γίνεται συσχέτιση μεταξύ Μορφικών χαρακτηριστικών του Φόβου και του Εύρους Κοινού.

Διαπιστώνεται πως ο φόβος μέσω της σύνδεσης με το κοινό λαμβάνει μεγάλα ποσοστά τόσο στις επί μέρους χώρες όσο και στις ταξινομήσεις τους (ηγεμονικές, αναδυόμενες, οικονομικής κρίσης, αραβικού κόσμου). Τα κράτη του αραβικού κόσμου, που αντιμετωπίζουν σταθερά αλλά και επίκαιρα διεθνοπολιτικά προβλήματα, παρουσιάζονται μέσω φοβικών επιχειρημάτων με έντονο το χαρακτηριστικό της δραματοποίησης του φόβου αλλά και του μεγέθους της απειλής. Βλέπουμε πως το χαρακτηριστικό των προτεινόμενων λύσεων είναι χαμηλό σε ποσοστά (Αίγυπτος: 5,3%, Συρία:10,1%). Σύμφωνα με τα μοντέλα της Κοινωνικής Ψυχολογίας και της φοβικής επίκλησης (fear appeal), οι προτεινόμενες λύσεις στο φοβικό επιχείρημα αντικατοπτρίζουν την επικοινωνιακή διάσταση της χειραγώγησης. Προβάλλουν δηλαδή τις λύσεις αποφυγής του κινδύνου και περικλείουν τις επιταγές της στρατηγικής επικοινωνίας.

Το γεγονός πως στις χώρες του αραβικού κόσμου δεν εντοπίζεται αξιόλογο ποσοστό προτεινόμενων λύσεων έχει ενδιαφέρον να ειπωθεί σε αντιπαράθεση με τα μεγάλα ποσοστά προτεινόμενων λύσεων που εντοπίζονται στα φοβικά επιχειρήματα που αφορούν στην Ισπανία (23,3%). Η Ισπανία είναι χώρα του ευρωπαϊκού νότου που κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας βρίσκεται σταθερά στον πυρήνα της οικονομικής κρίσης και δεν έχει προσφύγει σε κάποιο μηχανισμό οικονομικής στήριξης ή σε κάποιο συγκεκριμένο σχεδιασμό διάσωσης. Αντιμετωπίζει σοβαρές απειλές και παράλληλα παρουσιάζεται ως χώρα που παράγει φόβο ένεκα προβλημάτων²². Ο φόβος που την αφορά είναι κυρίως οικονομικής φύσης, ενώ τις χώρες του αραβικού κόσμου πλαισιώνει κυρίως φόβος πολιτικο-στρατιωτικός.

Συμπερασματικά, παρατηρούμε πως ενώ ο φόβος που αφορά μια μεγάλη ευρωπαϊκή χώρα, στα πλαίσια μιας οικονομικής κρίσης με σοβαρές επιπτώσεις διάχυσης, στοιχειοθετείται μέσω φοβικών επιχειρημάτων που προωθούν προτεινόμενες λύσεις, το φοβικό επιχείρημα που αφορά λιγότερο εγγύς χώρες²³, οι οποίες αντιμετωπίζουν στρατιωτικές και πολιτικές συγκρούσεις κυρίως ενδροκρατικού ενδιαφέροντος, δεν περιλαμβάνει μεγάλα ποσοστά προτεινόμενων λύσεων. Οι αλληλεπιδράσεις του διεθνούς συστήματος κρατών αντικατοπτρίζονται σε αυτές τις αποκλείσεις. Οι προτεινόμενες λύσεις αποφυγής του φόβου αποτελούν προσδιοριστικό παράγοντα των αλληλεπιδράσεων των κρατών εντός του διεθνούς συστήματος, μιας και αυτές οι προτεινόμενες λύσεις ενσωματώνουν τους ενδεικνυόμενους τρόπους αποφυγής του κινδύνου που προτείνονται από και προς τα αλληλεπιδρώντα μέλη.

²². Τα στοιχεία παρουσιάζονται στην συνέχεια της ανάλυσης.

²³. Στα πλαίσια της οικονομικό-πολιτικής εγγύτητας με τις ευρωπαϊκές χώρες του ανεπτυγμένου Νότου και τις εγγύτητας με την χώρα προέλευσης εφημερίδων των προς διερεύνηση (Ην. Βασίλειο).

Ερώτημα 8^ο: Κάθε είδος φόβου εμφανίζεται μέσω διαφορετικών μορφικών χαρακτηριστικών;

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΙΔΟΥΣ ΦΟΒΟΥ ΜΕ ΜΟΡΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΕΙΔΟΣ ΦΟΒΟΥ	Χώρα Φόβητρο	Χώρα που Παράγει Φόβο Ένεκα Προβλημάτων	Χώρα που Βιώνει Φόβο	Σύνολο
Σύνδεση με Κοινό	83- 26,3%	78- 24,7%	155- 49,1%	316- 100,0%
Δυνατότητα Διαχείρισης	19- 14,5%	33- 25,2%	79- 60,3%	131- 100,0%
Μέγεθος Απειλής/ Ρίσκου	64- 22,3%	52- 18,1%	171- 59,6%	287- 100,0%
Πιθανότητα Πραγμάτωσης Απειλής/ Ρίσκου	41- 19,7%	44- 21,2%	123- 59,1%	208- 100,0%
Προτεινόμενες Λύσεις	17- 10,0%	45- 26,5%	108- 63,5%	170- 100,0%
Δραματοποίηση Φόβου	40- 14,8%	89- 33,0%	141- 52,2%	270- 100,0%
ΣΥΝΟΛΟ	265-19,1%	341-24,6%	782-56,3%	1388-100%

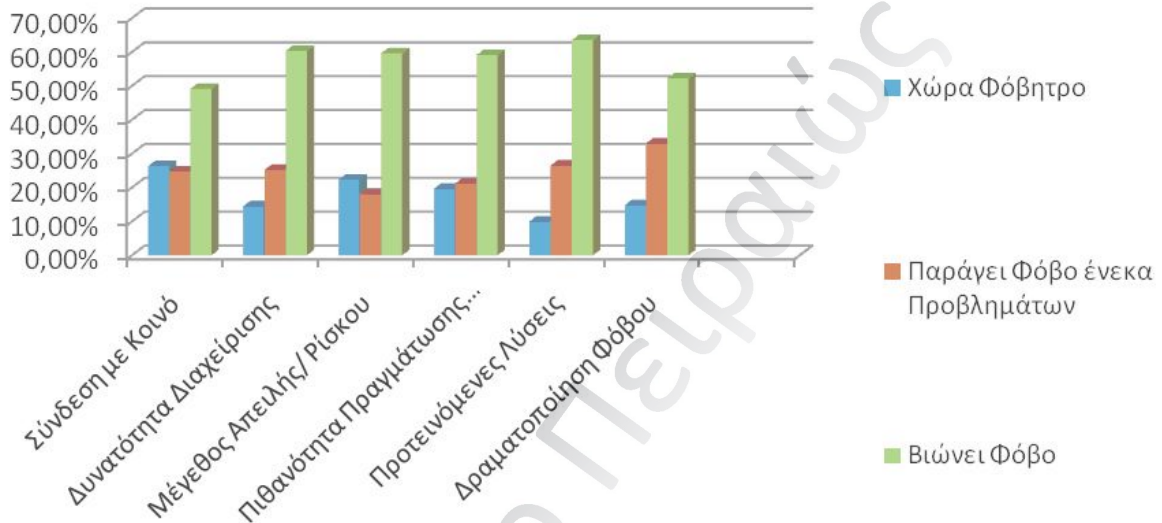
Ο Πίνακας 8. καταδεικνύει την ύπαρξη **διαφοροποίησης στα κυρίαρχα μορφικά χαρακτηριστικά που εντοπίζονται στην δομή του φοβικού επιχειρήματος ανάλογα με το είδος φόβου που χρησιμοποιείται**. Το φοβικό επιχείρημα που αφορά χώρες φόβητρα δομείται μέσω της σύνδεσης με το κοινό, το φοβικό επιχείρημα που αφορά χώρες που παράγουν φόβο ένεκα προβλημάτων δομείται μέσω της δραματοποίησης του φόβου, ενώ το φοβικό επιχείρημα που αφορά χώρες που βιώνουν φόβο δομείται μέσω της παράθεσης προτεινόμενων λύσεων αποφυγής του φόβου.

Σχηματικά θα μπορούσαμε να πούμε πως στις εικόνες κρατών στον Τύπο ο φόβος: **α) συνδέεται με το κοινό όταν η χώρα φοβίζεται ένεκα ισχύος, β) χρησιμοποιεί δραματοποίηση του αφηγήματος όταν η χώρα φοβίζεται ένεκα προβλημάτων και γ) αναδεικνύει προτεινόμενες λύσεις αποφυγής του φόβου όταν η χώρα φοβάται. Αυτά τα ευρήματα νοηματοδοτούνται από το πεδίο των διεθνών σχέσεων παρατηρώντας πως: τα ισχυρά κράτη επικοινωνούν την ισχύ τους μέσω του εκφοβισμού προς το κοινό, τα κράτη που παράγουν φόβο ένεκα προβλημάτων επικοινωνούν την απειλή**

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
 (6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
 Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

διάχυσης στο διεθνές σύστημα κρατών μέσω δραματοποιημένων αφηγημάτων, ενώ τα αδύναμα κράτη που βιώνουν φόβο πλαισιώνονται από την ύπαρξη προτεινόμενων λύσεων.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 9: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΙΔΟΥΣ ΦΟΒΟΥ ΜΕ ΜΟΡΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Ερώτημα 9^ο: Ο φόβος στα διαφορετικά επίπεδα διακυβεύματος (υψηλής, χαμηλής πολιτικής) εμφανίζεται μέσω διαφορετικών μορφικών χαρακτηριστικών;

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑΤΟΣ ΜΕ ΜΟΡΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΜΟΡΦΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	Υψηλή Πολιτική	Χαμηλή Πολιτική	ΣΥΝΟΛΟ
Σύνδεση με Κοινό	288- 72,2%	88- 27,8%	316- 100,0%
Δυνατότητα Διαχείρισης	106- 80,9%	25- 19,1%	131- 100,0%
Μέγεθος Απειλής/ Ρίσκου	210-73,2%	77- 26,8%	287- 100,0%
Πιθανότητα Πραγμάτωσης Απειλής/ Ρίσκου	173- 83,2%	35- 16,8%	208- 100,0%
Προτεινόμενες Λύσεις	127- 74,7%	43- 25,3%	170- 100,0%
Δραματοποίηση Φόβου	122- 45,2%	148- 54,8%	270- 100,0%
ΣΥΝΟΛΟ	969- 69,8%	414- 30,2%	1388- 100,0%

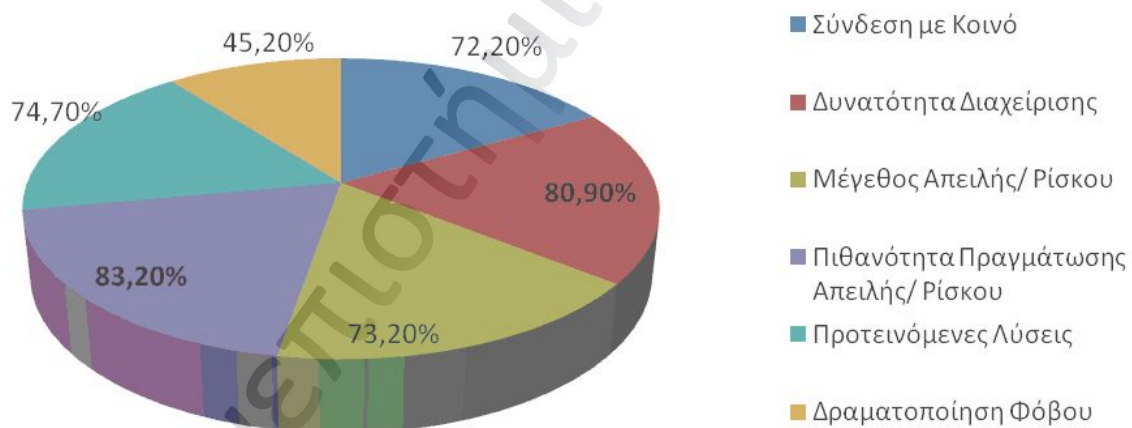
Στατιστικώς σημαντική διαφοροποίηση υπάρχει μεταξύ της εμφάνισης των μορφικών χαρακτηριστικών του φόβου όταν αλλάζει το επίπεδο διακυβεύματος μέσα από το οποίο παρουσιάζεται η εικόνα της εκάστοτε χώρας. Δηλαδή, το φοβικό

επιχείρημα που σχετίζεται με ζητήματα υψηλής πολιτικής, δομείται κυρίως μέσω της έμφασης στην πιθανότητα πραγμάτωσης της απειλής/ ρίσκου και μέσω της κατάδειξης της δυνατότητας διαχείρισης του φόβου (τόσο θετικής όσο και αρνητικής). Από την άλλη πλευρά, το φοβικό επιχείρημα που σχετίζεται με ζητήματα χαμηλής πολιτικής δομείται κυρίως μέσω της δραματοποίησης του φοβικού αφηγήματος.

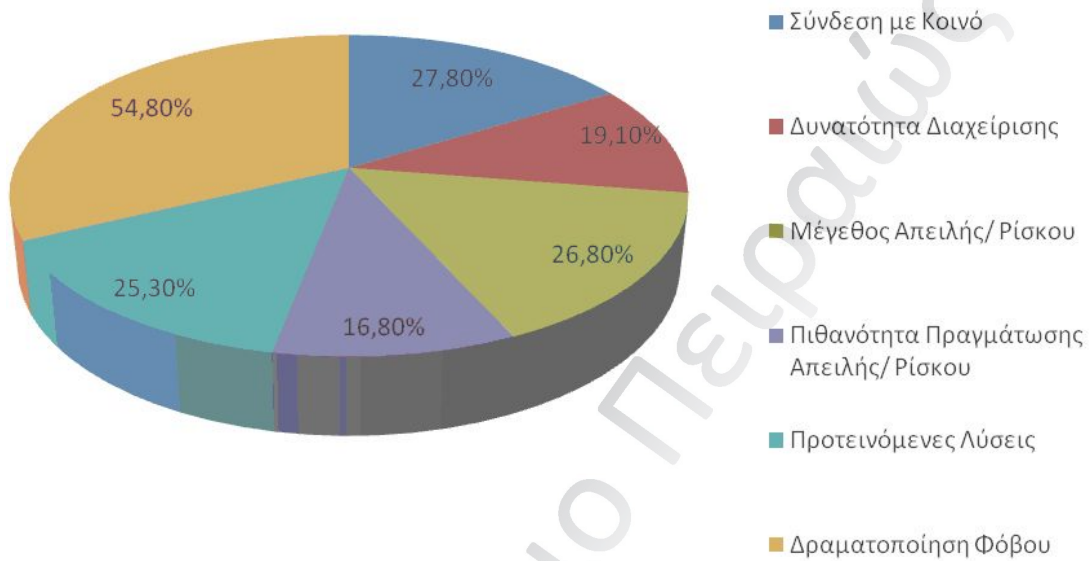
Συνοψίζοντας, παρατηρούμε πως στις εικόνες κρατών στον Τύπο ο φόβος: **α) εστιάζει στις πιθανότητες πραγματοποίησης και στην ανάδειξη προτεινόμενων λύσεων για την αποφυγή του, σε ζητήματα υψηλής πολιτικής και β) χρησιμοποιεί δραματοποίηση του φοβικού αφηγήματος σε ζητήματα χαμηλής πολιτικής.**

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 10: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑΤΟΣ ΥΨΗΛΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΜΕ ΜΟΡΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 11: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑΤΟΣ ΧΑΜΗΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΜΕ ΜΟΡΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Ερώτημα 10^ο : Υπάρχει διαφοροποίηση στο μέγεθος του φόβου ανάλογα με την χώρα;

Το μέγεθος της απειλής/ ρίσκου αποτελεί ένα από τα κυρίαρχα μορφικά χαρακτηριστικά του φόβου, και η κλίμακα του μεγέθους (μικρό, μεσαίο, μεγάλο) είναι απαραίτητη για την αποσαφήνιση της έννοιάς του. Σε πρώτη φάση, είναι ερευνητικά σημαντικό να γνωρίζουμε αν το φοβικό επιχείρημα της απειλής ή του ρίσκου κάνει αναφορές στο μέγεθος του φόβου. Το αμέσως επόμενο στοιχείο προς διερεύνηση είναι, εάν η αναφορά γίνεται για μικρό, μεσαίο ή μεγάλο φόβο. Τέλος, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε εάν το μέγεθος του φόβου διαφοροποιείται ανάλογα με την κάθε χώρα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΑΠΕΙΛΗΣ ΜΕ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΕΣ.

ΜΕΓΕΘΟΣ ΑΠΕΙΛΗΣ/ ΡΙΣΚΟΥ	Δεν υπάρχει	Μικρό	Μεσαίο	Μεγάλο	Σύνολο
ΗΠΑ	8-8,7%	12-13,0%	42-45,7%	30-32,6%	92-100%
Γερμανία	2-3,5%	15-26,3%	21-36,8%	19-33,3%	57-100%
Κίνα	4-8,3%	5-10,4%	16-33,3%	23-47,9%	48-100%
Ινδία	1-6,7%	2-13,3%	4-26,7%	8-53,3%	15-100%
Ρωσία	2-5,4%	4-10,8%	15-40,5%	16-43,2%	37-100%
Ιρλανδία	4-10,5%	12-31,6%	14-36,8%	8-21,1%	38-100%
Πορτογαλία	2-6,7%	7-23,3%	12-40,0%	9-30,0%	30-100%
Ισπανία	3-2,3%	15-11,3%	61-45,9%	54-40,6%	133-100%
Ελλάδα	9-5,4%	25-15,0%	58-34,7%	75-44,9%	167-100%
Αίγυπτος	3-7,9%	0-0,0%	15- 39,5%	20-52,6%	38-100%
Συρία	6-5,0%	2-1,7%	25-21,0%	86-72,3%	119-100%
Αφγανιστάν	4-9,8%	4-9,8%	16-39,0%	17-41,5%	41-100%

Σύμφωνα με τον Πίνακα 6. τα φοβικά επιχειρήματα που αφορούν στο σύνολο του διεθνούς συστήματος κρατών χρησιμοποιούν στις επικλήσεις τους το μέγεθος της απειλής/ ρίσκου κατά 20,7%. Ο Πίνακας 10. εντοπίζει τις τυχόν διαφοροποιήσεις που υπάρχουν στην χρήση του μεγέθους του φόβου ανάλογα με την κάθε χώρα. Παρατηρούμε πως, στο σύνολο των κρατών προς διερεύνηση, ο φόβος σε μικρή ένταση λαμβάνει τα μικρότερα ποσοστά. Ο φόβος μεσαίας και μεγάλης έντασης είναι εκείνος που κυριαρχεί. Δηλαδή, όταν στις εικόνες των κρατών εντοπίζεται φοβικό επιχείρημα απειλής ή ρίσκου, τα μεγέθη του φόβου είναι μεγάλα.

Το μέγεθος του φόβου στις αναπαραστάσεις του διεθνούς συστήματος κρατών είναι μέγεθος μεγάλης και μεσαίας έντασης. Η ύπαρξη αναφοράς στο μέγεθος του φόβου

είναι σημαντική γιατί αναδεικνύει πως ο φόβος ως προσδιοριστικός παράγοντας της προβαλλόμενης ισχύος του συνόλου του διεθνούς συστήματος κρατών είναι υπαρκτός (υπόθεση εργασίας 2) αλλά και μεγάλης έντασης.

Εστιάζοντας στις επιμέρους χώρες, η χώρα που εμφανίζει τα υψηλότερα ποσοστά μεγάλου φόβου είναι η Συρία 72,3% ενώ η χώρα που εμφανίζει τα χαμηλότερα ποσοστά μικρού φόβου είναι η Αίγυπτος 0-0.0%. Τα ποσοστά αυτά εκφράζουν καθαρά πως χώρες που αντιμετωπίζουν βαθιά πολιτικά και συγκρουσιακά προβλήματα εμφανίζονται μέσω φόβου μεγάλης έντασης.

Οι χώρες της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης παρουσιάζουν μεγάλης ή μεσαίας έντασης φόβο, με την Ελλάδα να κατέχει τα υψηλότερα ποσοστά μεγάλης έντασης φόβου 44,9%.

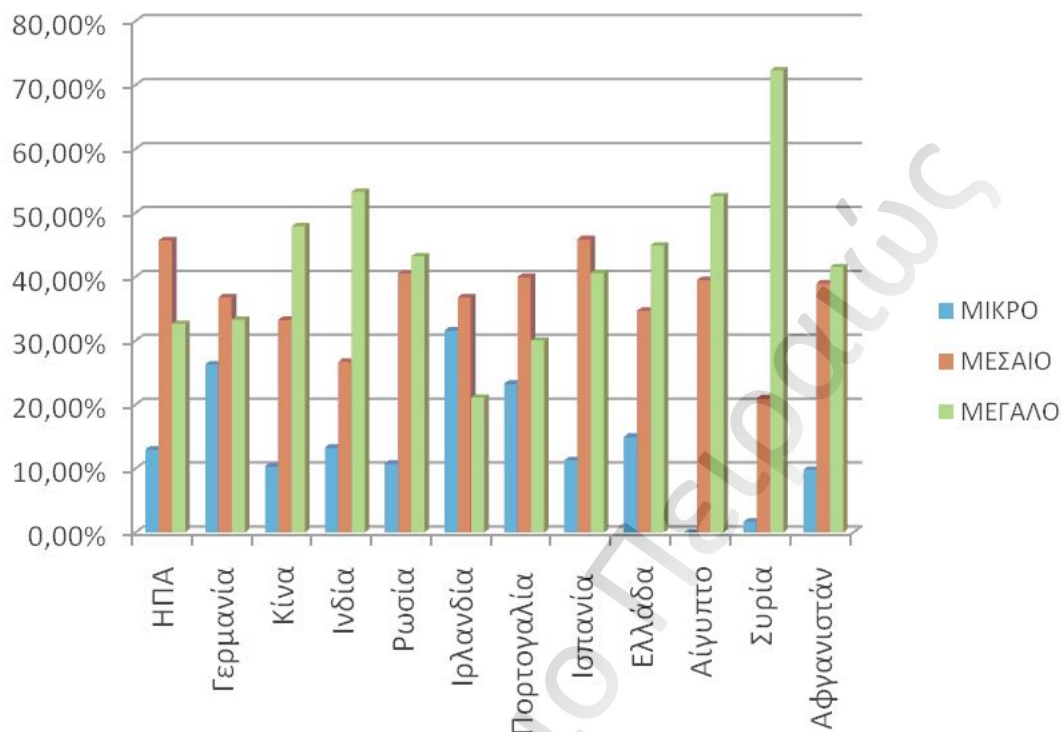
Ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της Ιρλανδίας, χώρα που βρίσκεται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης, η οποία λαμβάνει τα χαμηλότερα ποσοστά μεγάλου φόβου σε σχέση με το σύνολο των χωρών προς διερεύνηση (21,1%). Η απόκλιση αυτή φανερώνει την στάση ανάταξης που παρουσιάζεται να έχει η Ιρλανδία σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ευρωπαϊκής κρίσης. Παρουσιάζει δηλαδή φόβο, αλλά όχι μεγάλης έντασης αφού έχει μπει σε τροχιά ανάκαμψης. ***Η παρατήρηση αυτή επιδέχεται διεθνο-οικονομικής ανάλυσης, μιας και η ένταση του φόβου που φέρει κάθε κράτος ανακλά τη θέση του στο διεθνές σύστημα κρατών και τις αλληλεξαρτήσεις του ευρύτερου διεθνούς συστήματος. Το αφήγημα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης έχει οξύνει την παρουσίαση αυτών των αλληλεξαρτήσεων οι οποίες γίνονται εμφανείς μέσω από τις απεικονίσεις των κρατών στον Τύπο.***

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη

(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)

Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 12: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΑΠΕΙΛΗΣ ΜΕ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΕΣ.

Ερώτημα 11^ο : Με ποιες μορφές φοβικού επιχειρήματος σχετίζεται το διεθνές σύστημα κρατών;

Υπόθεση εργασίας 11 : Το διεθνές σύστημα κρατών σχετίζεται κυρίως με το φοβικό επιχείρημα της απειλής λόγω της επικοινωνιακής φύσης των πολιτικών υποκειμένων προς διερεύνηση (εικόνες κρατών).

Μια κομβική έννοια της παρούσας εργασίας αποτέλεσε ο διαχωρισμός των φοβικών επιχειρημάτων μεταξύ της απειλής και του ρίσκου. Όπως αναλύθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, το φοβικό επιχείρημα της απειλής διακρίνεται από εκείνο της διακινδύνευσης/ ρίσκου μέσω της επίδειξης ικανότητας και πρόθεσης (απειλή) και μέσω της ανάδειξης των πιθανοτήτων (ρίσκο). Η διάκριση αυτή είναι σημαντική για την αναγνώριση του φόβου, όπως αυτός εντοπίζεται στις εικόνες κρατών, γιατί σε συνδυασμό με την διάκριση των ειδών του φόβου (χώρα φόβητρο ένεκα ισχύος/

αδυναμίας, χώρα που φοβάται) αντιλαμβανόμαστε την επικοινωνιακή χαρτογράφηση του διεθνούς συστήματος κρατών. Σύμφωνα με τον Mearsheimer η κατανομή ισχύος του συστήματος κρατών επηρεάζει σημαντικά τα επίπεδα φόβου (Mearsheimer, 2009:107). Θεωρώντας τον φόβο ως παράγοντα ενδεικτικό της ισχύος ενός κράτους, η απειλή αποτελεί σε επικοινωνιακό επίπεδο το εργαλείο διαχείρισης της προβαλλόμενης ισχύος του κράτους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11. ΜΟΡΦΗ ΦΟΒΙΚΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	Εμφάνιση
Απειλή	623-44,9%
Ρίσκο	430-31,0%
Άλλο φοβικό επιχείρημα	345-24,1%

Σύμφωνα με τον Πίνακα 11., η υπόθεση εργασίας 11 επιβεβαιώνεται. Το φοβικό επιχείρημα της απειλής είναι εκείνο που κυριαρχεί στις εικόνες των κρατών στον Τύπο, έναντι του φοβικού επιχειρήματος του ρίσκου. Ενώ η απειλή αφορά σχεδόν το μισό (44,9%) των φοβικών επιχειρημάτων, το ρίσκο αφορά το 31,9%. Υπάρχει και μια τρίτη κατηγορία που αφορά άλλες μορφές φοβικού επιχειρήματος (24,9%). Αυτές οι μορφές δεν μπορούν αναγνωρίζονται ούτε από την δομή επιχειρήματος της απειλής, ούτε από την αντίστοιχη του ρίσκου. Αφορούν σχήματα που αν και παρέπεμπαν συνεκδοχικά σε φοβικά επιχειρήματα δεν μπορούσαν να ταξινομηθούν ως συμπαγής και δομημένες μορφές φοβικού επιχειρήματος απειλής ή ρίσκου.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 13: ΜΟΡΦΗ ΦΟΒΙΚΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ

Ερώτημα 12ο : Πως τα φοβικά επιχειρήματα σχετίζονται με τον παράγοντα της ισχύος;

Υπόθεση εργασίας 12α.: Τα ηγεμονικά και αναδυόμενα κράτη συνδέονται με τον φόβο μέσω απειλής.

Υπόθεση εργασίας 12β: Τα κράτη που βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης συνδέονται με τον φόβο μέσω του ρίσκου.

Υπόθεση εργασίας 12γ: Τα κράτη του αραβικού κόσμου, με διαχρονικά αλλά και επίκαιρα διεθνοπολιτικά και εσωτερικά προβλήματα, συνδέονται με τον φόβο μέσω της απειλής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12. ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΦΟΒΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

Χώρα	Απειλή	Ρίσκο	Άλλη μορφή/ Μη δομημένος φόβος
ΗΠΑ	55-59,8%	13-14,1%	26-28,3%
Γερμανία	33-57,9%	11-19,3%	13-22,8%
Κίνα	22-52,1%	11-22,9%	12-25,0%
Ινδία	6-40,0%	5-33,3%	4-26,7%
Ρωσία	24-64,9%	7-18,9%	6-16,2%
Ιρλανδία	5-13,2%	17-44,7%	17-44,7%
Πορτογαλία	4-13,3%	11-36,7%	16-53,3%
Ισπανία	38-28,6%	77-57,9%	18-13,5%
Ελλάδα	56-33,5%	73-43,7%	41-24,6%
Αίγυπτος	12-31,6%	21-55,3%	5-13,2%
Συρία	81-68,1%	25-21,0%	15-12,6%
Αφγανιστάν	24-58,5%	8-19,5%	9-22,0%

Σύμφωνα με τον Πίνακα 12. και οι τρεις παραπάνω υποθέσεις εργασίας επιβεβαιώνονται: Τα ηγεμονικά και αναδυόμενα κράτη συνδέονται με τον φόβο μέσω απειλής, τα κράτη που βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης συνδέονται με τον φόβο μέσω του ρίσκου, και τα κράτη του αραβικού κόσμου συνδέονται με τον φόβο μέσω της απειλής.

Η επιβεβαίωση της υπόθεσης εργασίας 12α. καταδεικνύει περαιτέρω στοιχεία για την σχέση απειλής και ισχύος, διότι τα παραδοσιακά ισχυρά και ηγεμονικά κράτη (ΗΠΑ, Γερμανία) παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά φοβικού επιχειρήματος απειλής από τα

αναδυόμενα κράτη, δηλαδή από κράτη που αυξάνουν την ισχύ τους αλλά δεν είναι ακόμα ηγεμονικά (Κίνα, Ρωσία).

Η επιβεβαίωση της υπόθεσης εργασίας 12β. αναδεικνύει πως το αφήγημα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης στον Τύπο εμφανίζει τον φόβο στις εικόνες των κρατών, κυρίως, μέσω του φοβικού επιχειρήματος του ρίσκου. Δηλαδή, η αναπαράσταση της οικονομικής κρίσης χρησιμοποιεί το επιχειρήμα της διακινδύνευσης για να περιγράψει τον φόβο στο σύστημα κρατών που πρωταγωνιστούν σε αυτήν. Την μοναδική εξαίρεση αποτελεί η Πορτογαλία και δεν επιβεβαιώνει την υπόθεση εργασίας 12β, αφού φαίνεται να παρουσιάζει υψηλότερα ποσοστά παρουσίασης μέσω μη δομημένου φόβου και όχι μέσω ρίσκου.

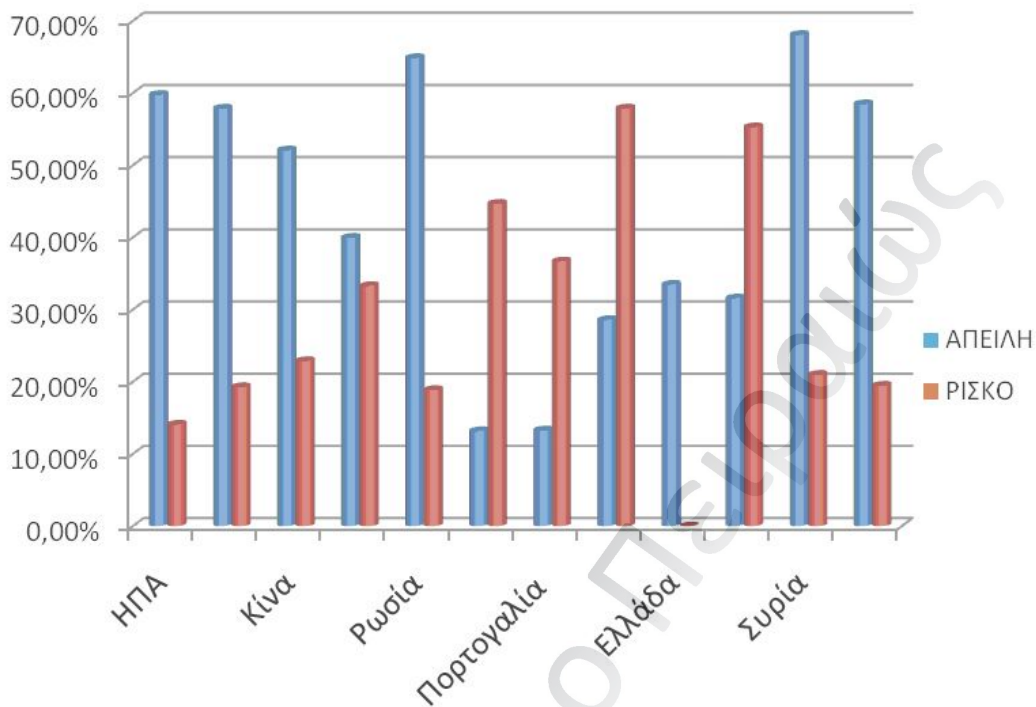
Η υπόθεση εργασίας 12γ. επιβεβαιώνεται όσο αφορά στην Συρία και στο Αφγανιστάν και απορρίπτεται στην περίπτωση της Αιγύπτου. Η Συρία κατέχει υψηλά ποσοστά ισχύος ως περιφερειακός σημαντικός δρώντας και ο φόβος στην εικόνα της εμφανίζεται μέσω απειλής.

Το Αφγανιστάν, αν και δεν κατέχει ανάλογη θέση στην κλίμακα της ισχύος με την Συρία, αποτελεί έναν «ισχυρό πόλο εκφοβισμού» μέσω της καταχώρησης του ως «κράτος τρομοκράτης». Αυτός ο χαρακτηρισμός μπορεί να μην θεωρείται δόκιμος για τον υπολογισμό της ισχύος ενός κράτους σε αυστηρά διεθνολογικά πλαίσια, αλλά όσο αφορά την εικόνα του κράτους, τον καθιστά παράγοντα ενδεικτικό της προβαλλόμενης ισχύος του. Ο φόβος στην εικόνα του Αφγανιστάν αναπαράγεται μέσω της απειλής.

Η υπόθεση εργασίας 12γ. απορρίπτεται για την Αίγυπτο. Αυτό συμβαίνει για δύο λόγους: α) κατά την περίοδο της έρευνας η Αίγυπτος βρισκόταν σε προεκλογική και εκλογική περίοδο. Τα προεκλογικά αφηγήματα στον Τύπο φέρουν μια εγγενή τάση ανάδειξης επιχειρημάτων διακινδύνευσης τα οποία αποδόθηκαν στα αποτελέσματα της έρευνας και β) η Αίγυπτος παρουσιάζεται ακόμα μέσα από τον απόηχο της Αραβικής Άνοιξης ως πυρήνας ρίσκου για τον υπόλοιπο αραβικό κόσμο.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 14: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΦΟΒΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

Ερώτημα 13^ο: Ποιες είναι οι πηγές εκφοράς του ρίσκου;

Υπόθεση εργασίας 13: Το ρίσκο εκφέρεται πρωτίστως από την δυναμική των γεγονότων και δευτερευόντως από ειδήμονες και δημοσιογράφους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13. ΠΗΓΕΣ ΕΚΦΟΡΑΣ ΡΙΣΚΟΥ

Πηγή εκφοράς ρίσκου	N - %
Ρίσκο από πολιτικό υποκείμενο	156 – 37,3%
Ρίσκο που εκφέρεται από ειδήμονα	180 – 43,1%
Ρίσκο που εκφέρεται από δημοσιογράφο	167 – 40,0%
Ρίσκο που παράγεται από τα γεγονότα	375 – 89,7%
Σύνολο περιπτώσεων ρίσκου	418

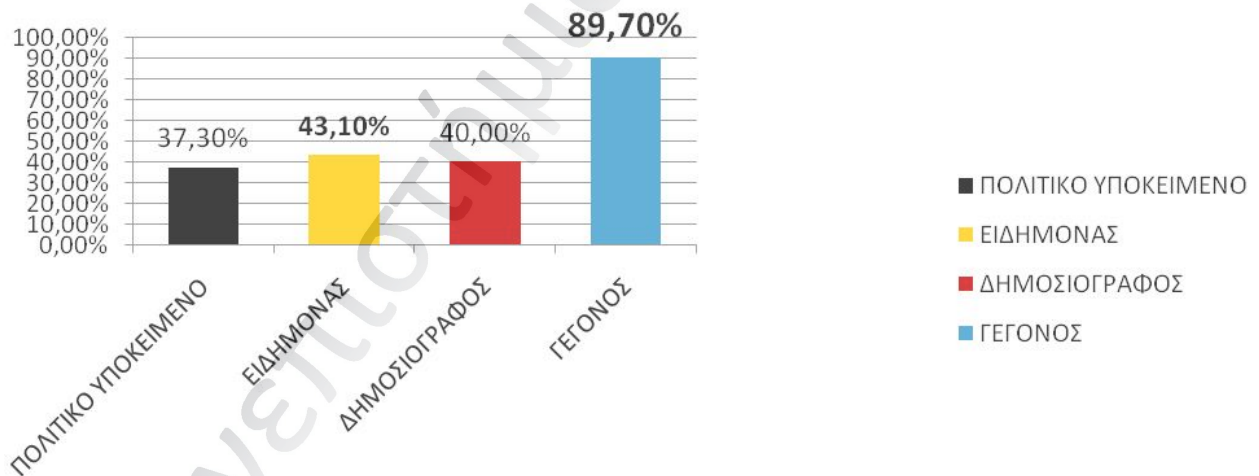
*Το σύνολο αθροίζει άνω του 100% γιατί η ίδια αναφορά ρίσκου μπορεί να αποδίδεται σε διαφορετικού τύπου πηγές.

Η υπόθεση εργασίας 13 επιβεβαιώνεται, γιατί παρατηρούμε πως το φοβικό επιχείρημα του ρίσκου πηγάζει πρωτίστως από την δυναμική των γεγονότων (89,7%)

και δευτερευόντως από ειδήμονες (43,1%), δημοσιογράφους (40,0%) και λιγότερο από πολιτικά υποκείμενα (37,3%).

Το εύρημα αυτό συνάδει με την λειτουργία του μηχανισμού των ειδήσεων που τοποθετεί το γεγονός ως κεντρικό άξονα της παρουσίασης της είδησης, ενώ στην συνέχεια εμπλουτίζει την παρουσίαση με την συμμετοχή δημοσιογράφων, ειδικών και πολιτικών υποκειμένων στο αφήγημα. Παρατηρούμε πως η αμέσως επόμενη πηγή εκφοράς ρίσκου είναι οι ειδήμονες. Αυτό οφείλεται στην φύση του φοβικού επιχειρήματος του ρίσκου, το οποίο δεν αποτελεί ευθεία απειλή, αλλά δομείται μέσα από την ενδελεχή παρουσίαση των πιθανοτήτων κινδύνου που ελλοχεύει σε μια κατάσταση. Όταν αυτή η παρουσίαση πιστοποιείται από τα λεγόμενα κάποιου ειδήμονα-ειδικού αυξάνει αυτομάτως την αξιοπιστία της, άρα αυξάνεται και η αξιοπιστία του ρίσκου. Για τους παραπάνω λόγους είναι αναμενόμενο το ρίσκο να υποστηρίζεται από τα λεγόμενα κάποιου ειδικού.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 15: ΠΗΓΕΣ ΕΚΦΟΡΑΣ ΡΙΣΚΟΥ

Ερώτημα 14^ο : Υπάρχει διαφοροποίηση στις πηγές εκφοράς του ρίσκου ανάλογα με τις χώρες με τις οποίες συνδέεται το ρίσκο;

Υπόθεση εργασίας 14 : Οι πηγές εκφοράς του ρίσκου δεν σχετίζονται με την χώρα αναφοράς του φόβου, αλλά μόνο με το είδους του φοβικού επιχειρήματος (ρίσκο ή απειλή).

ΠΙΝΑΚΑΣ 14: ΠΗΓΕΣ ΕΚΦΟΡΑΣ ΡΙΣΚΟΥ.

Χώρα	Πολιτικό υποκείμενο	Ειδήμονας	Δημοσιογράφος	Γεγονότα	Σύνολο Ρίσκου
ΗΠΑ	4-30,8%	7-53,8%	3-23,1%	12-92,3%	13-100%
Γερμανία	5-45,5%	3-27,3%	2-18,2%	9-81,8%	11-100%
Κίνα	6-54,5%	4-36,4%	2-18,2%	10-90,9%	11-100%
Ινδία	1-20,0%	4-80,0%	1-20,0%	5-100%	5-100%
Ρωσία	2-28,6%	4-57,1%	2-28,6%	5-71,4%	7-100%
Ιρλανδία	1-6,2%	5-31,2%	5-31,2%	15-93,8%	16-100%
Πορτογαλία	1-9,1%	4-36,4%	2-18,2%	11-100%	11-100%
Ισπανία	33-44,0%	30-40,0%	36-48,0%	64-85,3%	75-100%
Ελλάδα	27-38,0%	33-46,5%	27-38,0%	65-91,5%	71-100%
Αίγυπτος	5 -23,8%	9 -42,9%	9-42,9%	18-85,7%	21-100%
Συρία	12-52,2%	12-52,2%	9-39,1%	22-95,7%	23-100%
Αφγανιστάν	3-37,5%	4-50,0%	3-37,5%	8-100%	8-100%

*Το σύνολο αθροίζει άνω του 100% γιατί η ίδια αναφορά ρίσκου μπορεί να αποδίδεται σε διαφορετικού τύπου πηγές.

Η υπόθεση εργασίας 14. επιβεβαιώνεται για τις περισσότερες χώρες, όπου παρατηρείται πως το ρίσκο πηγάζει πρωτίστως από τα γεγονότα και δευτερευόντως από τα λεγόμενα ειδημόνων. Η παρατήρηση δεν ισχύει για τις: Γερμανία (27,3% ειδήμονας και 24% πολιτικό υποκείμενο 45,5%), Κίνα (36,4% ειδήμονας και 54,5% πολιτικό υποκείμενο) και Συρία (ειδήμονας 52,2%, πολιτικό υποκείμενο 52,2%).

Δηλαδή, το ρίσκο που σχετίζεται με αυτές τις χώρες υποστηρίζεται περισσότερο από την πηγή που συνδέεται κυρίως με το φοβικό επιχείρημα της απειλής (δηλ. πολιτικό υποκείμενο), παρά με την πηγή που συνδέεται περισσότερο με το φοβικό επιχείρημα του ρίσκου (δηλ. ειδήμονας).

Η παρατήρηση αυτή μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως το ρίσκο που σχετίζεται με αυτές τις χώρες απορρέει περισσότερο από στρατηγικές κινήσεις πολιτικών δρώντων υποκειμένων και υποστηρίζεται δευτερευόντως από την πιστοποίηση που φέρουν

τα λεγόμενα ειδικών επί του διακυβεύματος. Οι ηγεμονικές αυτές δυνάμεις χρησιμοποιούν τα πολιτικά δρώντα υποκείμενα και για την εκφορά ρίσκου, επιβεβαιώνοντας με αυτό τον τρόπο την ισχυρή τους θέση τόσο να απειλούν ανοιχτά, όσο και να δημιουργούν αφηγήματα διακινδύνευσης.

Ερώτημα 15^ο: Ποιες είναι οι πηγές εκφοράς της απειλής;

Υπόθεση εργασίας 15: Η απειλή εκφέρεται πρωτίστως από την δυναμική των γεγονότων και δευτερευόντως από δρώντα πολιτικά υποκείμενα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15: ΠΗΓΕΣ ΕΚΦΟΡΑΣ ΑΠΕΙΛΗΣ

Πηγή εκφοράς Απειλής	N - %
Απειλή από πολιτικό υποκείμενο	296-46,8%
Απειλή που εκφέρεται από ειδήμονα	259-40,9%
Απειλή που εκφέρεται από δημοσιογράφο	193-30,5%
Απειλή που παράγεται από τα γεγονότα	559-88,3%
Σύνολο περιπτώσεων Απειλής	633-

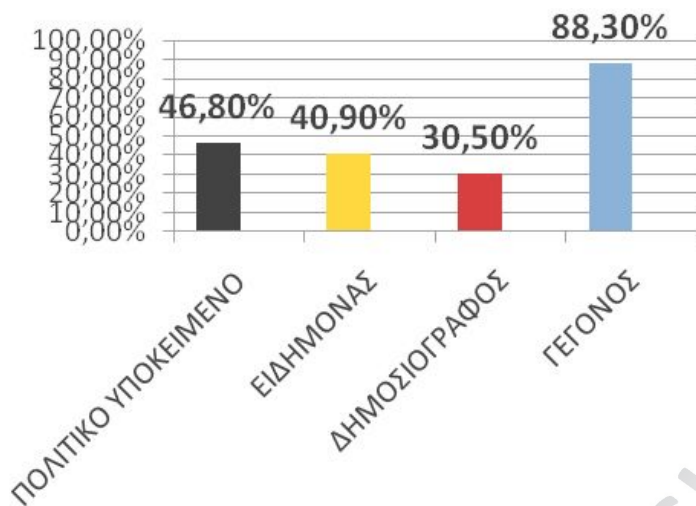
*Το σύνολο αθροίζει άνω του 100% γιατί η ίδια αναφορά απειλής μπορεί να αποδίδεται σε διαφορετικού τύπου πηγές.

Παρατηρούμε πως το φοβικό επιχείρημα της απειλής πηγάζει πρωτίστως από την δυναμική των γεγονότων και δευτερευόντως από πολιτικά υποκείμενα, ειδήμονες και δημοσιογράφους. Η παρατήρηση αυτή συνάδει με την λειτουργία του μηχανισμού των ειδήσεων που τοποθετεί το γεγονός ως κεντρικό άξονα της παρουσίασης της είδησης, ενώ στην συνέχεια εμπλουτίζει την παρουσίαση με την συμμετοχή δημοσιογράφων, ειδικών και πολιτικών υποκειμένων στο αφήγημα. Η διαφοροποίηση που υπάρχει με το φοβικό επιχείρημα του ρίσκου εντοπίζεται όταν η πηγή εκφοράς είναι το πολιτικό υποκείμενο.

Ενώ το ρίσκο εκφέρεται κατά 37,3% από πολιτικό υποκείμενο (Πίνακας 13.), η απειλή πηγάζει από πολιτικό υποκείμενο κατά 46,8% (Πίνακας 15.). Η διαφοροποίηση αυτή οφείλεται στην φύση των φοβικών επιχειρημάτων, επιβεβαιώνοντας το γεγονός πως η απειλή αποτελεί εργαλείο των δρώντων πολιτικών υποκειμένων ακόμα και στις αναπαραστάσεις τους στον Τύπο. **Η υπόθεση εργασίας 15 επιβεβαιώνεται, δηλαδή διαπιστώνεται πως το φοβικό επιχείρημα της απειλής πηγάζει κυρίως από τα λεγόμενα πολιτικών δρώντων υποκειμένων.**

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
 (6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
 Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 16: ΠΗΓΕΣ ΕΚΦΟΡΑΣ ΑΠΕΙΛΗΣ

Ερώτημα 16^ο: Υπάρχει διαφοροποίηση στις πηγές εκφοράς της απειλής ανάλογα με τις χώρες με τις οποίες συνδέεται η απειλή;

Υπόθεση εργασίας 16: Οι πηγές της απειλής δεν σχετίζονται με την χώρα αναφοράς του φόβου, αλλά μόνο με το είδος του φοβικού επιχειρήματος (ρίσκο ή απειλή).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16: ΠΗΓΕΣ ΕΚΦΟΡΑΣ ΑΠΕΙΛΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΧΩΡΑ.

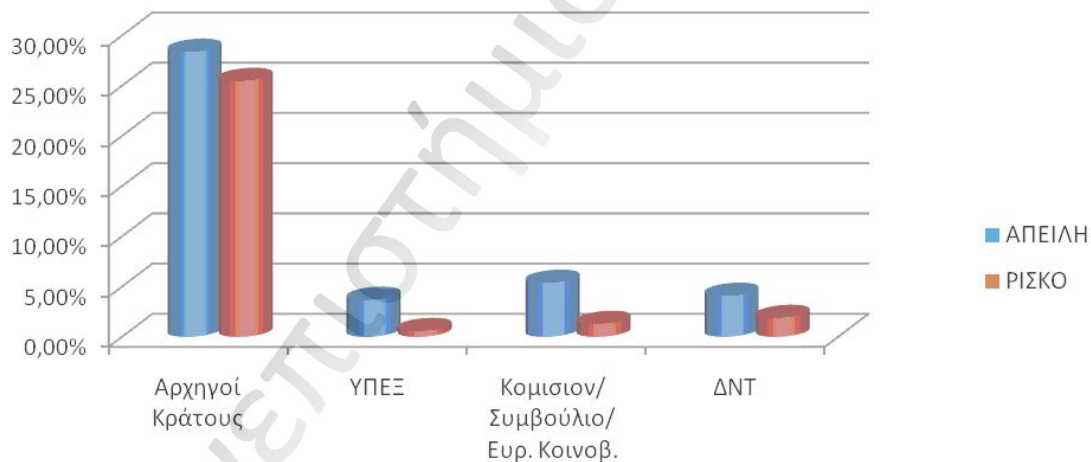
Χώρα	Πολιτικό υποκείμενο	Ειδήμονας	Δημοσιογράφος	Γεγονότα	Σύνολο Ρίσκου
ΗΠΑ	31-56,4%	22-40,0%	14-25,5%	41-74,5%	55-100%
Γερμανία	20-60,6%	14-42,4%	12-36,4%	27-81,8%	33-100%
Κίνα	6-24,0%	10-40,0%	9-36,0%	23-92,0%	25-100%
Ινδία	0-0,0%	3-50,0%	3-50,0%	6-100,0%	6-100,0%
Ρωσία	16-66,7%	12-50,0%	6-25,0%	21-87,5%	24-100%
Ιρλανδία	2-33,3%	2-33,3%	0-0,0%	5-83,3%	6-100%
Πορτογαλία	2-40,0%	1-20,0%	1-20,0%	4-80,0%	5-100%
Ισπανία	20-51,3%	20-51,3%	16-41,0%	35-89,7%	39-100%
Ελλάδα	17-29,3%	30-51,7%	23-39,7%	55-94,8%	58-100%
Αίγυπτος	6-50,0%	8-66,7%	4-33,3%	12-100,0%	12-100%
Συρία	54-65,1%	36-43,4%	22-26,5%	77-92,8%	83-100%
Αφγανιστάν	10-41,7%	9-37,5%	5-20,8%	21-87,5%	24-100%

*Το σύνολο αθροίζει άνω του 100% γιατί η ίδια αναφορά απειλής μπορεί να αποδίδεται σε διαφορετικού τύπου πηγές.

Η υπόθεση εργασίας 16 επιβεβαιώνεται για τις περισσότερες χώρες, όπου παρατηρούμε πως η απειλή πηγάζει πρωτίτως από τα γεγονότα και δευτερευόντως από πολιτικά υποκείμενα.

Η παρατήρηση δεν ισχύει για τις: Κίνα (40,0% ειδήμονας και 24% πολιτικό υποκείμενο), Ισπανία (51,3% ειδήμονας και 51,3% πολιτικό υποκείμενο) και Αίγυπτο (66,7% ειδήμονας και 50,0% πολιτικό υποκείμενο). Δηλαδή, η απειλή που σχετίζεται με αυτές τις χώρες υποστηρίζεται περισσότερο από την πηγή που συνδέεται εντονότερα με το φοβικό επιχείρημα του ρίσκου (δηλ. ειδήμονας), παρά με την πηγή που συνδέεται εντονότερα με το φοβικό επιχείρημα της απειλής (δηλ. πολιτικό υποκείμενο). **Η παρατήρηση αυτή μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως η απειλή που σχετίζεται με αυτές τις χώρες δεν απορρέει από στρατηγικές κινήσεις πολιτικών δρώντων υποκειμένων, αλλά αντλεί πιστοποίηση από τα λεγόμενα ειδικών επί του διακυβεύματος.**

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 17: ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΦΟΒΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ.

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
 (6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
 Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

Ερώτημα 17^ο.: Σχετίζεται το φοβικό επιχείρημα (απειλή, ρίσκο) με την θεσμική υπόσταση του δρώντος πολιτικού υποκειμένου που το εκφέρει;

Υπόθεση εργασίας 17: Το φοβικό επιχείρημα της απειλής εκφέρεται από δρώντα πολιτικά υποκείμενα που λειτουργούν εκ στόματος κυρίαρχων εθνικών κρατών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17α: ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΦΟΒΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ/ ΑΠΕΙΛΗ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΥ ΕΚΦΕΡΕΙ ΑΠΕΙΛΗ	ΕΜΦΑΝΙΣΗ
Χώρα/Πρωτεύουσα	38,5%
Αρχηγός Κράτους/Πρωθυπουργός/ Πρόεδρος/ Πρόεδρος της Δημοκρατίας	28,4%
Υπουργός Οικονομικών	2,0%
Υπουργός Εξωτερικών	3,7%
Κυβερνητικός Εκπρόσωπος	2,0%
Κρατικός Μηχανισμός: Αξιωματούχοι, Στελέχη Υπουργείων, Διπλωματικές Πηγές	5,1%
Αξιωματική Αντιπολίτευση	2,0%
Άλλο κόμμα της αντιπολίτευσης	2,0%
Πρώην Αρχηγοί Κράτους/ Υπουργοί κτλ	1,7%
Άλλο δρων πολιτικό υποκείμενο	2,4%
Ε.Ε./ Βρυξέλλες	0,3%
Η Κομισιόν, το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο	5,4%
Ευρωπαίοι Ηγέτες (στο πλαίσιο συναντήσεων κορυφής)	0,7%
Το Διεθνές Δικαστήριο του ΟΗΕ	1,0%
Άλλο Κύριο Όργανο του ΟΗΕ	0,7%
ΔΝΤ	4,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
 (6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
 Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17β: ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΦΟΒΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ/ ΡΙΣΚΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΥ ΕΚΦΕΡΕΙ ΡΙΣΚΟ	ΕΜΦΑΝΙΣΗ
Χώρα/Πρωτεύουσα	40,1%
Αρχηγός Κράτους/Πρωθυπουργός/ Πρόεδρος/ Πρόεδρος της Δημοκρατίας	25,5%
Υπουργός Οικονομικών	2,5%
Υπουργός Εξωτερικών	0,6%
Κυβερνητικός Εκπρόσωπος	1,3%
Κρατικός Μηχανισμός: Αξιωματούχοι, Στελέχη Υπουργείων, Διπλωματικές Πηγές	5,7%
Αξιωματική Αντιπολίτευση	3,2%
Άλλο κόμμα της αντιπολίτευσης	1,3%
Πρώην Αρχηγοί Κράτους/ Υπουργοί κτλ	2,5%
Άλλο δρών πολιτικό υποκείμενο	5,7%
Ε.Ε./ Βρυξέλλες	1,3%
Η Κομισιόν, το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο	1,3%
Ευρωπαίοι Ηγέτες (στο πλαίσιο συναντήσεων κορυφής)	5,1%
Το Διεθνές Δικαστήριο του ΟΗΕ	0,6%
Άλλο Κύριο Όργανο του ΟΗΕ	1,3%
ΔΝΤ	1,9%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%

Παρατηρούμε πως δεν υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις στα ποσοστά των αντίστοιχων πολιτικών υποκειμένων, είτε εκείνα εκφέρουν ρίσκο είτε απειλή. Παρόλαυτα, το φοβικό επιχείρημα της απειλής εκφέρεται ελαφρώς περισσότερο από Αρχηγούς Κρατών (28,4% απειλή έναντι 25.5% που είναι το ρίσκο) και από Υπουργούς Εξωτερικών (3,7% απειλή έναντι 0,6% που είναι το ρίσκο).

Η υπόθεση εργασίας 17 επιβεβαιώνεται, αναλογιζόμενοι πως τα λεγόμενα Αρχηγών Κράτους και Υπουργών Εξωτερικών φέρουν μεγαλύτερη πολιτική βαρύτητα, τόσο σε ενδοκρατικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η υπόθεση εργασίας 17 δεν επιβεβαιώνεται στις περιπτώσεις όπου το πολιτικό υποκείμενο είναι η Κομισιόν, το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (5,4% απειλή έναντι 1,3% που είναι το ρίσκο) και στην περίπτωση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (4,1% απειλή έναντι 1.9% που είναι το ρίσκο). Ιδιαίτερα η απόκλιση που παρουσιάζεται όταν το πολιτικό υποκείμενο είναι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, το οποίο απέχει παρασάγγας από τα πλαίσια ενός πολιτικού υποκειμένου που δρα στα πλαίσια ενός κυρίαρχου έθνους κράτους, καταδεικνύει πως η εκφορά απειλής χρησιμοποιείται στο διεθνές σύστημα κρατών και από μη κρατικούς πολιτικούς δρώντες. Το ίδιο ισχύει και για το Συμβούλιο και την Κομισιόν, αλλά σε ηπιότερο βαθμό αν αναλογιστούμε πως τα όργανα της Ε.Ε. φέρουν

την σχετική νομιμοποίηση τους από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και από την εθελούσια συμμετοχή των μελών κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα πλαίσια της.

Ερώτημα 18^ο: Σχετίζεται ο τύπος του γεγονότος με την παραγωγή φοβικών επιχειρημάτων απειλής και ρίσκου;

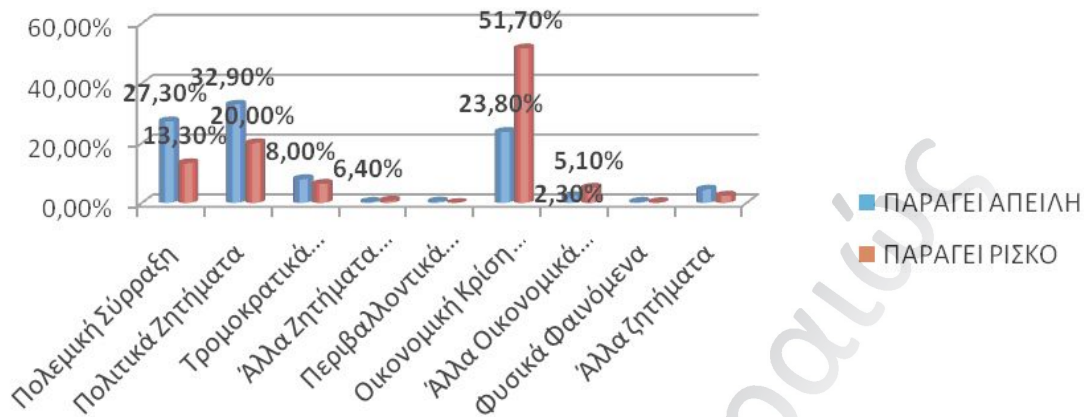
Στον Πίνακα 18. παρατηρούμε ότι το φοβικό επιχείρημα της απειλής είναι σημαντικά υψηλότερο από εκείνο του ρίσκου όταν ο τύπος του γεγονότος που συνδέεται με την χώρα αφορά: πολεμικές συρράξεις, πολιτικά ζητήματα και τρομοκρατικά ζητήματα. Αντίθετα, το φοβικό επιχείρημα του ρίσκου λαμβάνει σημαντικά υψηλότερα ποσοστά όταν ο τύπος του γεγονότος που συνδέεται με την χώρα αφορά: οικονομικά ζητήματα και ζητήματα της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη. Η προηγούμενη παρατήρηση μας επαναφέρει στην παρατήρηση πως **το αφήγημα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης στον Τύπο εμφανίζει τον φόβο στις εικόνες των κρατών μέσω του φοβικού επιχειρήματος του ρίσκου. Συμπερασματικά, η απειλή συνδέεται με Πολεμικά, Πολιτικά και Τρομοκρατικά ζητήματα και το ρίσκο με Οικονομικά ζητήματα και ζητήματα της Οικονομική Κρίσης στην Ευρώπη.**

ΠΙΝΑΚΑΣ 18: ΤΥΠΟΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΦΟΒΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ.

ΤΥΠΟΣ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΠΟΥ	ΠΑΡΑΓΕΙ ΑΠΕΙΛΗ	ΠΑΡΑΓΕΙ ΡΙΣΚΟ
Πολεμική Σύρραξη	153 - 27,3%	50 – 13,3%
Πολιτικά Ζητήματα	184 - 32,9%	75 – 20,0%
Τρομοκρατικά Ζητήματα	45 - 8,0%	24 – 6,4%
Άλλα Ζητήματα λειτουργίας Συστήματος Κρατών	2 - 0,4%	3 – 0,8%
Περιβαλλοντικά Ζητήματα	3 - 0,5%	0 – 0,0%
Οικονομική Κρίση στην Ευρώπη	133 - 23,8%	194 – 51,7%
Άλλα Οικονομικά Ζητήματα	13 - 2,3%	19 – 5,1%
Φυσικά Φαινόμενα	2 - 0,4%	1 – 0,3%
Άλλα ζητήματα	25 - 4,5%	9 – 2,45
ΣΥΝΟΛΟ	560 - 100,0%	375 – 100%

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
 (6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
 Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 18: ΤΥΠΟΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΦΟΒΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ.

Ερώτημα 19^ο: Πως το γεγονός που παράγει το φοβικό επιχείρημα της απειλής σχετίζεται με τις επιμέρους χώρες;

ΠΙΝΑΚΑΣ 19α: ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΑΠΕΙΛΗ.

ΓΕΓΟΝΟΣ	ΗΠΑ	Γερμανία	Κίνα	Ινδία	Ρωσία
Πολεμική Σύρραξη	12-29,3%	2-7,4%	13%	2-33,3%	5-23,8%
Πολιτικά Ζητήματα	11-26,8%	5-18,5%	56,5%	2-33,3%	10-47,6%
Τρομοκρατία	6-14,6%	0-0,0%	1-4,3%	1-16,7%	2-9,5%
Άλλα Ζητήματα Συστήματος Κρατών	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%
Περιβαλλοντικά Ζητήματα	1-2,4%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%
Οικονομική Κρίση στην Ευρώπη	5-12,2%	19-70,4%	2-8,7%	0-0,0%	2-9,5%
Άλλα Οικονομικά Ζητήματα	3-7,3%	0-0,0%	1-4,3%	0-0,0%	1-4,8%
Φυσικά Φαινόμενα	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%
Άλλα ζητήματα	3-7,3%	1-3,7%	3-13%	1-16,7%	1-4,8%
ΣΥΝΟΛΟ	41-100%	27-100%	23-100%	6-100%	21-100%

Στον πίνακα 19α. παρατηρούμε πως οι αναδυόμενες χώρες παρουσιάζουν φοβικά επιχειρήματα απειλής κυρίως γύρω από πολιτικά ζητήματα/ γεγονότα (Κίνα 56,5%, Ινδία 33,3%, Ρωσία 47,6%).

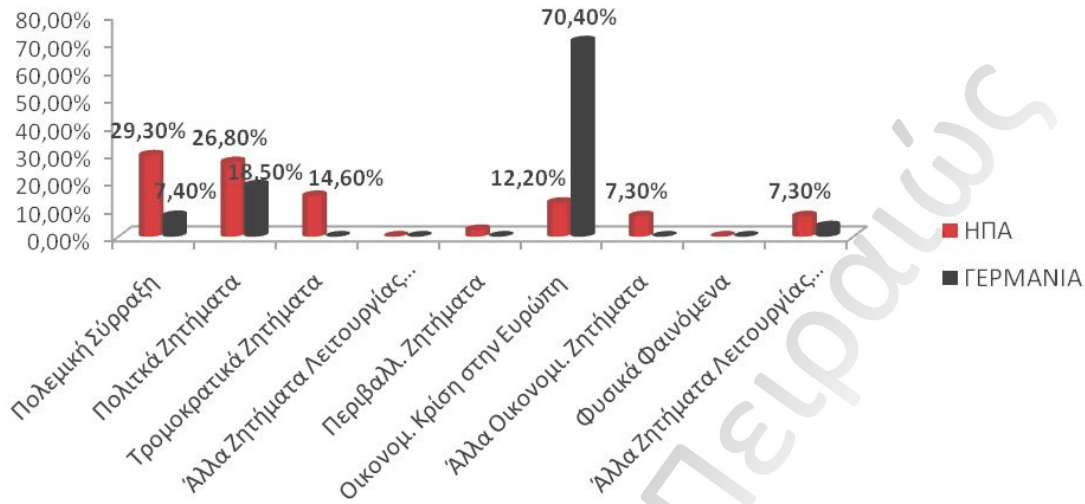
Σε όρους διεθνούς πολιτικής, η ανάδυση μιας νέας δύναμης ή μιας χώρας που παρουσιάζεται να έχει αυξανόμενη ισχύ αποτελεί παράγοντα **δυναμικής** απειλής της ισορροπίας του συστήματος κρατών. **Η απειλή που αποτελούν τα αναδυόμενα κράτη για τις ισχύουσες ισορροπίες ισχύος του διεθνούς συστήματος κρατών αντικατοπτρίζεται μέσω της απειλής που προβάλλουν σε ζητήματα Πολιτικού ενδιαφέροντος στον Τύπο.**

Για τις Η.Π.Α. το επιχείρημα της απειλής φαίνεται να σχετίζεται κυρίως με γεγονότα Πολεμικών συρράξεων (29,3%) και δευτερευόντως με πολιτικά ζητήματα (26,8%). Έχοντας ήδη επιβεβαιώσει πως οι Η.Π.Α. αναπαρίσταται κυρίως ως χώρα που παράγει φόβο ένεκα ισχύος (Πίνακας 2.), ο Πίνακας 19α. **επιβεβαιώνει τις ηγεμονικές αναπαραστάσεις των Η.Π.Α. στον Τύπο, μιας και η απειλή που εκφέρουν σχετίζεται με ζητήματα υψηλής πολιτικής και σκληρής ισχύος.**

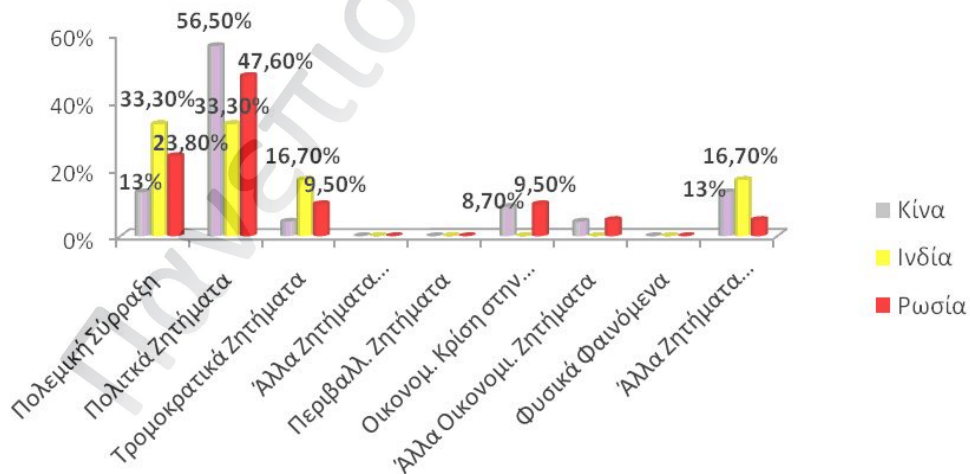
Η περίπτωση της Γερμανίας είναι διαφορετική, διότι όσο αφορά την σχέση απειλής με τα γεγονότα που την παράγουν, η Γερμανία φαίνεται να αναλύεται με βάση την ιδιότητα της ως μέλος των χωρών της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης. Έχοντας ήδη επιβεβαιώσει πως η Γερμανία αναπαρίσταται κυρίως ως χώρα που παράγει φόβο ένεκα ισχύος (Πίνακας 2.), παρατηρούμε πως η θεματική με την οποία σχετίζεται η απειλή που παράγει η Γερμανία αφορά την ευρωπαϊκή οικονομική κρίση. **Επιβεβαιώνονται έτσι οι ευρωπαϊκές ηγεμονικές αναπαραστάσεις της Γερμανίας, μιας και αποτελεί πηγή εκφοράς απειλής για την οικονομική κρίση.**

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
 (6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
 Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 19: ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΑΠΕΙΛΗ/ ΗΓΕΜΟΝΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 20: ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΑΠΕΙΛΗ/ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΕΣ

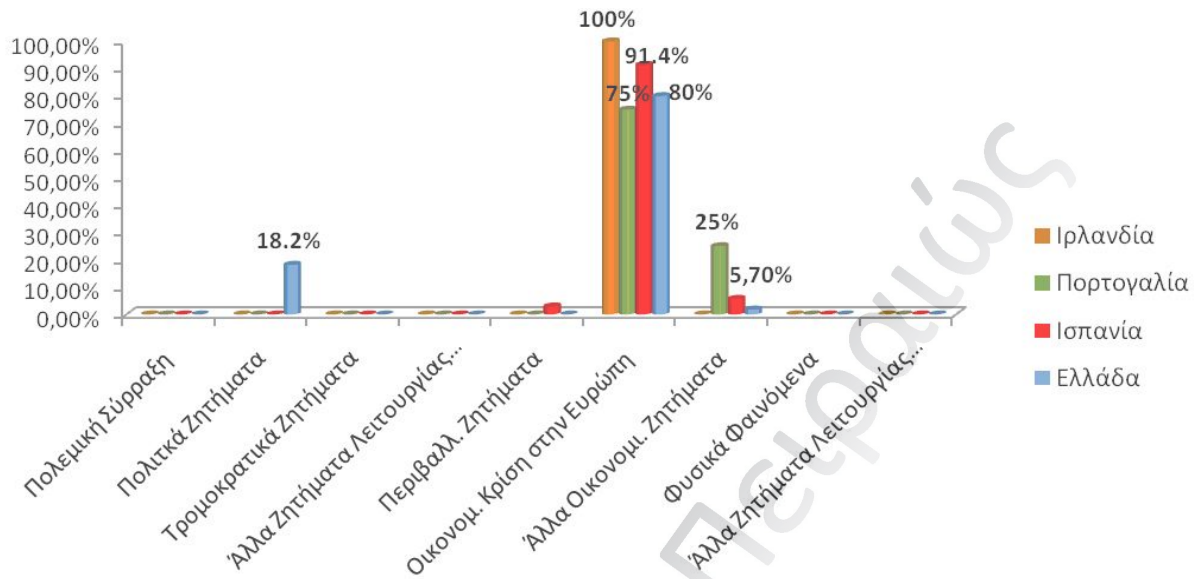
Στον Πίνακα 19β. που ακολουθεί παρατηρούμε πως οι χώρες που βρίσκονται στον πυρήνα της οικονομικής κρίσης σχετίζονται με το φοβικό επιχείρημα της απειλής μέσω του αφηγήματος της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη: (Ιρλανδία 100,0%, Πορτογαλία 75%, Ισπανία 91,4%, Ελλάδα 80%). Σε προηγούμενο ερώτημα (Υπ.εργ. 12β. Πίνακας 12) επιβεβαιώσαμε πως το αφήγημα της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη σχετίζεται περισσότερο με το φοβικό επιχείρημα του ρίσκου. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως δεν εντοπίζεται καθόλου και το επιχείρημα της απειλής ή ότι αναιρούνται τα ευρήματα του πίνακα 12. Απεναντίας, το γεγονός πως η όση απειλή αντιστοιχεί σε αυτές τις χώρες σχετίζεται και πάλι με την οικονομική κρίση, μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως η **κάθε έκφραση (απειλή και ρίσκο) του φόβου στις εικόνες αυτών των κρατών σχετίζεται με το ζήτημα της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη.**

ΠΙΝΑΚΑΣ 19β: ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΑΠΕΙΛΗ.

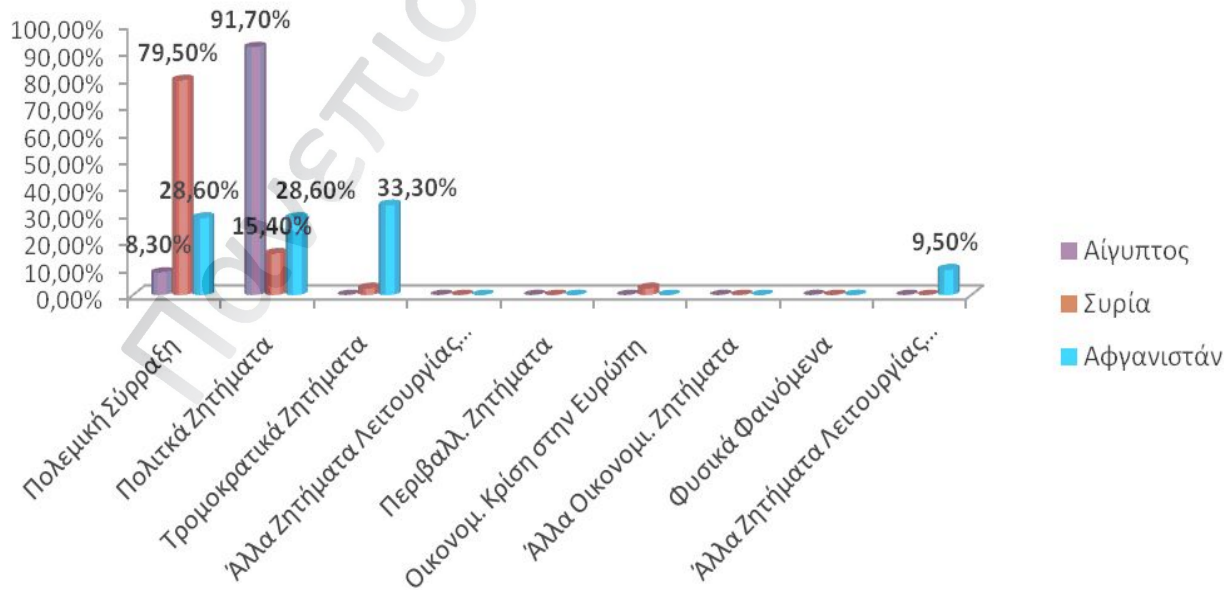
ΓΕΓΟΝΟΣ	Ιρλανδία	Πορτογαλία	Ισπανία	Ελλάδα	Αίγυπτος	Συρία	Αφγανιστάν
Πολεμική Σύρραξη	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	1-8,3%	62-79,5%	6-28,6%
Πολιτικά Ζητήματα	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	10-18,2%	11-91,7%	12-15,4%	6-28,6%
Τρομοκρατικά Ζητήματα	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	2-2,6%	7-33,3%
Άλλα Ζητήματα Συστήματος Κρατών	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%
Περιβαλλοντικά Ζητήματα	0-0,0%	0-0,0%	1-2,9%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%
Οικονομική Κρίση στην Ευρώπη	5-100,0%	3-75%	32-91,4%	44-80%	0-0,0%	2-2,6%	0-0,0%
Άλλα Οικονομικά Ζητήματα	0-0,0%	1-25%	2-5,7%	1-1,8%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%
Φυσικά Φαινόμενα	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%
Άλλα ζητήματα	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	0-0,0%	2-9,5%
ΣΥΝΟΛΟ	5-100%	4-100%	35-100%	55-100%	12-100%	78-100%	21-100%

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη
 (6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)
 Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 21: ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΑΠΕΙΛΗ/ ΧΩΡΕΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ 22: ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΧΩΡΑΣ ΜΕ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΥΝ ΑΠΕΙΛΗ/ ΧΩΡΕΣ ΑΡΑΒΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Κεφάλαιο 5^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Έπειτα από την αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου που αφορούσε την ρητορική κατασκευή του φόβου στις εικόνες κρατών στον Αγγλικό Τύπο, παρατίθενται τα συμπεράσματα τα οποία απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα και στις υποθέσεις εργασίας.

Ως προς τα είδη φόβου που συνδέονται με το διεθνές σύστημα κρατών διαπιστώνεται πως *η αναπαράσταση του φόβου στο διεθνές σύστημα κρατών κυριαρχείται από εικόνες κρατών που βιώνουν φόβο*. Ως προς την σχέση του φόβου με τον παράγοντα της ισχύος παρατηρούμε πως *οι χώρες της οικονομικής κρίσης, αν και χώρες ευρωπαϊκές, παρουσιάζονται ως λιγότερο ισχυρές από χώρες με παραδοσιακά διεθνοπολιτικά προβλήματα, οι οποίες κατά την χρονική περίοδο που μελετάται βρίσκονταν σε καταστάσεις εμπόλεμων και εμφύλιων συγκρούσεων*. Επίσης, *τα κράτη που βρίσκονται στον πυρήνα της οικονομικής κρίσης παρουσιάζουν εικόνα κρατών που πρωτίστως βιώνουν φόβο και δευτερευόντως παράγουν φόβο*. Και τέλος, *θεωρώντας τον παραγόμενο ένεκα ισχύος φόβο ως παράγοντα ενδεικτικό της ισχύος στην εικόνα μιας χώρας, και τον βιωμένο φόβο ως παράγοντα ενδεικτικό της τρωτότητας και της αδυναμίας στην εικόνα μιας χώρας, παρατηρούμε πως η Γερμανία παρουσιάζεται ισχυρότερη από τις ΗΠΑ και την Κίνα στο επίπεδο των δημοσιογραφικά διαμεσολαβούμενων αναπαραστάσεων*.

Ως προς τον ρόλο των επιμέρους χωρών στα διακριτά είδη του φόβου παρατηρείται πως, *η χώρα που συνεισφέρει περισσότερο στην συνολική παρουσία του φόβου είναι η Ελλάδα, αποτελώντας τυπική περίπτωση και των δύο κατηγοριών που αφορούν φόβο-αδυναμίας*.

Τυπικό παράδειγμα για την κατηγορία χώρα φόβητρο ένεκα ισχύος είναι οι ΗΠΑ, επιβεβαιώνοντας έτσι τον ηγεμονικό τους ρόλο και στις αναπαραστάσεις τους στον Τύπο. Όμως, στην κατηγορία χώρα φόβητρο ένεκα προβλημάτων οι Η.Π.Α. παρουσιάζονται να παράγουν πολύ περισσότερο φόβο ένεκα προβλημάτων από την Γερμανία, επιβεβαιώνοντας με αυτό τον τρόπο δύο διαπιστώσεις: α) οι Η.Π.Α. αλληλεπιδρούν έντονα με το υπόλοιπο διεθνές σύστημα β) ακόμα και εν μέσω ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης, η Γερμανία παρουσιάζεται να παράγει λιγότερα προβλήματα στο διεθνές σύστημα από τις Η.Π.Α. Θεωρώντας την παραγωγή φόβου ως

παράγοντα ενδεικτικό της ισχύος, παρατηρούμε πως μεταξύ δύο ηγεμονικών χωρών εκείνη που εμφανίζεται περισσότερο τρωτή είναι εκείνη που παράγει φόβο ένεκα δικών της προβλημάτων και εκείνη που εμφανίζεται περισσότερο ισχυρή είναι εκείνη που παράγει φόβο ένεκα της ισχύος της. **Σε όρους διεθνών σχέσεων, οι αναπαραστάσεις ισχύος και τρωτότητας αντιστοιχούν σε παράγοντες που προσδιορίζουν την θέση των κρατών στον καταμερισμό ισχύος του διεθνούς συστήματος κρατών.** Όταν μάλιστα αυτά τα κράτη είναι ηγεμονικά, μέσα από τον προσδιορισμό των παραγωγικών αιτιών του φόβου λαμβάνουμε πληροφορίες για τον συνολικότερο καταμερισμό της ισχύος στο διεθνές σύστημα, αφού τα ηγεμονικά κράτη αναλαμβάνουν τον ρόλο του εξισσοροπητή σε αυτό το επίπεδο (Mearsheimer, 2009).

Στην παράμετρο του επιπέδου διακυβεύματος στην εμφάνιση του φόβου, **τα υψηλότερα ποσοστά φόβου στις εικόνες κρατών αφορούν ζητήματα υψηλής πολιτικής (high politics) για όλες τις ομαδοποιήσεις κρατών προς διερεύνηση (ηγεμονικά, αναδυόμενα, στον πυρήνα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης, αραβικός κόσμος).**

Ως προς το ζήτημα των μορφικών χαρακτηριστικών του φόβου, **παρατηρείται πως τα κυρίαρχα μορφικά χαρακτηριστικά όλων των μοντέλων της Κοινωνικής Ψυχολογίας ανάλυσης του φόβου είναι εκείνα που χρησιμοποιούνται και στον φόβο που αφορά στις εικόνες των κρατών στον Τύπο. Αυτά είναι το μέγεθος του φόβου, η δραματοποίηση του φόβου, και η σύνδεση με το κοινό. Η κυρίαρχη παρουσία των παραπάνω μορφικών χαρακτηριστικών του φόβου συνεπικουρείται από τον μηχανισμό κατασκευής των ειδήσεων και από τις επιταγές της στρατηγικής επικοινωνίας, γιατί αναδεικνύουν γεγονότα μεγάλης έντασης φόβου, έντονα δραματοποιημένα και εναρμονισμένα με τις απαιτήσεις του κοινού.** Επίσης σημαντικό εύρημα σχετικά με το μορφικό χαρακτηριστικό της σύνδεσης με το κοινό, αποτελεί η διαπίστωση πως, **τα φοβικό επιχειρήματα τα οποία σχετίζονται με τις εικόνες των κρατών που συνδιαλέγονται με την οικονομική κρίση περιλαμβάνουν επικλήσεις στο κοινό, τόσο σε χώρες που φοβούνται όσο και σε χώρες που φοβίζονται.**

Η παράμετρος του εθνοκεντρισμού ως στοιχείο που επιδρά στην ειδησεογραφία και στην ανάδειξη ορισμένων μορφικών χαρακτηριστικών του φόβου, διαπιστώνεται ως καθοριστική, διότι **ενώ ο φόβος που αφορά μια μεγάλη ευρωπαϊκή χώρα (Ισπανία), στα πλαίσια μιας οικονομικής κρίσης με σοβαρές επιπτώσεις διάχυσης, στοιχειοθετείται μέσω φοβικών επιχειρημάτων που προωθούν προτεινόμενες λύσεις,**

το φοβικό επιχείρημα που αφορά λιγότερο εγγύς χώρες²⁴ (Συρία , Αίγυπτος) ,οι οποίες αντιμετωπίζουν στρατιωτικές και πολιτικές συγκρούσεις κυρίως ενδροκρατικού ενδιαφέροντος, δεν περιλαμβάνει μεγάλα ποσοστά προτεινόμενων λύσεων. Οι αλληλεπιδράσεις του διεθνούς συστήματος κρατών αντικατοπτρίζονται σε αυτές τις αποκλείσεις. Οι προτεινόμενες λύσεις αποφυγής του φόβου αποτελούν προσδιοριστικό παράγοντα των αλληλεπιδράσεων των κρατών εντός του διεθνούς συστήματος, μιας και οι προτεινόμενες λύσεις ενσωματώνουν τους ενδεικνυόμενους τρόπους αποφυγής του κινδύνου που προτείνονται από και προς τα αλληλεπιδρώντα μέλη.

Ως προς τα είδη του φόβου και την σχέση τους με τα επιμέρους μορφικά χαρακτηριστικά, διαπιστώνεται πως στις εικόνες κρατών στον Τύπο ο φόβος *α) συνδέεται με το κοινό όταν η χώρα φοβίζει ένεκα ισχύος, β) χρησιμοποιεί δραματοποίηση του αφηγήματος όταν η χώρα φοβίζει ένεκα προβλημάτων και γ) αναδεικνύει προτεινόμενες λύσεις αποφυγής του φόβου όταν η χώρα φοβάται. Αυτά τα ευρήματα νοηματοδοτούνται στο το πεδίο των διεθνών σχέσεων παρατηρώντας πως τα ισχυρά κράτη επικοινωνούν την ισχύ τους μέσω του εκφοβισμού προς το κοινό, τα κράτη που παράγουν φόβο ένεκα προβλημάτων επικοινωνούν την απειλή διάχυσης στο διεθνές σύστημα κρατών μέσω δραματοποιημένων αφηγημάτων, ενώ τα αδύναμα κράτη που βιώνουν φόβο πλαισιώνονται από την ύπαρξη προτεινόμενων λύσεων.*

Ως προς το επίπεδο του διακυβεύματος και την σχέση του με τα επιμέρους χαρακτηριστικά του φόβου διαπιστώνεται πως στις εικόνες κρατών στον Τύπο ο φόβος *α) εστιάζει στις πιθανότητες πραγματοποίησης και στην ανάδειξη προτεινόμενων λύσεων για την αποφυγή του, σε ζητήματα υψηλής πολιτικής και β) χρησιμοποιεί δραματοποίηση του φοβικού αφηγήματος σε ζητήματα χαμηλής πολιτικής.*

Εστιάζοντας σε ένα από τα κυρίαρχα μορφικά χαρακτηριστικά του φοβικού επιχειρήματος, δηλαδή στο μέγεθος απειλής/ρίσκου, *παρατηρείται πως το μέγεθος του φόβου στις αναπαραστάσεις του διεθνούς συστήματος κρατών είναι μέγεθος μεγάλης και μεσαίας έντασης, δηλαδή το διεθνές σύστημα κρατών αναπαρίσταται μέσω απειλής/ ρίσκου μεγάλης έντασης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της Ιρλανδίας- ως χώρα που βρίσκεται σε τροχιά ανάκαμψης από την οικονομική κρίση- η οποία παρουσιάζεται μέσω χαμηλής έντασης φόβου σε σχέση με τις υπόλοιπες*

²⁴ Στα πλαίσια της οικονομικό-πολιτικής εγγύτητας με τις ευρωπαϊκές χώρες του ανεπτυγμένου Νότου και της εγγύτητας με την χώρα προέλευσης των προς διερεύνηση εφημερίδων (Ην. Βασίλειο).

χώρες της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης που παρουσιάζονται μέσω υψηλής έντασης φόβου. Η διεθνοπολιτική της ανάκαμψη ανακλάται στα επίπεδα φοβικής έντασης που την περιβάλουν. Η ύπαρξη αναφοράς στο μέγεθος του φόβου είναι σημαντική γιατί αναδεικνύει πως ο φόβος ως προσδιοριστικός παράγοντας της προβαλλόμενης ισχύος του συνόλου του διεθνούς συστήματος κρατών είναι υπαρκτός και μεγάλης έντασης.

Ως προς τις μορφές φοβικών επιχειρημάτων (απειλή/ ρίσκο) που σχετίζονται με το διεθνές σύστημα κρατών, *παρατηρείται ότι το φοβικό επιχείρημα της απειλής είναι εκείνο που κυριαρχεί στις εικόνες κρατών στον Τύπο έναντι εκείνου του ρίσκου.* Ως προς την σχέση των φοβικών επιχειρημάτων (απειλή/ ρίσκο) με τον παράγοντα της ισχύος, *παρατηρείται πως τα ηγεμονικά και αναδυόμενα κράτη συνδέονται με τον φόβο μέσω απειλής, τα κράτη που βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης συνδέονται με τον φόβο μέσω του ρίσκου, και τα κράτη του αραβικού κόσμου συνδέονται με τον φόβο μέσω της απειλής.*

Η απάντηση στα ερωτήματα σχετικά με τις πηγές εκφοράς της απειλής και του ρίσκου επιβεβαιώνουν την ρητορική φύση των φοβικών επιχειρημάτων αλλά και τον τρόπο λειτουργίας του μηχανισμού κατασκευής των ειδήσεων. *Δηλαδή, τόσο η απειλή όσο και το ρίσκο εκφέρονται πρωτίστως μέσω της εγγενούς δυναμικής που φέρουν τα φοβικά γεγονότα, και δευτερευόντως: α) η απειλή εκφέρεται εκ στόματος πολιτικών δρώντων υποκειμένων, επιβεβαιώνοντας πως η απειλή είναι εργαλείο των δρώντων πολιτικών υποκειμένων ακόμα και στις αναπαραστάσεις τους στον Τύπο και β) το ρίσκο εκφέρεται μέσω των λεγόμενων ειδικών/ ειδημόνων επιβεβαιώνοντας το γεγονός πως η φοβική επίκληση μέσω του ρίσκου αντλεί αξιοπιστία από τα λεγόμενα των ειδικών.*

Ως προς την σχέση επιμέρους χωρών με την εκφορά απειλής και ρίσκου, διαπιστώνεται ότι *οι ηγεμονικές δυνάμεις χρησιμοποιούν τα πολιτικά τους δρώντα υποκείμενα και για την εκφορά ρίσκου, επιβεβαιώνοντας με αυτό τον τρόπο την ισχυρή τους θέση τόσο στο να απειλούν ανοιχτά, όσο και στο να δημιουργούν αφηγήματα διακινδύνευσης.*

Η παράμετρος της θεσμικής υπόστασης του δρώντος πολιτικού υποκειμένου που εκφέρει την απειλή ή το ρίσκο ορίζεται ως σημαντική, *διότι διαπιστώθηκε πως η απειλή εκφέρεται κυρίως από πολιτικά υποκείμενα τα οποία λειτουργούν εκ στόματος κυρίαρχων εθνικών κρατών-Αρχηγοί κρατών, Υπουργοί Εξωτερικών-*

δηλαδή θεσμών που φέρουν την πολιτική βαρύτητα της αντιπροσώπευσης κάποιου κυρίαρχου έθνους κράτους. Συμπεραίνουμε ότι η απειλή εκφέρεται κυρίως από εκλεγμένους αντιπροσώπους κυρίαρχων εθνών κρατών. Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Δ.Ν.Τ- I.M.F.), το οποίο ενώ δεν είναι εκλεγμένος αντιπρόσωπος κάποιου κυρίαρχου έθνους-κράτους, παρουσιάζει υψηλά ποσοστά εκφοράς απειλής.

Ως προς την σχέση των επιμέρους γεγονότων με την εμφάνιση κάποιου φοβικού επιχειρήματος (απειλή/ ρίσκο), παρατηρείται πως **η απειλή συνδέεται με πολεμικά, πολιτικά και τρομοκρατικά ζητήματα και το ρίσκο με οικονομικά ζητήματα και ζητήματα της οικονομική κρίσης στην Ευρώπη. Η παρατήρηση που συσχετίζει το αφήγημα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης με το φοβικό επιχείρημα του ρίσκου επανέρχεται και πάλι.**

Η απάντηση στο ερώτημα αναφορικά με την σχέση των επιμέρους κρατών με τα γεγονότα που παράγουν την απειλή, δίνεται μέσα από τα κοινά χαρακτηριστικά των ομαδοποιήσεων τους (ηγεμονικά, αναδυόμενα, οικονομικής κρίσης, αραβικού κόσμου). Δηλαδή διαπιστώνεται πως:

α) τα αναδυόμενα κράτη παρουσιάζουν φοβικά επιχειρήματα απειλής κυρίως γύρω από πολιτικά ζητήματα, παρατήρηση που επιβεβαιώνει πως **η απειλή που αποτελούν τα αναδυόμενα κράτη για τις ισχύουσες ισορροπίες ισχύος του διεθνούς συστήματος κρατών αναπαρίσταται μέσω της απειλής που προβάλλουν σε ζητήματα πολιτικού ενδιαφέροντος στον Τύπο.**

β) για τις Η.Π.Α. το επιχείρημα της απειλής σχετίζεται κυρίως με γεγονότα πολεμικών συρράξεων και δευτερευόντως με πολιτικά ζητήματα, παρατήρηση που επιβεβαιώνει τις **ηγεμονικές αναπαραστάσεις των Η.Π.Α. στον Τύπο, μιας και η απειλή που εκφέρουν σχετίζεται με ζητήματα υψηλής πολιτικής και σκληρής ισχύος.**

γ) οι θεματικές με τις οποίες σχετίζεται η απειλή που παράγει η Γερμανία αφορούν την ευρωπαϊκή οικονομική κρίση, **επιβεβαιώνοντας έτσι τις ευρωπαϊκές ηγεμονικές αναπαραστάσεις της Γερμανίας, αφού αποτελεί χώρα που εκφέρει απειλή εν μέσω ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης.**

δ) **κάθε έκφραση του φόβου (απειλή και ρίσκο) που αφορά τις εικόνες των κρατών που βρίσκονται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης, σχετίζεται με το ζήτημα της οικονομικής κρίσης στην Ευρώπη.**

ε) όσο αφορά τα κράτη του αραβικού κόσμου **επιβεβαιώνεται απόλυτα η γεγονотική επίδραση στο αφήγημα του φόβου, αφού και τα τρία κράτη προς διερεύνηση (Αίγυπτος, Συρία, Αφγανιστάν) εμφανίζουν το φοβικό επιχείρημα της απειλής γύρω**

από τα κρίσιμα γεγονότα για τα οποία βρίσκονται στην επικαιρότητα (πολεμική σύρραξη, πολιτικά ζητήματα, τρομοκρατικά ζητήματα) .

Ολοκληρώνοντας, επιστρέφουμε στο αρχικό ερώτημα της έρευνας: Πως εντοπίζεται ο φόβος στις εικόνες κρατών στον Τύπο; Διαπιστώνεται πως ο φόβος εμφανίζεται στις εικόνες κρατών μέσω της φοβικής ερμηνευτικής πλαισίωσης που προκύπτει από την λογική του μέσου, και δομείται μέσω των ρητορικών σχημάτων της απειλής και του ρίσκου. Σημαντικό είναι πως τα διακριτά αυτά ρητορικά σχήματα συσχετίζονται με τις εικόνες των επιμέρους κρατών ανάλογα με το μερίδιο που κατέχουν τα δεύτερα στην κατανομή ισχύος του διεθνούς συστήματος κρατών, και ανάλογα με τον τρόπο λειτουργίας του μέσου (media logic).

Σε κάθε περίπτωση, η συνεισφορά της παρούσας έρευνας συνίσταται στην διαπίστωση πως ο φόβος ως μορφικό χαρακτηριστικό της προβαλλόμενης εικόνας κρατών στον Τύπο προσφέρει ευρήματα στο θεωρητικό πεδίο της ήπιας ισχύος και εισάγει μεθοδολογικά εργαλεία που τέμνουν τα επιστημονικά πεδία της Κοινωνικής Ψυχολογίας και της Θεωρίας της Επικοινωνίας και των ΜΜΕ με εκείνο των Διεθνών Σχέσεων.

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια πρώτη καταγραφή των δυνατοτήτων που μπορεί να έχει ένα μεθοδολογικό εργαλείο, το οποίο με κεντρικό άξονα τις απεικονίσεις του διεθνοπολιτικού φόβου μπορεί μέσα από διαχρονικές και διαπολιτισμικές έρευνες να προσφέρει νέα ευρήματα. Ιδιαίτερα στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, η έρευνα για τον φόβο ως προσδιοριστικό παράγοντα της ισχύος δύναται να πάρει προεκτάσεις όπου κάποιες απολήξεις τους να διακρίνουν, για παράδειγμα, τον φόβο ως οικονομικό μέγεθος από τον φόβο ως αμιγώς στρατιωτικό μέγεθος, εντοπίζοντας την σημασία που έχουν τα διαφορετικά φοβικά αφηγήματα για την διαχείριση μιας οικονομικής ή μιας στρατιωτικής κρίσης αντίστοιχα. Επίσης, η προσθήκη νέων τυπολογικών κατηγοριών προς διερεύνηση μπορούν να προσφέρουν στοιχεία για τον τρόπο που αντικατοπτρίζονται οι αμιγώς διεθνοπολιτικές θεωρίες ως αφηγήματα στον Τύπο (φαινόμενο ντόμινο, περιφερειακή ηγεμονία, ιμπεριαλισμός).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A

- Altheide, D.L. and Snow, R.P. (1979), *Media Logic*, Beverly Hills, CA: Sage.
- Altheide, D.L. (2002), *Creating Fear. News and the Construction of Crisis*, New York: Walter de Gruyter
- Andersen, P.A.& Guerrero, L. K. (1998), *Handbook of Communication and Emotion: Research, Theory, Applications, and Contexts*, Florida: Academic Press.
- Alexander, M. G. & Levin S. & Henry P. J. (2005), *Image Theory, Social Identity, and Social Dominance: Structural Characteristics and Individual Motives Underlying International Images*, *Political Psychology*, Vol. 26, No.1 pp.7-45
- Agnew, J. (1994), *The territorial trap: The geographical assumptions of international relations theory*, *Review of International Political Economy*, Vol.1 No. 1, pp.53-80
- Anholt, S. (2004), *Brand new Justice: why brands count*, CAP Print, (Winter-Summer 2004)

B

- Bauman, Z. (2007), *Ρευστός Φόβος*, Αθήνα: Εκδόσεις Πολύτροπον.
- Baylis, J. & Smith, S.(2007),*Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, Εκδόσεις: Επίκεντρο
- Benoit, W.L. (2006), *Retrospective Versus Perspective Statements and Outcome of Presidential Election*, *Journal of Communication*, Vol.56,No. 34, pp.331-345
- Berstein, S., Milza P.(1997), *Από την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στα ευρωπαϊκά κράτη*, Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Βιντάλ, Σ., Σιγνετζερ Μ., Όλσον, Τ. (1999),*Εφαρμοσμένη Επικοινωνία: Μια εισαγωγή στον επικοινωνιακό σχεδιασμό*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη
- Boorstin, D. (1961), *The Image: A Guide to Pseudo- Events in America*, New York: Harper& Row.
- Boulding, K.E.(1956),*The Image: Knowledge in Life and Society*, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Boulding, K.E. (1959), *Nation Image and the International System*, *Journal of Conflict Resolution* Vol. 3, No. 2, pp. 120-131

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη

(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)

Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

- Burns, E. M.(2006), *Ευρωπαϊκή ιστορία Ο δυτικός πολιτισμός: Νεότεροι χρόνοι*, Αθήνα: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Burton, M.J. & Shea D.M. (2003) ,*Campaign Mode: Strategic Vision in Congressional Elections*, Lanham: Rowman and Littlefield.

C

- Copeland, G. A. (2003), *Strategic Political Communication: Rethinking Social Influence, Persuasion, and Propaganda*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers
- Corey, R. (2004), *Fear. The History of a Political Idea*, New York: Oxford University Press.
- Cuche, D. (200), *Η έννοια της Κουλτούρας στις Κοινωνικές Επιστήμες*, Αθήνα, Εκδόσεις: Τυπωθήτω.
- Cull, J.N. (2008), *Public Diplomacy: Taxonomies and Histories*, ANNALS of the American Academy of Political and Social Science , Vol. 616, No.1 pp. 131-54

D

- Δογάνη, Μ.(2014), *Η Ρητορική κατασκευή του φόβου: Φόβος, Βία, Δύναμή και Πολιτική*, Ελληνική Έκδοση Columbia Journalism Review (CJR), Τεύχος Τρίτο, σελ.12-15

E

- Entman, R.M. (2003) *Cascading activation: Contesting the White House's frame after 9/11*. Political Communication, Vol. 20, No.54, pp. 415–432.
- Elmelund-Praestek, C., Hopmann, D.N., Nørgaard, A.S. (2011), *Does Mediatization Change MP–Media Interaction and MP Attitudes toward the Media? Evidence from a Longitudinal Study of Danish MPs*, The International Journal of Press/Politics, Vol. 20 No. XX pp. 1-22.

F

- Fischhoff, B. & Gadvary, J.(2011),*Risk, A Very Short Introduction*, New York: Oxford University Press.
- Frank ,Furedi (2005), *Politics of Fear. Beyond Left and Right*, New York: Continuum Press.
- Fromm, E. (1971), *Ο Φόβος Απέναντι στην Ελευθερία*, Αθήνα: Εκδόσεις Μπουκουμάνης.

G

- Gans, J. H. (1979), *Deciding What's News*, London: Costanble
- Galtung, J. & Ruge, M. (1965/1981) 'Structuring and selecting news', in S. Cohen and J. Young (eds) *The Manufacture of News: Deviance, Social Problems and the Mass Media*, revised edition. London: Constable
- Gardner, D. (2009) *Risk The Science and Politics of Fear*, London: Virgin Books.
- Gilboa, E. (2005), *The CNN Effect: The Search for a Communication Theory of International Relations*, Political Communication, Vol. 22, pp. 27–44
- Gurevitch, M., Levy, M. & Roeh, I., (1991). The Global Newsroom: Convergences and Diversities in the Globalisation of Television News In: Dahlgren, P. και Sparks, C., (επιμ.) *Communications and Citizenship: Journalism and the Public Sphere in the New Media Age* London: Routledge

H

- Hacker, J.L. (1995), *Candidate Images in Presidential Elections*, Westport, Connecticut: Praeger.
- Hallahan, K., Holtzhausen D., Van Ruler B., Verčič D., Sriramesh K. (2007) *Defining Strategic Communication*, International Journal of Strategic Communication-Taylor & Francis Group, Vol. 1 No. 1 pp. 3-35.
- Hall, S. (1973). «The determination of news photographs», pp.176-190 στο: S. Cohen and J. Young (επιμ.), *The Manufacture of News Deviance, Social Problems and the Mass Media*, London: Constable
- Hayden, C. (2012), *The Rhetoric of Soft Power. Public Diplomacy in Global Context*, Maryland: Lexington Books.
- Health and Safety Executive (2001), *Reducing risks HSE's decision-making process protecting people*, Norwich: Crown Publications.
- Hovland, I.C., Janis, I.L., Kelley, H.H. (1953), *Communication and Persuasion*, USA: Greenwood Press
- Herz, J. H. (1981), *Political Realism Revisited*, International Studies Quarterly, Symposium in Honor of Hans J. Morgenthau, Vol. 25, No.2, pp. 182-197.
- Hoffmann, S. (1986) *Hedley Bull and his contributions to International Relations*, Journal of International Affairs Vol. 62, No.2, pp.179-195.
- Ήφαιστος, Π. (1999), *Ιστορία, Θεωρία & Πολιτική φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*, Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

I

- Iordanidou, S. & Samaras Ath.N. (2013). «*Depictions of Nation in the British, Cypriot, Greek and Turkish Press – Research Final Report Press*» Unpublished Report, Nicosia: Open University of Cyprus.
- Iordanidou, S., Samaras Ath.N., Dogani, M.(2013) ,*India and China Nation Image in the News Media; Events, Frames and Soft Power: A Comparative Analysis In the English, Greek, Turkish and Cypriot Media*, Πρακτικά Συνεδρίου Communicating Soft Power. Contrasting perspectives from India to China, , University of Westminster, London
- Iversen, N. M. & Stensaker, I. G. (2001), *Country images in marketing strategies: Conceptual issues and an empirical Asian illustration*, Journal of Brand Marketing, Vol. 10, No.1, pp. 61-74.

J

- Janis, I. L. (1967),«*Effects of fear arousal on attitude change: Recent developments in theory and experimental research*», in Berkowitz L. (eds.), *Advances in Experimental Social Psychology* , New York, Academic Press, Vol. 3 pp. 166-244
- Johnson, B. J.& Wilson D. T. (1993), *Updating Image Research for the 1990's: The Contribution of a Company's Market Image to the Marketing Strategy*, ISBM Report 12-1993, Pennsylvania State University.
- Jowett & O' Donell, (2012),*Propaganda and Persuasion*, USA: SAGE Publication.

K

- Kaneva, D. (2011),*Nation Branding: Toward an Agenda for Critical Research*,*International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.117-141.
- Keohane, S. & Nye, J.(1978), *Power and Interdependence: World Politics in Transition*, Political Science Quarterly Vol. 93, No. 1, pp. 132-134
- Kunczick, M. (1997). *Images of Nations and International Public Relations*, USA: Lawrence Erlbaum Associates/ Mahwah NJ
- Κυριαζή, Ν., (2009),*Η Κοινωνιολογική Έρευνα- Κριτική Επισκόπηση Μεθόδων και Τεχνικών*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη

(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)

Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

L

- Leventhal, H. (1970), «Findings and theory in the study of fear communications», in Berkowitz, L (ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* New York, Academic Press, Vol. 5, pp. 119-156.
- Lippmann, W. (1922), *Κοινή Γνώμη*, Αθήνα: Εκδόσεις Κάλβος.
- Luhmann, N. (2008), *Risk A Sociological Theory*, Berlin: Transaction Publishers.
- Λυπούρη, Δ. (2002), *Αριστοτέλης. Ρητορική Α' Τόμος, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτρος*

M

- Maarek, P.J. & Wolfsfeld, G.(2003), *Political Communication in a New Era: A Cross-National Perspective*, London: Routledge
- Marchand, P. Burguet A., Fourquet M.P., Ginet A., Girard F., Py J.& Van Dijk T.A. (2009), *Κοινωνική Ψυχολογία των Μ.Μ.Ε*, Αθήνα, Εκδόσεις Πεδίο.
- McQuail, D.(2003), *Η Θεωρία Μαζικής Επικοινωνίας για τον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Mearsheimer, J. (2009). *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

N

- Neuman, Y., & Levi M. (2003), *Blood and chocolate: A rhetorical approach to fear appeal*, *Journal of Language and Social Psychology*, Vol. 29, pp. 29-46.
- Noshina, S. (2007) *,U.S. Media Framing of Foreign Countries Image: An Analytical Perspective*, Institute of Communication Studies, University of Punjab, Pakistan, *Canadian Journal of Media Studies*, Vol. 2 No 1, pp.130-168.
- Nossek, H. (2004), *Our News and Their News: The Role of National Identity in the Coverage of Foreign News*, *Journalism*, Vol. 5, No. 3, pp. 343-368.
- Ντεκάρ, Ρ. (1996), *Τα Πάθη της Ψυχής*, Αθήνα, Εκδόσεις: Κριτική.
- Nye, J. (2011), *The Future of Power*, USA: Public Affairs
- Nye, J. (2005), *Ήπια ισχύς Το μέσο επιτυχίας στην παγκόσμια πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.

O

- Okigbo, C. (1995) *National Images in the Age of the Information Superhighway: African Perspectives*, Πρακτικά συνεδρίου "7th MacBride Round Table", Tunisia, (March 16-18)

P

- Papadopoulos, A. ,(2013),*External Competition Law of the EU*, European Yearbook of International Economic Law, Vol. 4, No.2, pp. 87-108.
- Park, R.E., Hart, C. W. M., Parsons T. et al. (1940), *Essays in Sociology*, Toronto: University of Toronto Press
- Park, R.E. (1967) «*News as a form of knowledge* »in R.H. Turner, *On Social Control and Collective Behaviour*, Chicago: Chicago University Press
- Πλατιάς, Α.(2000), *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.
- Pratcanis, A. & Aronson, E. (2001), *Age of Propaganda. The Everyday Use and Abuse of Persuasion*, (eds.) Holt Paperbacks.

R

- Rogers, R.W. (1975), *A protection motivation theory of fear appeals and attitude change*, Journal of Psychology, Vol. 91 No.1, pp. 93-114.
- Rogers, E.M. & Kincaid D.L. (1981), *Communication Networks: Toward a Paradigm for Research*, New York: Free Press
- Ruitter, R., Abraham C. , Kok G. (2001), *Scary Warnings and Rational Precautions: A review of the psychology of fear appeals*, Psychology and Health Vol. 16, pp. 613-630.
- Rusi, A. (1988), *Image Research and Image Politics in International Relations- Transformation of Power Politics in the Television Age*, Cooperation and Conflict. 1988 , Vol. 23 No.1, pp. 29-42

S

- Samaras Ath. N., Ioradnidou S., Dogani M. (2013) “*The Dialectic on International Relations and Political Communication: The Impact of the Financial Crisis Upon the Nation Image of Germany; A Comparative Analysis in Greek and UK Media*”, Πρακτικά Συνεδρίου “Political Communication in Times of Crisis” organized by the RC22 – Research Committee Political Communication – International Political Science Association, (Granada, Spain 12-13 September).
- Seamon, D.& Sowers J.(2008) , *Place and Placelessness Edward Relph*, (commentary published as a chapter in *Key Texts in Human Geography*, P. Hubbard, R. Kitchen, & G. Vallentine, eds., London: Sage, 2008, pp. 43-51).
- Shoemaker, P.J. & Reese S.D. (1991) ,*Mediating the Message*, New York: Longman

Όνομα Φοιτήτριας: Μυρσίνη Δογάνη

(6^{ος} Κύκλος Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΔΕΣ)

Τίτλος εργασίας: Η ρητορική Κατασκευή του Φόβου στις Εικόνες Κρατών στον Αγγλικό Τύπο.

- Siegel, M. (2005), *False Alarm. The Truth About The Epidemic of Fear*, New Jersey, Canada: John Wiley & Sons.
- Steward, H. (2002.) *Conceptual issues and an empirical Asian illustration*, Publications 1350-231X Brand Management, Vol.10, No.1, pp. 61-74 .
- Strömbäck, J., Dimitrova, D. V.(2011), *Mediatization and Media Interventionism: A Comparative Analysis of Sweden and the United States*, International Journal of Press/Politics, Vol.16 No.1 pp.30 –49
- Σαμαράς, Αθ.Ν. (2007) “Εθνοκεντρισμός και Ευρωκεντρισμός στις Αναπαραστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ζητήματα Πολιτικής Επικοινωνίας” στο Παπαθανασόπουλος Σ. (Επιμ.) *Ανάλεκτα*, Αθήνα: Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων (σελ.234-269)
- Σαμαράς, Αθ. Ν.(2008), *Τηλεοπτική Πολιτική Διαφήμιση στην Ελλάδα (1993-2007)*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη
- Σαμαράς, Αθ. Ν.(a) (2009), *Η Επίδραση των Γεγονότων της Ειδησεογραφίας στην Εικόνα των Κρατών: Η Περίπτωση της Εικόνας των ΗΠΑ στον Ελληνικό Τύπο*, Πρακτικά συνεδρίου «Εικόνες Κρατών σε ένα Διεθνοποιημένο Περιβάλλον: Δυνατότητες και Πρακτικές για την Ελλάδα», Αθήνα: Greek Politics Specialist Group (4-5 Φεβρουαρίου 2009)
- Σαμαράς, Αθ. Ν.(b) (2009) «Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και η Εικόνα Κρατών: Η Περίπτωση των ΗΠΣ στην Μετά την 11/9 Εποχή» στο Γιαλλουρίδης Χ. (Επιμ): “Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών από την ΑΜΦικτυονίας εως τον 21^ο αιώνα”, Αθήνα: Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, Εκδόσεις Λιβάνη, (σελ. 455-480).
- Σκανδαλίδης Κ. (2012), *Οι Έλληνες*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Τ

- Triandis, H. C. (1990), *Cross-cultural studies of individualism and collectivism*. in J. Berman (eds.), *Nebraska Symposium on Motivation 1989*, . Lincoln, University of Nebraska Press, pp. 41–133.
- Tuchman, G., (1978). *Making News: A Study in the Construction of Reality*, New York: The Free Press.
- Theodorson, S.A & Theodorson, G.R. (1969), *A Modern Dictionary of Sociology*, New York: Crowell

V

- Van Ham, P. (2005), *Place Branding*, Vol. 1, No.2, pp. 122–126, Henry Stewart Publications

W

- Walter G. S., Diaz-Loving R., Duran A., (2000), *Integrated Threat Theory and Intercultural Attitudes: Mexico and the United States*, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, Vol. 31 No. 2 , pp. 240-249
- Walton, D. (1992), *The Place of Emotion in Argument*, USA: The Pennsylvania State University Press.
- Waltz, N. (2011) ,*Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.
- Wasburn, C. Philo (2002) ,*The Social Construction of International News We're Talking about them They are Talking about us*, USA: Praeger Publishers.
- Watson, J. (1998), *Media Communication*, London: Macmillan.
- Weber R.P. (1990),*Basic Content Analysis*, USA: Sage Publications
- Weimann G. (1992) *Modern Terrorism the media and public opinion*, -The Mass Media: Stanley Rothman
- Westley, B. & McLean, M. (1957), *A conceptual model for mass communication research*, *Journalism Quarterly*, Vol. 34 pp. 31-38
- Wight M. (2005),*Διεθνής Θεωρία- Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης*, Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα

Y

- Yan J.(2004), *Branding and the international community*, Jack Yan & Associates, CAP Print, (Winter-Summer 2004)